AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER DDR
ZENTRALINSTITUT
FÜR ALTE GESCHICHTE UND ARCHÄOLOGIE

BIBLIOTHECA

SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM

TEVBNERIANA

BSB B. G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT
1990

L. ANNAEI SENECAE
ΑΠΟΚΟΛΟΚΥΝΤΩΣΙΣ

EDIDIT

RENATA RONCALI

BSB B. G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT
1990

Bibliotheca
scriptorum Graecorum et Romanorum
Teubneriana
ISSN 0233-1160
Redaktor: Günther Christian Hansen
Redaktor dieses Bandes: Günther Christian Hansen

ISBN 3-322-00670-0

1. Auflage
VLN 294/375/11/90 · LSV 0886
Lektor: Dr. phil. Elisabeth Schuhmann
Printed in the German Democratic Republic
Gesamtherstellung: INTERDRUCK
Graphischer Großbetrieb Leipzig III/18/97
Bestell-Nr. 666 506 7
02700

PRAEFATIO

Satira menippea L. Annaeo Senecae a codicibus attributa *Ἀποκολοκύντωσις* vulgo dicitur ex illo loco Xiphilini (epit. Cassii Dionis 60,35) in quo narratur de morte Claudii:

οὕτω μὲν ὁ Κλαύδιος μετήλλαξεν, ἐς τοῦτό τε ⟨ὅ τε⟩ ἀστὴρ ὁ κομήτης ἐπὶ πλεῖστον ὀφθείς, καὶ ἡ ψεκὰς ἡ αἱματώδης, ὅ τε σκηπτὸς ὁ ἐς τὰ δορυφορικὰ σημεῖα ἐμπεσών, καὶ ἡ αὐτόματος τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς τοῦ Νικαίου ἄνοιξις, τό τε σμῆνος τὸ ἐν τῷ στρατοπέδῳ συστραφέν, καὶ ὅτι ἐξ ἁπασῶν τῶν ἀρχῶν εἷς ἀφ' ἑκάστης ἐτελεύτησεν, ἔδοξε σημῆναι. ἔτυχε δὲ καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῶν ἄλλων ὅσων ὁ Αὔγουστος. Ἀγριππῖνα δὲ καὶ ὁ Νέρων πενθεῖν προσεποιοῦντο ὃν ἀπεκτόνεσαν, ἔς τε τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγον ὃν ἐκ τοῦ συμποσίου φοράδην ἐξενηνόχεσαν. ὅθενπερ Λούκιος Ἰούνιος Γαλλίων ὁ τοῦ Σενέκα ἀδελφὸς ἀστειότατόν τι ἀπεφθέγξατο. συνέθηκε μὲν γὰρ καὶ ὁ Σενέκας σύγγραμμα, ἀποκολοκύντωσιν αὐτὸ ὥσπερ τινὰ ἀθανάτισιν ὀνομάσας· ἐκεῖνος δὲ ἐν βραχυτάτῳ πολλὰ εἰπὼν ἀπομνημονεύεται. ἐπειδὴ γὰρ τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ θανατουμένους ἀγκίστροις τισὶ μεγάλοις οἱ δήμιοι ἔς τε τὴν ἀγορὰν ἀνεῖλκον κἀντεῦθεν ἐς τὸν ποταμὸν ἔσυρον, ἔφη τὸν Κλαύδιον ἀγκίστρῳ ἐς τὸν οὐρανὸν ἀνενεχθῆναι.

Vir doctus Andreas Alciatus in suis *Παρέργων* Iuris libris ubi locos nonnullos in libello Senecae de morte Claudii emendavit haec adnotavit: 'cuius (libelli) meminit etiam Dion. lib. LVIII et a Seneca inscriptum tradit *ἀποθέωσις*'. amplius vero Hadrianus Iunius in suis Animadversorum libris et in Annotationibus in L. Annaei Senecae Ludum de morte Claudii[1]) ostendit 'Ludum de morte Claudii Caesaris a Seneca iocose, sed non absque felleo sale, eruditis leporibus condito, conscriptum, ... diverso planeque alio fuisse titulo ab auctore invulgatum, quam nunc inscriptus legatur, ... praesertim quum disertis illud verbis proditum sit a Dione Cocceio, haudquaquam dilutae auctoritatis scriptore qui historiarum duodesexagesimo libro scribit a Seneca exisse opusculum titulo *Ἀποκολοκύντωσιν*, quo Claudii Caesaris ad superos excessum consignarit'. ita vero Iunius titulum interpretatus est: 'quod, cum constet Claudium medicati boleti esu fuisse consumptum, fraude quidem uxoris, sed ingenio Locustae nobilis veneficae, huic titulum libello dederit auctor, a praecipui usus purgante medicamine, Colocynthide'. post Hadrianum Iunium de titulo libelli viri docti alii alia disputaverunt, plerique vero opinati Senecam de Claudii morte libellum edidisse sub titulo *Ἀποκολοκύντωσις*, cum eo verbo, ad analogiam verbi pervulgati *ἀπαθανάτισις* (i. e.

---

1) *Παρέργων* Iuris libri VII posteriores A. Alciato auctore, Lugduni 1544, lib. VI, cap. 5, 49; H. Iunii Animadversa I 17 in I. Gruteri Lampade, IV, Francofurti 1604, 342; Senecae ... Opera a Iusto Lipsio emendata, Antverpiae [2]1615, 784.

ἀποθέωσις), Claudium stultum in deorum numerum relatum designare auctor voluisset. legentium animos ad haec tamen adverto: narrationem de morte Claudii non in Cassii Dionis Historia, sed tantum in Xiphilini epitome nobis traditam; codices autem duas praebere lectiones: *ἀποκολοκύντωσιν* **Lb** (Laur. 70, 10, saec. XV), *ἀποκολοκέντωσιν* **C** (Coisl. 320, saec. XV; *-κυντωσιν* **C** corr.), **V** (Vat. gr. 145, saec. XV). si *ἀποκολοκέντωσιν* explicare velis, lege, sis, quae de morte Tiberii Suetonius tradidit: 'morte eius ita laetatus est populus, ut ad primum nuntium discurrens pars 'Tiberium in Tiberim!' clamitarent, pars Terram matrem deosque Manes orarent, ne mortuo sedem ullam nisi inter impios darent, alii uncum et Gemonias cadaveri minarentur, exacerbati super memoriam pristinae crudelitatis etiam recenti atrocitate' (Tib. 75); nec non adclamationes senatus post mortem Commodi: 'qui senatum occidit, unco trahatur: qui innocentes occidit, unco trahatur:...qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur...qui omnes occidit, unco trahatur. qui omnem aetatem occidit, unco trahatur. qui utrumque sexum occidit, unco trahatur etc.' (SHA VII Comm. 18–19).

Utut res se habet, satiram contra Claudium a Seneca *Ἀποκολοκύντωσιν* inscriptam esse pro certo habent plerique viri docti. in omnibus tamen codicibus hae inscriptiones leguntur: *ἀποθέωσις per satiram, satira* vel *ludus de morte Claudii* et similia (v. p. XXIV).

Ex XLVII codicibus manuscriptis qui Senecae libellum contra Claudium tradunt tres sunt praecipui, saec. IX ex./ XII in., quos accuratius descriptura sum, ut clare illustretur quomodo ab aliis Senecae operibus disiunctum hoc opusculum sit traditum, fortasse quod anonymum primitus divulgatum est.[1])

S Codex Sangallensis 569 (Stiftsbibliothek, St. Gallen), miscellaneus, septem partes complectitur a IX usque ad XIII saec. scriptas.

In hoc libro continentur: I. Vita S. Ambrosii (ff. 3–97, f. 2 continet signum Monasterii S. Galli, f. 98 vacuum; saec. IX ex.); II. Vita S. Silvestri episcopi papae urbis Romae (ff. 99–151, f. 152 vacuum; saec. IX ex.); III. Passio S. Miniatis martyris (ff. 153–160, saec. IX/X); IV. Passio S. Alexandri papae et martyris et aliorum Sanctorum (ff. 161–182, saec. X); V. Vita S. Nicolai (ff. 183–221, 222 vacuum, saec. XII/XIII); VI. Passio beatissimorum martyrum Victoris et Ursi (ff. 224–239, f. 223 continet signum Monasterii S. Galli, saec. X ex.); VII. Fragmentum membranaceum L. Annaei Senecae satiram inter alia continens (ff. 240–257, saec. IX ex., in Germania, in Fuldensi monasterio?, scriptum[2]); f. 258 saec. XII/XIII, f. 259 vacuum). ex abrupto incipit

---

1) Cf. K. Barwick, Senecas Apocolocyntosis, eine zweite Ausgabe des Verfassers, RhMus 92, 1943, 159–173; R. Roncali, L'anonima «Apoteosi del divo Claudio», Belfagor 29, 1974, 571–573.

2) Cf. M. Coffey, Roman Satire, London 1976, 176; L. D. Reynolds, Apocolocyntosis, in: Texts and Transmission. A Survey of the Latin Classics, Oxford 1983, 361; P. T. Eden, ed. 1984, 23. contra C. F. Russo, ed. 1948, 20 in Gallico scriptorio codicem scriptum esse censet; ed. [2]1955–[6]1985, 131.133, in Italia, saec. X, duce A. Bruckner.

f. 240 verbis ⟨*p*⟩*hoebo id est soli quadrigam ascribunt... Filogeus quod latine amans terram dicitur* (cf. Fulg. myth. I 12 Fabula Apollinis; Mythogr. I 113 etc.; Beda, PL 90, 900 De Solis equorum nominibus). sequuntur quattuor versus de activa et contemplativa vita (*activa igitur vita est quae in operationibus huic vitaē mortali necessariis et honestis moribus subsistit. contemplativa vero quae supergressa visibilia de divinis et caelestibus aliqua contemplatur*). ff. 240–241 continent opusculum Bedae adscriptum De septem mundi miraculis (PL 90, 961–962), f. 241 praeterea continet tres sententias morales[1]); ff. 241–242 continent descriptionem herbarum salutarium et medicamentorum; f. 242 explicit his verbis: *erat autem cibus Salomonis per singulos dies XXX choros simile et LX choros farinae. decem boves pingues et XX boves paschuales et C arietes excepta venatione cervorum caprearum atque bubulorum* (corr. *bubalorum*) *et avium altalium* (de cibo Salomonis cf. lib. Regum III 5; Bedae lib. de templo Salomonis 2 [PL 91, 739]). ff. 243–251 continent Senecae satiram, litteris Carolinis scriptam, singulis columnis 32 versuum, praeter f. 250, binis columnis, in quo neniam dimetris anapaesticis legimus et quae sequuntur (usque ad 13, 5 *occurrunt*). Graeca verba litteris uncialibus scripta sunt, titulus vero nec non verba *NENIA CANTABATVR ANAPAESTIS* (12, 3) litteris maiusculis. inscriptio: *DIVI CLAVDII* (*V* s. l.) *INCIPIT ΑΠΟΘΗΟCΙC ANNEI SENECE ₽ SATIRĀ*, subscriptio: *DIVI CLAVDII EXPLICIT APOTHEOSIS ANNEI SENECAE PER SATVRAM.* ff. 252–257 continent librum beati Methodi episcopi ecclesiae Paterensis et martyris de hebraeo et graeco in latinum translatum de principio saeculi et inter regna gentium et finem saeculorum quem illuster virorum beatus Hieronymus in suis opusculis collaudavit (Maxima Bibliotheca vett. Patrum et Antiquorum Scriptorum Ecclesiasticorum, Lugduni 1677, III 727); f. 258 continet fragmentum Vitae S. Mariae Aegyptiacae meretricis, auctore Sophronio, interprete Paulo Diacono, a verbis *vidit eam elevatam* usque ad verba *Alexandriam veni* (PL 73, 679–680); f. 259 vacuum.

Codicis folium 243, quod initium libelli nostri continet, usque ad l. 14 (*nemo credidit*) rescriptum videtur; ceterum textus a duabus manibus scriptus est: praecipua, correctior, maximam partem exaravit; manus altera his locis agnoscitur: f. 243 l. 15 a verbis *quod viderit* (1, 3) usque ad f. 244 l. 11 *pusillum temporis* (3, 3) [fortasse usque ad l. 20 *convictoribus*]; f. 245 l. 30 a verbis *nemo felicitatis suae* (5, 1) usque ad f. 246, l. 12 *TOKHEC* (5, 4). codex a librario ipso rarius correctus est.

V Codex Valentianensis 411 (olim 393) (Bibliothèque Municipale, Valenciennes), membr., in Gallia scriptus, circa Remorum civitatem, Hucbaldi monachi S. Amandi Elnonensis aetate (840–930).[2])

---

1) 1. *Multis ad coercendam audaciam valet propositum punitionis exemplum. cum ipsa miseri praesens forma viventis. et ad recordationem admonet conscios. et ad sciscitationem cogit ignaros.* 2. *Unum quodque malum tanto gravius accenditur quanto impatientius toleratur.* 3. *Quanto libertatem quis magis sibi subtrahi intellegit tanto avidius desiderat.*

2) De codice Valentianensi v. F. Giancotti, Ricerche sulla tradizione manoscritta delle Sentenze di Publilio Siro, Messina – Firenze 1963, 57–63; D. A. Traill, Walahfrid Strabo's Visio Wettini: text, translation, and commentary, Bern – Frankfurt/M. 1974, 21–22; L. D. Reynolds 361–362.

In prima pagina codicis hoc tantum legitur: *AMAN*, et in f. 1ᵛ: *liber Monasterii Sancti Amandi in Pabula ordinis divi Benedicti.* in hoc libro continentur: ff. 2–57 Marii Plotii liber de metris (GL VI 496–546); ff. 57–69 Ars Marii Servii grammatici de centum metris (GL IV 456–467); ff. 69–75 Genera metrorum Boethii, B. Servato Lupo Presbytero et Ferrariensi Abbati adscripta (Boethii de consolatione philosophiae, ed. Peiper, XXV–XXIX); ff. 75–88ᵛ Annaei Senecae Proverbia; f. 88ᵛ carmen quod inscribitur *Romae in imagine Constantini* (Anth. lat. I 2 n. 487 b); ff. 88ᵛ–89 carmen q. i. *In memoria cuiusdam militis* (Anth. lat. I 2 n. 660), epitaphium quod traditur etiam in codice Londiniensi (**L**, v. infra) nec non in codd. recentioribus e **L** pendentibus (Paris. lat. 6630, Paris. lat. 8717), et item in Vat. lat. 2212 (qui, quamvis e cod. Sangallensi pendens, tamen est interpolatus); ff. 89ʳ⁻ᵛ carmen q. i. *Lugduni in memoria geminorum* (Anth. lat. I 2 n. 661); f. 89ᵛ carmen q. i. *In tumulo cuiusdam medici* (Anth. lat. I 2 n. 662); ff. 90–105 *SENECE LVDVS DE MORTE CLAVDII.* titulus uncialibus litteris inscriptus est. subscriptio deest; sequuntur versus: *Damnabis numquam longum post tempus amicum / mutavit mores sed pignora prima memento* (Dist. Cat. IV 41 p. 249 ed. Boas-Botschuyver); f. 105ᵛ vacuum; ff. 106–136ᵛ Walahfridi Strabi Visio Wettini (E. Dümmler, MGH, Poetae lat. Aevi Carolini II 301–333; ed. D. A. Traill, Bern/Frankfurt 1974, 187–206); f. 137 carmen quod inscribitur *De aetatibus animantium Hesiod⟨ion⟩* (Anth. lat. I 2 n. 647) vv. 1–10; f. 137ᵛ De diversis vocabulis nympharum; 138ʳ⁻ᵛ *Quattuor a quadro consurgunt limite venti* (De ventis, Anth. lat. I 2 n. 484); ff. 138ᵛ–139 *Ad Boreae partes Arctoi vertuntur et Anguis* (Prisciani De sideribus, Anth. lat. I 2 n. 679); f. 139 *Tarpeio quondam consedit culmine cornix / est bene non potuit dicere, dixit erit* (distichon a Suetonio, Dom. 23 traditum); sequuntur versus: *Littera rem gestam loquitur; res ipsa medullam / verbi, quam vivax mens videt, intus habet* (Anth. lat. I 2 n. 663); ff. 139ʳ⁻ᵛ *Clio historias, Euterpe tibias* etc. (Catonis Nomina Musarum, Anth. lat. I 2 n. 664); f. 140 *V.V.V. Venit Victor Vitalis / V.V.V. Vicit Viros Vestrae Vrbis / V. V. V. Victor Venit Validus / A.A.A. Auferre Aurum Aroma / R.R.R. Regnum Ruit Romanorum / F.F.F. Fame Ferro Frigore / P.P.P. Pater Patriae Profectus est / R.R.R.R. Regale Regnum Romanorum Ruit et Roma*; in ima pagina legitur *AMAN*; in f. 141 manus saec. XVI haec verba adiecit: *Homo crescit usque ad an. XXII. Item in Longitudine et Latitudine usque ad an. XXXXV* (quartum *X* erasum).

Senecae ludus scriptus est litteris Carolinis. Graeca verba (e latinis tantum 12,3 *NENIA CANTABATVR ANAPAESTIS*) plerumque litteris uncialibus exscripta sunt. singulae autem columnae sedecim versibus constant praeter f. 102 in quo neniam dimetris anapaesticis binis columnis linea separatis legimus. textus libelli a duabus manibus correctus est: manus secunda (**V²**) est eiusdem atque librarii aetatis, manus tertia (**V³**) vix recentior, quae non semper a priore distingui potest, praesertim si una tantum littera corrigitur. verba Homeri, Od. 9, 39–40 restituuntur in margine f. 95 a manu quarta, saec. XVI, fortasse Hadriani Iunii, quem Sancti Amandi codice vetusto usum esse constat (cf. Annotationes in ed. Basileensi a. 1557). signa interrogationis, quae librarius praeter usitatam interpunctionem passim apposuit, magni momenti mihi videntur; ea vero quasi iisdem locis in codice Londiniensi (de quo v. infra) inveni; desunt contra in codice Sangallensi. librarius posuit signa interrogationis post haec verba: *quis coacturus est* (1,1), *et respondit invides* (3, 2), *quare inquit* (8, 3), *numquam occidit* (11, 1), *hunc deum facere vultis*

(11,3), *quid di ad homines* (13,2), *quaeris quomodo* (13,6), *amicorum interfector* (13,6).

L Codex Londiniensis Add. 11983 (olim Butlerianus) (British Library, London), membr., saec. XI ex./XII in. in Gallia, ut videtur, scriptus (Reynolds 364–365).

In hoc libro continentur: ff. 4–21^{v} Senecae de clementia (inscriptio deest); ff. 21^{v}–28^{v} *INCIPIT EIVSDEM SENECE LVDVS DE MORTE CLAVDII CESARIS* (subscriptio *EXPLICIT LVDVS SENECE DE MORTE CLAVDII CESARIS*); ff. 28^{v}–36^{v} Proverbia Senecae per ordinem alphabeticum disposita; ff. 36^{v}–39 Carmina de Caesaribus; ff. 39^{r-v} Epitaphium Senecae (Anth. lat. I 2 n. 667), *Thrax puer adstricto glacie* (Anth. lat. I 2 n. 709 Germanici De puero glacie perempto), *Ut belli sonuere tubae, violentia peremit* (Anth. lat. I 1 n. 392), *Almo Theon Thyrsis orti sub colle Pelori* (Anth. lat. I 1 n. 393), *Ille ego Pannoniis quondam notissimus oris* (Anth. lat. I 2 n. 660 In memoria cuiusdam militis); ff. 40–43 Excerpta Dialogorum Senecae (De providentia, De constantia sapientis, De ira I–II), de quibus v. Reynolds 367; ff. 43–46^{v} Marbodi Redonensis Episcopi De ornamentis verborum (PL 171, 1687–1692); ff. 46^{v}–47 Septem carmina Richardo Cluniacensi adscripta (A. B. Scott, Some Poems Attributed to Richard of Cluny, Medieval Learning and Literature, Essays presented to R. W. Hunt, Oxford 1976, 181–199); f. 47^{v} vacuum; ff. 48–70 Epitoma librorum Annaei Senecae De beneficiis; ff. 70^{v}–84^{v} Ps. Apul. Asclepius, in fine mutilus, desinit in verbis *etsi miranda sunt* (37 p. 76,18 Thomas); f. 85 notulae a manu recentiore appositae: *orent Andreasque Petrus* etc. in principio codicis ff. 1–2^{r}, 3 vacua sunt; in f. 2^{v} sententiae vel notulae leguntur a manu recentiore scriptae; in f. I et iterum in f. 3^{v} index praesto est; in medio f. I nota possessionis apposita: *Robertus Aiscogh.*

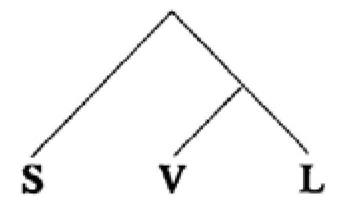
Senecae Ludus scriptus est singulis columnis undetriginta versuum; anapaesti trimetris scripti sunt; Graeca verba, inscriptio et subscriptio, nec non verba *QVID ACTVM SIT IN CAELO* (1,1) et *NENIA* (12,3) maiusculis litteris exarata. codex correctus est a duabus manibus, altera eiusdem atque librarii aetatis, altera saeculi XIV ex./XV in. in marginibus ff. 28^{r-v} exstant glossae de Tantalo et Ixione. signa interrogationis, ut supra diximus, invenimus iisdem locis ac in codice Valentianensi, et plura alia post haec verba: *iuratores exegit* (1,2), *tam bonam* (2,3), *torqueri pateris* (3,1), *sonas* (7,2 v. 4), *altrix tui* (7,2 v. 14), *Stoici dei* (8,1), *viris dicam* (10,3), *damnasti* (10,4), *solet in caelo* (10,4), *quis credet* (11,4), *huc venistis* (13,6).

Quae ratio intercedat inter codices **S** et **VL** (nec non inter **V** et **L**) post Russo (ed. 27–33) plenius disputavit Eden (The Manuscript Tradition of Seneca's Apocolocyntosis, CQ 29, 1979, 149–161). ex his disputationibus manifestum est codices **SVL** ab uno archetypo descendisse. omnes enim lacunam magnam – ut ab omnibus fere interpretibus et editoribus observatum est – praebent post c. 7 in qua narrabatur, ut videtur, quomodo Hercules in curiam deorum cum Claudio irrueret et inde commotio orta esset. praeterea codices antiquiores **SVL** Graeca verba iisdem locis corrupta praebent et praesertim verba Latina quae Graeca sequuntur in cap. 12,3 *NENIA CANTA-*

BATVR ANAPAESTIS (L tantum *NENIA*) maiusculis litteris tradita habent, quae archetypi communis, ut mihi videtur, vestigia quoque ostendunt. demum praecipui hi sunt errores archetypi qui in **SVL** inveniri possunt:

2, 3 *rustice adquiescunt*; 3, 1 *cruciatus esset*; 3, 4 *badae*; 6, 1 *fabro/fabros*; 7, 2 v. 1 *exprime...sed*; 9, 1 *sententiam dicere nec disputare*; 9, 4 *velle* (pro *belle*); 10, 3 *sor/for/phor*; 11, 2 *tristionias* (*-am*) *assarionem*; 12, 1 *senatorum*; 13, 1 *nuntius*; 13, 5 *arporas*; 13, 5 *pherona otus/-ttus/-tius*; 13, 6 *stellas*; 14, 3 *sium/siuni.*

VL autem ab eodem exemplari, subarchetypo ut dici solet, descendunt: habent enim, praeter communem titulum *Ludus de morte Claudii*, errores coniunctivos, omissiones, verba transposita, de quibus v. Russo et Eden locis laudatis. praeterea dignum mihi videtur nota quod **V** et **L** – ut supra diximus – iisdem locis signa interrogationis praebent. quare hoc stemmate ratio codicum **S V L** illustrari potest:

Omnes codices recentiores, qui, saeculis XIII–XV exarati, saepenumero corrupti et contaminati sunt, in duas familias summatim discedunt, quarum altera ex **S** derivata quindecim libros comprehendit (**s**), altera ex **L**, aliquanto amplior, libros undetriginta (**l**). e codice Valentianensi nullus, ut videtur, pendet liber recentior, ut ostenderunt G. Cavallo in dissertatione apud Universitatem Barensem a. 1961 habita (cf. Russo ed. 134 [32–33]) et Eden (ed. 23). varietatis lectionum, quae in codicibus recentioribus inveniuntur, mentionem facere haud alienum visum est mihi, praesertim quotiens textus laborare videbatur. bonae lectiones nonnullae ingenio librariorum vel correctorum procul dubio debentur: e. g. 13, 1 *Talthybius deorum nuntius* (*satelles* Laur. Aed. 180) codd.: *Talthybius deorum* Holkhamicus 390; quam vero expunctionem post Gronovium ('deleo *τὸ nuncius* pro manifesto additamento interpretis') et Camden (teste Grutero) omnes editores probaverunt.

Codices familiae **s** hi sunt:

Antonianus Patavinus I 9 (Biblioteca Antoniana, Padova), membr., saec. XIV in. in Italia scriptus.

Continet Senecae et Ps. Senecae opera, sententias philosophorum, tractatus morales anonymos, Isocratis exhortationes ad Dimonicum (sic). ff. 301–303 (binis columnis, lineis plenis 45/47): inscriptio recentissima *Senecae liber de Morte Claudii Caesaris* (in mg. sup. dextro vix legitur titulus antiquus *Liber Senece de morte Claudii*), subscriptio *Lucij annei senece* (s. l.) *de morte Claudij lib(er) explicit.* paragraphorum signa ante singulos hexametros, iambos et passim anapaestos frequentius invenimus. Graeca verba, Latinis litteris cum Graecis permixtis, intelligi non possunt.

Casinensis 392 (Biblioteca dell'Abbazia, Montecassino), membr., duas partes complectitur. altera pars, saec. XIII, continet Senecae tragoedias, altera, saec. XIV ex. in Italia scripta, continet Senecae satiram et Vegetii epitomen.

ff. 121–126 (binis columnis, lineis plenis 48): inscriptio *Lutij Annei Senece Satira de Claudio Cesare*, subscriptio eadem. paragraphorum signa ante versus et frequenter in soluta oratione invenimus. anapaesti monometris scripti sunt. Graeca verba, Latinis litteris cum Graecis permixtis, parum intelligi possunt.

Cracoviensis 722 (olim CC VIII 4) (Biblioteka Jagiellońska, Kraków), membr., a. D. 1430 (XVI kal. Septembr.) a librario Petro de Telcze scriptus.

Continet F. Petrarcae De remediis utriusque fortunae, Senecae rhetoris declamationes, L. Annaei Senecae opera complura. ff. 327v–329v (binis columnis, lineis plenis 52): inscriptio *Lucii Annei Senece Satira de Claudio cesare incipit*, subscriptio *expliciunt Satire Senece Amen.* rarius paragraphorum signa inveniuntur (ante verba *variae erant sententiae* [9,6] et *pedibus in hanc sententiam* [11,6]). Graeca verba vel omissa sunt et scriptum est *graecum* vel, Latinis litteris cum Graecis permixtis, intelligi non possunt.

Codex Crac. 722 errores exhibet iisdem locis ac codd. Paris. n. a. lat. 1303 et Vat. lat. 2201, ex quibus cognationem quandam inter hos codices esse manifestum est. e. g. 1, 3 *caelum*] *in caelum*; 4, 1 v. 1 *turpi*] *cursu*; 4, 1 v. 13 *contorto*] *cum croco* (*-cho*); 4, 1 v. 16 *et laetus*]. *Eletus* (*Ellectus*); 5, 3 *incessum*] *et incessum*; 5, 3 *esse*] *esset*; 5, 4 *Graeculo*] *gratulor*; 6, 1 *Febris*] *Phoebus*; 6, 1 *sextum decimum*] *primum*; 6, 2 *unum*] *minus*; 7, 2 v. 8 *pecus*] *pectus*; 7, 2 v. 14 *altrix*] *altrixque*; 7, 3 *Romae sibi parem*] *parem sibi Romae parem*; 7, 3 *idem*] *idcirco*; 8, 1 post *impetum fecisti* add. *impetum*; 8, 1 *modo* om.; 8, 1 *rotundus*] *iocundus*; 9, 5 *contingat*] *contergat*; 9, 5 *qui cum* om.; 10, 1 *contra summam facundiam*; 10, 3 *de tot*] *utar*; 10, 4 *causa mala*] *tam mala*; 12, 2 *causidicos*] *at causidicos*; 13, 4 *pantomimus*] *patronius*; 13, 5 *facto*] *dicto*; 13, 6 *in ius*] *iustus*; 13, 6 *tibi hic*] *hic tibi*; 14, 4 *non*] *nam.*

Cracoviensis 534 (olim CC VII 40), chart., a.D. 1433 a librario Michaele de Florentia scriptus.

ff. 249v–252 (binis columnis, lineis plenis 55/58): inscriptio *Lucij Annei Senece satira de claudio cesare incipit liber*, subscriptio *explicit satire Senece Amen.* codex descriptus e Crac. 722 (cf. Eden 1979, 158–159).

Dublinensis E.5.20 (Trinity College Library, Dublin), chart., saec. XV.

Continet excerpta Marci Poli, Senecae, Petronii, Terentii, Sallustii, Boethii, Macrobii, Ciceronis, Quintiliani, Caesaris, Sidonii Apollinaris, Vegetii, Flavii Iosephi, Papiae, Gellii, Orosii, Trogi Pompeii. ff. 182v–186v (singulis columnis, lineis plenis 43/45): inscriptio *De morte Claudii Caesaris et iudicio penaque post mortem*, subscriptio deest. post Senecae satiram codex continet varia: Dialogum Scipionis, collationem in-

ter Senecam et Lucilium, argumentum in Lucani Bellum civile, Apocalypsim Walteri Map, proverbia Varronis. iambi et anapaesti velut soluta oratio scripti sunt. in omnibus carminibus ordo versuum perturbatus est. Graeca verba omissa sunt spatio vacuo relicto. codex Dublinensis lectiones singulares vel scripturae menda codicis Sangallensis 569 praebet, sed a codd. familiae **s** (v. infra p. XVI) discrepat. quare in stemmate ab aliis codicibus familiae **s** seiunxi (v. infra p. XXV). codex contaminatus cum fam. **l** (cf. Eden ed. 24).

Holkhamicus 390 (Bodleian Library, Holkham Hall Ms., Oxford), membr., saec. XIV in Italia scriptus (Eden ed. 23).

In f. IV leguntur notae possessionis: *L. Annaei Senecae opus a se, ab antiquitate suspiciendum Paulus Melissus e Germania I. Lipsio dono misit. Ioannes Woverius Antverpiensis nunc* [1605] *possideo, ea lege, ut post me alium atque alium dominum sortiatur.* continet opera Senecae et Ps. Senecae. ff. 259ᵛ–262 (binis columnis, lineis plenis 53): inscriptio *Lucij annei senece liber de celo sive luctus de morte divi claudij*, subscriptio *Explicit liber de coelo sive liber luctus de morte divi claudij. Amen. Lucij anei senece.* paragraphorum signa ante versus et passim in soluta oratione invenimus. anapaesti velut soluta oratio scripti sunt. Graeca verba valde corrupta sunt nec intelligi possunt.

Laurentianus Aedilium Florentinae Ecclesiae 168 (Biblioteca Medicea Laurenziana, Firenze), chart., saec. XV ex.

Continet Columellae de re rustica libros, Vibii Sequestris lib. de nominibus fluminum etc., compendium de provinciis et metropolibus, Censorini de die natali lib., exc. ex libris musicae Augustini, de pedibus et eorum nominibus, anonym. carmen de ventis, F. Petrarchae versus de ventis, anonym. de praesagiis, Senecae de caelo, Saphos poetissae epist. amatoriam, Pomponii Melae de situ orbis lib., Flori epitomen, Diomedis gramm. libros tres, Vitam P. Vergilii Maronis, Macrobii comm. super Somnium Scipionis, Consulti in arte rhetorica libros tres, anonym. tractatum de officio oratoris, dialecticam Augustini, versus de ventis, pro consecratione Eccl. Flor. hymnum, pro innocentibus hymnum. ff. 92–94ᵛ (binis columnis, lineis plenis 41/44): inscriptio *L. ANNEI SENECE DE CAELO SEV LVCTVS DE MORTE CLAVDII*, subscriptio *explicit.* paragraphorum signa ante versus (praeter anapaestos) et passim in soluta oratione invenimus. Graeca verba omissa sunt spatio vacuo relicto (in mg. aliquando scriptum est *graecum*).

Laurentianus Faesulanus 180, membr., saec. XV ex.

ff. 370–373 (singulis columnis, lineis plenis 39): inscriptio *incipit liber eiusdem DE CELO SEV DE MORTE CLAVDII*, subscriptio *EXP(L)ICIT LIBER SENECE DE LVCTV MORTIS CLAVDII.* codex descriptus e Laur. Aed. 168 (cf. Eden 1979, 159–160) continet Senecae opera, Senecae rhetoris declamationes, Ps. Senecae epist. ad Paulum, de remed. fort., de paupertate, de quattuor virtutibus, proverbia, de septem lib. art., Senecae tragoedias.

Marcianus lat. 267 (Biblioteca Nazionale Marciana, Venezia), membr., saec. XIV.

Continet Ps. Senecae opera, Senecae de prov., de tranq. animi, ep. 88 ad Luc., de brev. vitae, de consolatione ad Polybium, de clementia, Publilii Syri sententias, opuscula varia Medii Aevi (e.g. Martini Bracarensis de formula honestae vitae), miracula et vitas sanctorum, chronica. ff. 28ᵛ–33 (binis columnis, lineis plenis 34): inscriptio *Seneca de satyra luciy de claudio cesare*, subscriptio deest. paragraphorum signa ante singulos hexametros et iambos invenimus; anapaesti velut soluta oratio scripti sunt; Graeca verba, Latinis litteris cum Graecis permixtis, intelligi non possunt. codex valde corruptus.

Parisinus n. a. lat. 1303 (Bibliothèque Nationale, Paris), chart., a. D. 1435 (corr. 1325) in Italia scriptus.

Continet Hieronymi de Seneca, Ps. Senecae epist. ad Paulum, epitaphium Senecae, Senecae epist. ad Lucilium. ff. 9ᵛ–15ᵛ (singulis columnis, lineis plenis 32): inscriptio *Lutij annei Senece satira de claudio Cesare*, subscriptio *Deo gratias*. paragraphorum signa ante hexametros, iambos et passim anapaestos, nec non frequenter in soluta oratione invenimus. Graeca verba vel omissa sunt et scriptum est *graecum* vel, Latinis litteris cum Graecis permixtis, intelligi non possunt. de ratione quae intercedat inter codd. Paris. n. a. lat. 1303, Crac. 722, Vat. lat. 2201 v. supra cod. Crac. 722.

Plagensis Cpl (454b) 57 (Stiftsbibliothek, Schlägl), chart., saec. XV in.

Continet Ps. Senecae epist. ad Paulum, satiram de Claudio, Senecae epist. ad Lucilium, S. Bernardi epist. ad Raimundum militem. ff. 8–12ᵛ (singulis columnis, lineis plenis 33/36): inscriptio deest, subscriptio *laus deo*. codex descriptus e Paris. n. a. lat. 1303. litteras maximas, paragraphorum signa et alias notas iisdem locis invenimus ac in codice Parisino, praeterea Graeca verba iisdem locis eodemque modo sunt corrupta. errores coniunctivi hi sunt praecipui:

1, 1 *aut regem* om.; 1, 3 *et* ante *divum* om.; 2, 2 *possum*] *possumus*; 3, 3 *volebam* om.; 3, 4 *uno* ante *anno* om.; 4, 1 v. 16 *et laetus*] *Ellectus*; 4, 2 *faveret*] *favetur*; 9, 1 *morantibus sententiam*] *moram tibi sciam*; 9, 2 *postmeridianus*] *postmeridie*; 9, 2 *persequi*] *prosequi*; 9, 6 *tu si quid*] *si quid tu*; 10, 2 *Messalae*] *Cresalem*; 10, 2 *disertissimi*] *discretissimi*; 12, 1 *sacram*] *satiram*; 12, 3 v. 28 *venale*] *velane*.

In codice Plagensi verba transposita invenimus his locis: 3, 1 *torqueri pateris miserum*; 9, 6 *modo illuc modo huc*; 10, 1 *negotium meum*; 10, 2 *terraque mari*. breviter postremo dicam de erroribus qui codicem Plagensem e Parisino descriptum manifeste ostendunt: 9, 3 *ferulis*] *ferilis* Paris., *felilis* Plag.; 12, 1 *deum efferri*] *dēm offerri* Paris., *dictum offerri* Plag. praeterea codex Plagensis omittit titulum satirae.

Valentianus 2150 (Biblioteca Universitaria, Valencia), membr., saec. XV ex. in Italia scriptus.

Continet Senecae dialogos, consolationes, nat. quaestiones, tragoedias, Ps. Senecae de rem. fort., de virtutibus, de moribus, proverbia. ff. 328–335 (singulis columnis, lineis plenis 35): inscriptio *INCIPIT LIBER EIVSDEM DE CELO SIVE DE MORTE CLAVDII*, subscriptio *EXPLICIT LIBER SENECE DE LVCTV MORTIS CLAVDII*. descriptus e codice Laurentiano Faesulano 180: inter verba *quasi* et *homo* (5, 4) spatium vacuum unius lineae invenitur in cod. Valentiano, sed nota: in codice Laurentiano Faes. *quasi* explicit f. 370ᵛ, *homo* incipit f. 371ʳ lin. 2. praeterea eodem spatio vacuo relicto Graeca verba sunt omissa; idemque titulus eademque subscriptio litteris maximis

sunt exscripti; eademque est subscriptio quae antecedit satiram Senecae: *EXPLICIT SENECE CONSOLATIO AD POLLIONEM.*

Errores coniunctivi hi sunt praecipui: 7,2 vv. 8–10 *Inachiam – obverso* om.; 9,2 *is designatus erat* om.; 9,6 *ferrum suum* om.; 11,4 *hoc* ante *censeo* om. breviter dicam de erroribus qui codicem Valentianum 2150 descriptum ostendunt e Laurentiano Faesulano 180 (e Laurentiano Aed. 168 descripto): 2,2 *erat*] *earat* Aed. Faes., *curat* Val.; 7,2 v.5 *eduxit* Aed., *.e.* (in fine lineae) *duxit* Faes., *duxit* Val.; 7,2 v.11 *rodanus* Aed., *rod-* vix legitur in Faes., *nolanus* Val.; 11,3 *nunc deum* Aed., *ne deum* Faes., *ne dicam* Val.; 12,2 *graciles* Aed., *gratiles* Faes., *gentiles* Val. in fine libelli (14,5 v. 2) versus *utraque – fundo* bis in Faesulano descriptus, semel in ordine in Valentiano legitur.

Vaticanus latinus 2201 (Biblioteca Apostolica Vaticana, Città del Vaticano), membr., saec. XIV.

Continet Senecae epist. ad Lucilium, excerptum Hieronymi de Seneca, Ps. Sen. epist. ad Paulum, epitaphium Senecae. ff. 111–113ᵛ (binis columnis, lineis plenis 47): inscriptio *Lutij Annei senece satira de claudio cesare incipit*, subscriptio deest. anapaesti velut soluta oratio scripti sunt; Graeca verba iisdem locis eodemque modo ac in cod. Paris. n.a. lat. 1303 sunt corrupta; in c. 8 fin. Graecis verbis omissis legitur *graecum.* de ratione quae intercedat inter codd. Vat. lat. 2201, Paris. n.a. lat. 1303, Crac. 722 v. supra cod. Crac. 722.

Vaticanus latinus 2212, membr., saec. XIV in Germania (?) scriptus (Eden ed. 24).

Continet Senecae opera omnia, Ps. Senecae epist. ad Paulum, proverbia, de moribus, de rem., de virt., de paupert., de copia verb., Senecae rhetoris declamationes. ff. 284ᵛ–287ᵛ (binis columnis, lineis plenis 52): inscriptio recentior *De ludis Senecae*, subscriptio deest. sequuntur undecim versus (Anth. lat. I 2 n. 660 *Ille ego Pannoniis quondam notissimus oris*; cf. cod. Valent. 411). paragraphorum signa ante versus et in soluta oratione frequenter invenimus. Graeca verba sunt corrupta; in c. 8 fin. omissis Graecis verbis legitur *graecum.* versus velut soluta oratio scripti sunt.

Vaticanus latinus 2216, membr., saec. XIV in Gallia scriptus (Eden ed. 23; Reynolds 362).

Continet Senecae epist. ad Lucilium, Ps. Senecae de virt., epist. ad Paulum, de rem. fort., Senecae de beneficiis, de clementia, Senecae rhetoris declamationes, nat. quaestiones, Ciceronis de amicitia, Tusc. disp. (l. V), de senectute, Paradoxa. ff. 118ᵛ–121ᵛ (binis columnis, lineis plenis 39): inscriptio recentior *Satyra de Claudio Caes(are)*, subscriptio deest. anapaesti velut soluta oratio scripti sunt. Graeca verba valde sunt corrupta.

Omnes codices familiae **s** has praecipuas lectiones cum codice Sangallensi habent communes:

7,2 v.13 *vadis* (*undis* **Ll**); 9,4 *numariolus/numm-* (*numulariolus/numm-* **VLl**); 10,1 *ego inquit* (om. **VLl**); 10,2 *pudet* (*precidet* **V**, *precidit* **Ll**); 10,3 *soror* **s**, *sor* **S** (*for/phor* **VLl**); 12,1 *tubicinum* (*tibicinum* **VLl**); 12,3 v.3 *homo* (*iano* **VLl**); 13,6 *omnium amicorum* (*amicorum omnium* **VLl**); 14,2 *et illum* (*et* om. **VLl**); 14,4 *spem/spes sine effectu*

(*spes sine fine effectus* **VLl**); 15,2 *coepit et producere* **s**, *coepit producere* **S** (*coepit. producit* **VLl**).

Codicum familiae **s** errores, verba omissa, addita et immutata (contra **S**) infra enumerare decrevi:

1,1 *novo*] *nono*; *noluero*] *voluero*; 1,2 *quaerito*] *querite* (+ **VLl**); 1,3 *etiam si*] *et si*; *tum*] *cum* (vel *tamen*); *certa*] *certa et* (vel *certe*); 2,2 *intellegi*] *intelligi* (+ **Ll**); 2,4 v.3 *flexam*] *fessam* vel *fexam*; 3,1 *esset*] *fuerat* (vel *est*); *nec unquam tam diu cruciatus esset*] *numquam* (*numquid* vel *quid unquam*) *meritum ut tam diu cruciaretur*; 3,2 *sexagesimus*] *primus*; *nemo novit*] *bene novit* (plerique); 3,4 *iubebo*] *iubeo* (plerique); 4,1 v.5 *subtemina*] *subtegmine*; *vellere*] *vellera*; 4,1 v.20 *demite*] *domite* vel *dimitte* vel *dimittere*; 4,1 v.22 *decore*] *calore* vel *colore*; 4,1 v.26 *astris*] *albis*; 4,2 *donat*] *donavit*; *ex eo*] *ex hoc*; 5,1 *impresserit*] *impressit*; *acta sint*] *acta sunt* (+ **VLl**); 5,2 *respondisse se*] *respondisse illum*; 5,3 *implicatam*] *implicitam*; 6,1 *minime vafro* (*fabro* **SV**)] *minimo discrimine fabulam* (*minimo discrimine fabros* **Ll**); *germanus*] *germanicus*; 7,2 v.1 *cluas*] *duas* vel *dicas* vel *fluas* etc. (+ **l**); 7,2 v.4 *profatu*] *profane*; 7,3 *posse*] *valere*; 7,4 *si qui*] *si quis* (+ **Ll**); 7,5 *contulerim*] *pertulerim*; *cum causidicos*] *dum causidicos*; 8,1 *clausi*] *clausum* (*clusi* **VLl**); 8,2 *oro p qd* **SL**, *oro propter quid* **s** (*oro per quod* **Vl**); 8,3 *hunc*] eum vel *cum* (*nunc* **SVLl**); 9,1 *mapalia fecistis*] *turbastis*; 9,2 *refero*] *pono* (*fero* **VLl**); *ponam*] *referam*; 9,3 *famam mimum* **S**, *fama nimium* **s** (+ **VLl**); *larvis et*] *larvis ex*; 9,5 *nec minus*] *et non minus*; *sitque e re p.*] *intersitque rei p.*; *metamorphosis*] *metamorphosim* (*-in*); 10,2 *ornavi*] *ordinavi*; 10,3 *adsidit*] *frustrum abscidit* vel *abscindit* (*excidit* **V**, *excidit* vel *exsidit* **Ll**); *soror* **s**, *sor* **S** (*for* vel *phor* **VLl**); 10,4 *Iulias*] *avias suas*; *si aequos futurus es*] *si hic apud nos facturus est*; 11,1 *istuc*] *istud* (+ **VLl**); 11,2 *tamen*] *tantum*; 11,4 *clarius*] *durius* vel *durus* (*darus* **V**, *durus* **L**, *dure* vel *divus* **l**); 11,5 *vacationem*] *advocationem* (*voc-* **VLl**); 12,2 *conferentes*] *conquerentes*; 12,3 v.6 *vincere cursu*] *parthos vincere cursu* (vel *cursu vincere*); v.8 *Parthos*] *dacos*; v.20 *discere*] *dicere*; 13,1 *possit*] *posset*; *tectam*] *rectam* (+ **l**); 13,2 *balineo*] *balneo* (+ **VLl**); *homines*] *omnes*; *celerius*] *celera*; 13,3 *centiceps*] *centipes*; *perturbatur subalbam*] *superturbatur* (vel *-tus*) *albam* (*sub-* **VL**, *super-* vel *sub-* **l**); *assueverat*] *solebat*; 13,4 *Trallus*] *Aulus*; *pantomimus*] *patronius* vel *patronus*; *decoris causa*] *hac de causa*; 13,5 *facto*] *dicto*; 14,1 *recipiat*] *recipit atque*; 14,2 *condemnat*] *condempnat* (+ **VLl**); 14,3 *oportere*] *oporteret* (+ **Ll**); 14,4 *pertuso*] *percusso* (+ **VLl**); 15,2 *esset*] *abesset* (+ **Ll**).

Verba omissa haec sunt in **s**:

1,1 *nec* ante *offensae*; 1,3 *quod viderit*; 3,2 *omnibus annis*; 3,4 *subito*; 4,2 *me* ante *non sine*; 4,3 *inter homines*; 5,2 *se* post *quaesisse*; *gentis*; 5,3 *terrarum*; 6,1 *omnes*; *facere* ante *oportebat*; 6,2 *iusserat – curabat*; 7,5 *auge* (in codd. pro *Augeae*); *quoniam – volo*; 8,2 *non* ante *tulisset*; 9,4 *velle* (in codd. pro *belle*); 9,5 *factus sit*; 10,4 *mihi* ante *gratiam*; 11,1 *fuit* ante *uxori*; *et* ante *suspendit*; 11,2 *et* ante *generum*; *illi* ante *reddidit*; 11,4 *esse* ante *credet*; 12,1 *num*; 12,3 *esse* post *mortuum*; 12,3 vv.3–5 *cecidit – orbe*; 13,2 *et* ante *inter*; 13,3 *vel* ante *ut*; 13,5 *et* ante *Pedo*; *et* ante *Lupus*; 14,1 *V* post *romanos*; 14,2 *Pompeius*; 14,3 *siumdiu* (in **S** pro *Sisyphum diu*) *laturam fecissent*; 15,2 *illum*.

Verba addita haec sunt in **s**:

1,1 *in* ante *initio*; 5,2 *illum* ante *caput*; 5,4 *autem* ante *intuenti*; 6,1 *crede* vel *credo* ante *quod tibi narro*; *et* post *debes* (+ **VLl**); 7,1 *dic* post *verum*; 8, 2 *et* ante *saturnalia eius* (in codd. pro *Saturnalicius*); 10,1 *adeo* ante *semper*; 11,4 *me* ante *gessi*; 11,5 *et* ante *socerum*; *et* ante *Scriboniam*; 12,2 *et* ante *hilares*; 12,3 *et* ante *intellexit*; 13,2 *via* post *compendiaria* (+ **Ll**); 14, 4 *poenae* post *missionem*; *aliquid* ante *simile*; 15, 2 *et* post *coepit*; *et* ante *colaphis*.

Verba immutata haec sunt in **s**:

1,1 *felicissimi saeculi*; *me scio*; 1,2 *non aequis passibus*; 2,2 *tibi certam* (+ **L** et plerique codd. fam. **l**); 3,1 *agere animam*; 3,3 *illi adicere* (+ aliquot codd. fam. **l**); 3,4 *enim oportet*; *tot milia modo hominum se* (vel *hominum modo*, vel *se* om., vel *modo* om.); *interim his*; 4,1 v.30 *adest Caesar*; 5,1 *quae sint* (vel *sunt*) *postea acta*; *publicum gaudium*; 5,4 *illic esse* (+ aliquot codd. fam. **l**); *significans se esse Caesarem*; 6,1 *ego dico tibi*; *a Vienna natus est*; *huic* (vel *ad hunc* vel *hunc*) *ergo redeo* (vel *reddo*) *tibi* (pro *hunc ego tibi recipio*); 7,1 *ne alogias tibi*; 7,2 v.5 *quae gens quae patria*; 7,3 *non est* (vel *esse*) *suae*; *parem sibi Romae* (*sibi Romae parem* **VLl**); *se habere idem* (vel *idcirco*); *sterquilinio suo*; 7,5 *licet valde fortis tibi*; *ego plus*; 8,1 *qualem istum deum* (vel *dominum*); 9,1 *honorem dari*; 9,3 *fiat deus*; 10,2 *viri disertissimi*; 10,3 *hic qui vobis p.c.*; 10,4 *fame ... ferro*; 11,5 *dies triginta*; 11,6 *obtorto collo*; 12,3 v.1 *fundite planctus edite fletus*; 13,1 *Claudius laudibus suis*; 13,3 *Cerberus iacebat*; *canem* (vel *carnem*) *vidit*; *in tenebris tibi*; 13,5 *quos omnes Claudius*; 13,6 *vos huc venistis* (+ **VLl**); *alius nos huc misit* (vel *alius nos huc nos misit*); *hic tibi*; 14, 2 *parte altera tantum audita*; 14, 3 *rei novitate*; 14, 4 *excogitari ... constituendum*; *tesseras semper*; 15, 2 *flagris ab eo ferulis et colaphis*; *liberto suo Menandro*.

Omnes codices familiae **s** tamen singulares lectiones vel errores praebent codicis **L** (et fam. **l**), interdum codicum **VL**; quare dubitare non possum quin **s** (vel potius exemplar e quo **s** descendit) familia – ut dici solet – contaminata aestimanda sit:

(a) omnes codices haec in commune cum **(V)Ll** habent: 6,1 *minimo discrimine* (*fabulam* **s**, *fabros* **Ll**) contra *minime* (*fabro* pro *vafro* **SV**, *febris fabre* Dublin. E.5.20); 9,1 *tandem* (**Ll**) contra *tantum* (**SV**); 9,3 *fama nimium* (**VLl**) contra *famam mimum* (**S**); 13,2 *compendiaria via* (**Ll**) contra *compendiaria* (**SV**); 13,3 *superturbatur* vel *-tus albam* (*sub-* **VL**, *super-* vel *sub-* **l**) contra *perturbatur subalbam* (**S**); 14,2 *condempnat* (**VLl**) contra *condemnat* (**S**); 14,4 *percusso* (**VLl**) contra *pertuso* (**S**); 15,2 *abesset* (**Ll**) contra *esset* (**SV**).

(b) codices Antonianus Pat. I.9 et Vaticanus lat. 2212 praeter lectiones supra citatas has insuper habent in commune cum **Ll**: 1,3 *certe clara*; 3,2 *huic invides et respondit* Ant. Pat. et Vat.; 10,2 *a me ad messalae* Vat.; 12,3 *fingite mugitus* post *planctus* add. Vat. titulum autem recentiorem – ut supra diximus – ambo exhibent: *Senecae liber de morte Claudii Caesaris* Ant., *De ludis* Vat.

(c) codex Dublin. E.5.20 e cod. Sangallensi descendit, a codd. tamen fam. **s** seiunctus videtur cum praebeat lectiones (a) et (b) et 11,4 *presencia* (*psentia* vel *psencia* **Ll**, *praesen*[tia] **V**, *pro sententia* **Ss**) sed nulla menda fam. **s**. praeterea (*α*) titulus ab omnibus aliis discrepat (*De morte Claudii Caesaris et iudicio penaque post mortem*); (*β*) Senecae libellus inter excerpta varia et opuscula Medii Aevi traditur.

Breviter de **s**:

codices descripti: Crac. 534 e Crac. 722; Laur. Faes. 180 e Laur. Aed. 168; Plag. Cpl (454b) 57 e Paris. n. a. lat. 1303; Valent. 2150 e Laur. Faes. 180.

codices inter se coniuncti: Crac. 722, Paris. n. a. lat. 1303, Vat. lat. 2201.

Graeca verba omittunt codices: Dublin. E. 5. 20, Laur. Aed. 168 (Laur. Faes. 180, Valent. 2150).

Codices familiae **l** hi sunt:

Balliolensis 130 (Balliol College, Oxford), membr., saec. XV (ca. a. 1442/1444) in Germania scriptus *per manum Henrici Horn de duysseldorff* (cf. P. T. Eden, William Gray, Bishof of Ely, and three Oxford Manuscripts of Seneca, Cl & M 21, 1960, 38–39).

Continet Senecae rhetoris et Senecae philosophi opera. ff. 75ᵛ–83ᵛ (binis columnis, lineis plenis 40): inscriptio *Incipit ludicra Senece de morte claudij*, subscriptio *Expliciunt ludicra Senece de morte claudij*. librarius codicis Ball. 130 (cf. cod. Ball. 136 et cod. Bodl. 292) longas glosas inseruit post verba *convictoribus* (3, 4), *tragicus fit et ait* (7, 1), *quae ab illo dicta sunt* (9, 2), *manus manum lavat* (9, 6), *saturnalia erunt* (12, 2), *iniquum magis videbatur quam novum* (14, 3), *abesset* (15, 2) (cf. R. E. Clairmont, A Commentary on Seneca's Apocolocyntosis Divi Claudii, Chicago 1980). versus velut soluta oratio exscripti sunt, sed adnotationem *versus* librarius passim posuit. Graeca verba omissa sunt nullo spatio relicto.

Balliolensis 136, chart., saec. XV (post a. 1446) in Italia scriptus.

Continet scripta varia auctorum saec. XV (Guarini, Poggii inter alia; cf. Eden 1960, 40–41). ff. 87–93ᵛ (binis columnis, lineis plenis 49): inscriptio deest, subscriptio *Expliciunt Ludrica Senece de Morte Claudij*. de glosis insertis v. cod. Ball. 130. versus velut soluta oratio scripti sunt (*V* legitur in mg.). Graeca verba omissa sunt nullo spatio relicto. codex Ball. 136 quandam cum codice Ball. 130 adfinitatem exhibet.

Baltimorensis Garrett 114 (Princeton University Library, Princeton N. J.), membr., saec. XIII in. in Anglia scriptus (in monasterio Waltham, cf. Eden 1960, 41; Reynolds 361–362).

Continet Cassiodori Varias (1–4, 39; 8–10, 3), Senecae epitom. de beneficiis, Ps. Sen. de rem. fort., Senecae epist. ad Lucilium 89–124, excerpta de epist. ad Lucilium, exc. de rem. fort., prol. lib. 7 de beneficiis, exc. de epist. ad Lucilium, versus figurarum logices, Solini collectanea rer. memorab. 1–1, 46[1]). ff. 99–102ᵛ (singulis columnis, lineis plenis 34): inscriptio *Incipit* (*liber qui dicitur* s. l.) *ludus senece de morte claudii cesaris*, subscriptio deest. versus velut soluta oratio scripti sunt. Graeca verba satis leguntur. codex Balt. cognationem quandam exhibet cum codd. Exon. 3549 (B), Paris. lat. 6630, Vat. lat. 4498 (in mg.): e.g. omissa sunt verba *dum tales deos – credet* (11, 4).

---

1) Gratias ago curatori manuscriptorum Bibliothecae Universitatis Princeton, J. F. Preston, cui ampliorem codicis descriptionem debeo a S. Wheeler confectam.

Codex contaminatus cum s. cf. enim e.g. 1,3 *certa et clara*; 3,1 *numquam meritum ut tam diu*; 5,3 *implicitam*; 6,1 *minimo discrimine fabulam*; 6,1 *germanicus*; 7,5 om. *auge.*

Bodleianus 292 (olim NE F. 8. 6 et Jur M. 5. 8) (Bodleian Library, Oxford), membr., saec. XV (post a. 1454), codex miscellaneus, tres partes complectitur.

Pars II, in Gallia septentr. vel in Anglia exscripta, continet Ps. Senecae epistulas ad Paulum, excerptum Hieronymi de viris illustribus, epitaphium Senecae cum commentario anonymo (N. Treveto tributo). ff. 156ᵛ–160ᵛ (binis columnis, lineis plenis 60): inscriptio *Incipiunt ludicra de morte Claudij Annei Senece*, subscriptio *Expliciunt ludicra Senece de morte Claudij.* de glosis insertis v. cod. Ball. 130. descriptus e codice Ball. 130 (cf. Eden *1960*, 31–34). vide etiam Ruth J. Dean, Ms. Bod. 292 and the Canon of Nicholas Trevet's Works, Speculum 17, 1942, 243–249.

Cortonensis 81 (Biblioteca del Comune e della Accademia Etrusca, Cortona), membr., saec. XIV.

Continet Senecae de clementia, de beneficiis, dialogos, consolationes, epistulas, Ps. Senecae proverbia, sententias morales et alia. ff. 24–26ᵛ (binis columnis, lineis plenis 46): inscriptio *Incipiunt ludi senece de obitu claudij neronis*, subscriptio *Explicit ludus senece de morte claudij cesaris.* paragraphorum signa ante versus et in soluta oratione passim invenimus. anapaesti trimetris scripti sunt. Graeca verba, Latinis litteris cum Graecis permixtis, intelligi non possunt.

Exoniensis 3549 (B) (Cathedral Library, Exeter), membr., saec. XIII med. in Anglia scriptus.

Continet opera Isidori, Fulgentii, excerptum Hieronymi de Seneca, Senecae epistulas, de clementia, excerpta de beneficiis, de quaest. natur., de tragoediis, Ps. Senecae epistulas ad Paulum, Octaviam (cf. C. J. Herington, A thirteenth-century manuscript of the Octavia praetexta in Exeter, RhMus 101, 1958, 353–377; Reynolds 362. 379–380). ff. 257–259 (binis columnis, lineis plenis 52): inscriptio *Incipit ludus senece de morte claudij cesaris*, subscriptio deest. anapaesti velut soluta oratio scripti sunt; Graeca verba satis leguntur. quae ratio intercedat inter codd. Exon. 3549 (B), Balt. 114, Paris. lat. 6630, Vat. lat. 4498 alibi disputavi: cf. cod. Balt. 114.

Guelferbytanus Extravag. 299 (Herzog-August-Bibliothek, Wolfenbüttel), membr., saec. XV.

Continet Petronii Satyricon, Aristotelis Oecon. in latinum conversum a Leonardo Aretino, Heliogabali orationem ad meretrices (ab eodem Aretino compositam). ff. 2–16ᵛ (singulis columnis, lineis plenis 17): inscriptio *Ludus Senece de morte Claudii Neronis foeliciter incipit*, subscriptio *Lucij Annei Senece Satira de claudio cesare Finit foeliciter.* senarios in duo cola divisit librarius. anapaesti trimetris exscripti sunt. Graeca verba omissa sunt spatio vacuo relicto.

Codex contaminatus cum fam. s. cf. enim e.g. 1,1 *felicissimi saeculi*; 1,2 *aequis passibus*; *aguntur*; 2,4 v. 3 *fessam*; 3,2 *illi adicere*; 4,2 *me* ante *non sine* om.; 5,2 *se* post *quaesisse* om.; 7,2 *vadis*; 13,3 *centipes*; *solebat*; 13,6 *alius nos huc misit.*

Leodiensis Wittert 109 (Bibliothèque de l'Université, Liège), chart., codex miscellaneus, duas partes complectitur.

Pars prior, saec. XV, continet Ciceronis paradoxa, Ps. Senecae epistulas ad Paulum et alia, excerpta de Senecae epistulis, Publilii Syri sententias, Alani invectivam ad ingratum amicum etc. ff. 33–41 (singulis columnis, lineis plenis 26): inscriptio *Incipit ludus Senece de morte claudij Caesaris*, subscriptio deest. anapaesti monometris exscripti sunt; litterae maximae, minio pingendae, ubique omissae; Graeca verba omissa sunt spatio vacuo relicto.

Malatestianus S. XX. 1 (Biblioteca Malatestiana, Cesena), membr., saec. XIV.

Continet Ps. Senecae et Senecae opera, excerpta de Seneca, excerptum Hieronymi de Seneca. ff. 175ᵛ–177 (binis columnis, lineis plenis 54): inscriptio *Lucii annei senece de ludis liber incipit*, subscriptio *Explicit liber senece de ludis*. anapaesti monometris exscripti sunt; Graeca verba omissa spatio vacuo relicto (praeter 4, 2 ubi Latinis litteris monstruose descripta sunt).

Codex Malatestianus cognationem quandam exhibet cum codd. Paris. lat. 6395, Vat. Arch. S. Petri C. 121, Vat. Chis. H. VIII. 259. codices in commune errant e.g. 1, 1 *Quid* ante *actum* om.; 1, 2 *in caelis*; 2, 2 *dies VI* (vel *sextus*); 3, 2 *cum* ante *anima* om. (praeter Chis.); *natum illum*; *melior vacca vacua* Malat. Vat. Arch. S. Petri, *melior enim vacca est si* Paris.; 3, 4 *tris ... tres*; *bodae* vel *bodiae*; 4, 2 *omnes* om.; 5, 3 *multiplicatam*; 6, 2 *ille – iubebat* om. (praeter Vat. Chis., qui tamen antecedentia verba translata exhibet); 9, 5 *optime vite fons* (*vite* om. Malat.) (pro *optimo iure factus*); 12, 2 *rem vincerent* (pro *reviviscerent*); 13, 1 *Chalchibius* (praeter Vat. Chis.); 15, 2 *flagellis, forculis, colaphis.* in codd. Graeca verba sunt omissa spatio vacuo relicto praeter 4, 2 ubi Latinis litteris monstruose descripta sunt (Paris. exhibet verbum *cruciari*).

Mertonensis 297 (Merton College, Oxford), membr., saec. XIV (ante a. 1366, cf. Eden 1960, 149).

Continet Senecae et Ps. Senecae opera, Ciceronis opera et Ps. Ciceronis de paupertate. ff. 198–201 (binis columnis, lineis plenis 41): inscriptio *ludi Senece de obitu claudij*, subscriptio deest. anapaesti trimetris exscripti sunt, Graeca verba Latinis litteris monstruose sunt descripta. codex contaminatus cum **s**; cf. e. g. 7, 2 *vadis* (Eden ed. 24).

Mertonensis 300, membr., saec. XIV.

Continet Senecae et Ps. Senecae opera, Senecae rhetoris declamationes. ff. 205ᵛ–207 (binis columnis, lineis plenis 60): inscriptio *Incipit ludus Senece De morte Claudij imperatoris Romanorum*, subscriptio *Explicit*. anapaesti velut soluta oratio scripti sunt; Graeca verba omissa spatio vacuo relicto.

Oxomensis Arch. Cap. 153 (Archivo Capitular, Biblioteca de la Santa Iglesia Catedral, El Burgo de Osma), membr., saec. XIV.

Continet Hieronymi de vita Senecae, Sen. epist. ad Luc. lib. I–XIII, Ps. Sen. de formula honestae vitae, proverbia, lib. de moribus, de rem. fortuitorum, Sen. de ben., de clementia, epist. ad Luc. lib. XIV–XXII, sententias morales. ff. 164–167ᵛ (binis columnis, lineis plenis 43): inscriptio *Lucius Anneus senece de morte claudii cesaris incipit*, subscriptio deest. sequitur epistula Leonis Papae.

Parisinus latinus 1936 (Bibliothèque Nationale, Paris), membr., saec. XIV.

Continet opera varia Augustini, Hieronymi, Paulini Nolani, Nicetae Remesianensis, Senecae (epistulas, de clementia), Ps. Senecae, S. Hildegardis. ff. 356–358ᵛ (binis columnis, lineis plenis 48): inscriptio *incipit ludus senece*, subscriptio *explicit ludus senece*. codex valde corruptus, passim verba omittit spatio vacuo relicto. versus velut soluta oratio exscripti sunt; Graeca verba Latinis litteris monstruose sunt descripta.

Parisinus latinus 2389, membr., codex miscellaneus, sex partes complectitur (saec. XI–XIV).

Pars VI, saec. XIV, ff. 58–64 (singulis columnis, lineis plenis 37) continet Senecae satiram. inscriptio recentior *Ludus L. Annei Senecae de morte Claudii Caesaris*, subscriptio deest. in f. 57ᵛ legitur: *liber sanctae mariae de watinis / qui abstulerit anathema sit*. eadem manus quae titulum et verba Graeca ad 13,4 hanc notam scripsit f. 64: *Ex libb. Petri Danielis Aurelij 1564*. anapaesti et monometris et dimetris et trimetris scripti sunt. Graeca verba omissa spatio vacuo relicto.

Parisinus latinus 5055, chart., codex miscellaneus, saec. XIV–XV, complures partes complecitur.

Scripta varia continet, e. g. Flavii Iosephi Antiquitates Iud. in Latinum translatas, Constantiae de Rabastens Revelationes, Honorii Augustodunensis Elucidarium, tractatum de significatione mystica, expositionem in Deuteronomium, notas in Danielem et Apocalypsim, Gentilis de Foligno de dispositione cordis (ff. 111–135ᵛ, saec. XVII–XVIII), carmen de variis ludorum generibus, Guillelmi de Conchis Moralium dogma philosophorum, excerpta Augustini de trinitate, de civ. dei, fragmentum Platonis cum comm. Hebuhabes Hamed., tractatus de arte alchimistica, de astrologia, de aqua roris, lib. utilitatis de mercurio etc. ff. 170–173ᵛ (singulis columnis, lineis plenis 33): inscriptio *incipit ludus senece*, subscriptio deest. versus velut soluta oratio scripti sunt; litterae maximae, minio pingendae, omissae; Graeca verba, Latinis litteris cum Graecis permixtis, intelligi non possunt.

Parisinus latinus 6389, membr., saec. XIV.

Continet excerpta Ciceronis Phil., Ps. Senecae varia, Senecae de benef., excerpta de epistulis, de clementia, Publilii Syri sententias. ff. 60–63 (binis columnis, lineis plenis 40): inscriptio *Incipit ludus senece*, subscriptio *Explicit ludus senece*. versus velut soluta oratio scripti sunt. Graeca verba, Latinis litteris cum Graecis permixtis, intelligi non possunt.

Parisinus latinus 6395, membr., saec. XIV.

Continet Senecae opera (epistulas, de benef., dialogos, de clementia, tragoedias), Senecae rhetoris controversias, Martini Bracarensis de formula honestae vitae, Ps. Senecae varia. ff. 221ᵛ–223ᵛ (binis columnis, lineis plenis 50): inscriptio *Incipit liber Senece de ludis*, subscriptio *Explicit liber Senece de ludis*. anapaesti partim monometris partim dimetris exscripti sunt. Graeca verba omissa (in 4, 2 legitur *cruciari*) aliquando spatio vacuo relicto. in fine libelli codex multa corrupta exhibet et addita et omissa. codex Paris. lat. 6395 cognationem quandam exhibet cum codd. Malat. S. XX. 1, Vat. Arch. S. Petri C. 121, Vat. Chis. H. VIII. 259. v. supra cod. Malat. S. XX. 1.

Parisinus latinus 6630, membr., saec. XII ex./XIII in. in Gallia scriptus.

Continet epitaphium Senecae, Ps. Senecae epistulas ad Paulum, Senecae epistulas ad Lucilium, de clementia, excerpta de benef., Publilii Syri sententias. ff. 98–103^{v} (singulis columnis, lineis plenis 35): inscriptio *INCIPIT EIVSDEM SENECE LVDVS DE MORTE CLAVDII CAESARIS*, subscriptio *EXPLICIT LVDVS SEN(E)CE.* anapaesti trimetris scripti sunt. Graeca verba satis leguntur. quae ratio intercedat inter codd. Paris. lat. 6630, Balt. 114, Exon. 3549 (B), Vat. lat. 4498 alibi disputavi: cf. cod. Balt. 114.

Parisinus latinus 8501 A, membr., saec. XIII ('pre-1300' Reynolds 362) in Gallia scriptus.

Continet scripta varia auctorum Medii Aevi: vitam S. Patricii, Iulii Valerii Alexandri Magni vitam, Galterii Compendiensis otia de Mahomete, carmina Anth. lat. I 2 n. 645–647, Ps. Caec. Balbi de nugis philosophorum, Visionem Wettini, miracula, chronica, cosmographica, Galfridi Monmutensis historiam Regum Britanniae. ff. 130–131^{v} (singulis columnis, lineis plenis 30): inscriptio *Incipiunt ludi senece de obitu claudii neronis.* mutilus in fine, desinit verbis *noli mihi invidere* (9,6). Graeca verba, Latinis litteris cum Graecis permixtis, parum intelligi possunt.

Parisinus latinus 8542, membr., codex miscellaneus, saec. XIII–XIV, septem partes complectitur.

Pars VII, saec. XIII in Gallia scripta, continet excerpta Senecae rhetoris, Macrobii saturnalia. ff. 185^{v}–188 (binis columnis, lineis plenis 34): inscriptio recentior *ludus Senece*, subscriptio deest. anapaesti trimetris scripti sunt. Graeca verba omissa spatio vacuo relicto. codex contaminatus cum **s**: cf. e. g. 12, 2 *laeti et hilares*; 14, 4 *thesaras* et 15, 1 v. 2 *thessara* (eadem lectio in cod. Dubl. E. 5. 20) (Eden ed. 24).

Parisinus latinus 8544, membr., a. D. 1389 in Italia scriptus.

(f. 84 legitur: *Expliciunt epistule Senece ... scripte per me Johannem de Alcmaria theotonicum, studentem in jure canonico in venerabili studio Papiensi, anno Domini MCCCLXXXVIIII°, die V marcii. Deo gratias.*) continet Hieronymi de vita Senecae, Ps. Senecae varia, Senecae epistulas, excerpta de benef., de clementia, Sidonii Apollinaris carmen I, excerpta de epistulis. ff. 117–117^{v} (binis columnis, lineis plenis 48): inscriptio deest, explicit abrupte verbis *vocis incerto sonas, deo gratias amen* (7,2 v. 4). Graeca verba omissa sunt nullo spatio relicto.

Parisinus latinus 8624, membr., codex miscellaneus, saec. XII–XIII, tres partes complectitur.

Pars III, saec. XIII ex. in Gallia scripta ('pre-1300' Reynolds 362), continet f. 73^{r-v} fragmentum Senecae satirae, singulis columnis, lineis plenis 38 scriptum. inscriptio in mg. *Incipit ludus Senece de morte Claudij Neronis*; desinit verbis *non oportet enim* (3, 4).

Parisinus latinus 8717, membr., saec. XIV.

Continet Albertini Mussati argumenta tragoed. Senecae, Mart. epigramma V 42, carmen Anth. lat. I 2 n. 660, epitaphium et vitam Senecae, Senecae opera (epist., quaest. nat., dialogos, de clementia, de benef.), Ps. Senecae varia, Senecae rhetoris

controversias, Martini Bracarensis de formula honestae vitae. ff. 51–55ᵛ (singulis columnis, lineis plenis 42): inscriptio *Annei Lucij Senece de morte claudij qui dicitur ludus senece liber incipit,* Mart. ep. V 42, Senecae ludus, carmen Anth. lat. I 2 n. 660 (*Ille ego Pannoniis quondam notissimus oris* etc.), subscriptio *Annei luci senece de morte claudij liber explicit qui dicitur ludus senece.* anapaesti trimetris exscripti sunt, Graeca verba omissa spatio vacuo relicto (praeter 4, 2 ubi Latinis litteris monstruose sunt descripta).

Parisinus latinus 10413, chart., saec. XVIII.

ff. 163–169ᵛ: *L. Annaei Senecae Claudii Caesaris Ἀποκολοκύντωσις.* oratio c. 8 dividitur inter complures deos (f. 166):
**(hic Hercules Claudium introducit. tum) *DEUS ALIQUIS: Sed ...* (sc. quid huc ad inferos cum istoc homine?) *HERCULES: Quoniam volo. DEUS ALIQUIS: non mirum – praeputio. DEUS ALIUS: Est aliquando – caput habet. DEUS ALIUS: Si mehercules – occidit. DEUS ALIUS: Propter quod? DEUS ALIUS: Sororem suam – Quare, inquit, Claudius (quaero enim) sororem suam stulte studere? DEUS ALIQUIS: Athenis – lingunt. DEUS ALIQUIS: Hic nobis curva – nescio. DEUS ALIUS: Etiam caeli – fieri vult. DEUS ALIUS: Parum est – μορoῦ ἀποτυχίην.*

Turonensis 693 (Saint-Gatien 404) (Bibliothèque Municipale, Tours), membr., saec. XV.

Continet indicem locorum Senecae philosophi, Albertini Mussati super tragoedias Senecae argumenta, Ps. Senecae epist. ad Paulum, Senecae epist. ad Lucilium, Senecae rhetoris declamationes, Senecae nat. quaestiones, dialogos, consolationes, de clementia, de beneficiis, Ps. Senecae de virt., proverbia, de copia verb., de rem. fort., de moribus, Senecae tragoedias. ff. 57–62ᵛ (singulis columnis, lineis plenis 38): inscriptio *Annei lucii senece de morte claudii qui dicitur ludus senece liber incipit,* subscriptio *Annei luci senece de morte claudii liber explicit qui dicitur ludus senece.* codex descriptus e codice Paris. lat. 8717 (cf. Eden 1979, 160–161).

Vaticanus latinus 4498 (Biblioteca Apostolica Vaticana, Città del Vaticano), membr., saec. XV ex. in Italia (Romae?) scriptus.

Continet Frontini de aquaeduct., Rufi de provinciis, Suetonii de gramm. et rhet. lib. II, Plinii de illustr. viris, Taciti de vita et moribus Agricolae, dial. de oratoribus, de origine et situ Germanorum, M. Iunii Nypsi de mensuris, anonym. de ponderibus, Censorini libellum de die natali. ff. 112ᵛ–118ᵛ (singulis columnis, lineis plenis 32): inscriptio recentior *Senecae ἀποκολοκύντωσις,* subscriptio *Finis.* in catalogo ms. legitur titulus *Claudii Somnium.* in mg. codicis manus viri docti, haud dubie Thom. Inghiramii (A. Campana apud Russo ed. 24) correxit vel complures lectiones addidit codd. fam. **s**, e. g. 3, 1 *numquam meritum ut tam diu cruciaretur*; 6, 1 *discrimine fabulam*; 10, 3 *canis frustrum abscidit,* nec non interpolationes ed. principis (Romae 1513), praeter *Nec post boletum opipare medicamentis conditum plus cibi sumpsit* (4, 3, post verba *omnia certe concacavit*). anapaesti trimetris scripti sunt, Graeca verba omissa spatio vacuo relicto. quae ratio intercedat inter codd. Vat. lat. 4498, Balt. 114, Exon. 3549 (B), Paris lat. 6630, alibi disputavi (cf. cod. Balt. 114). cf. Bruun, Cl & M 39, 1988, 209–216.

Vaticanus Archivii S. Petri C. 121, membr., saec. XIV in Italia scriptus.

Continet epitaphium Senecae, Senecae opera (epistulas ad Luc., dialogos, de benef., nat. quaest., de clementia), Ps. Senecae varia, Publilii Syri sententias, Ps. Augustini aenigmata, excerpta Senecae rhetoris, commentarium Treveti in Sen. declamationes, Martini Bracarensis de formula honestae vitae, Alcuini epistulam ad Widonem, tractatus morales. ff. 248v–250v (binis columnis, lineis plenis 56): inscriptio *Incipit liber annei lucii senece Qui ludus Senece apelatur*, subscriptio deest. paragraphorum signa ante versus et passim in soluta oratione invenimus. anapaesti monometris exscripti sunt, ordine perturbato. Graeca verba omissa praeter 4,2, ubi Latinis litteris monstruose sunt descripta. codex Vat. Arch. S. Petri C. 121 cognationem quandam exhibet cum codd. Malat. S. XX. 1, Paris. lat. 6395, Vat. Chis. H. VIII. 259; v. supra cod. Malat. S. XX. 1.

Vaticanus Chisianus H. VIII. 259, membr., saec. XV in Italia scriptus.

Continet partim eadem opera eodemque ordine ac cod. Vat. Arch. S. Petri C. 121 (i.e. Senecae opera, Ps. Senecae varia, Martini Bracarensis de formula honestae vitae, Alcuini epistulam ad Widonem). in fine codicis ff. 245v–249v (singulis columnis, lineis plenis 40): inscriptio *Annei Senece viri illustrissimi claudii imparatoris ludus incipit*, subscriptio deest. *Ludus Claudii* in mg. paragraphorum signa ante hexametros et passim in soluta oratione invenimus. anapaesti monometris exscripti sunt. Graeca verba omissa (praeter 4,2, ubi Latinis litteris monstruose sunt descripta), aliquando spatio vacuo relicto. codex Vat. Chis. H. VIII. 259 cognationem quandam exhibet cum codd. Malat. S. XX. 1, Paris. lat. 6395, Vat. Arch. S. Petri C. 121, v. supra cod. Malat. S. XX. 1; codex contaminatus sum **s**: cf. e. g. 6, 1 *minimo discrimine fabulas*; 7, 5 om. *auge* (cf. Eden ed. 25).

Vaticanus Rossianus 604 (IX 294), membr., saec. XIV (Russo, Pellegrin)/ XV (Eden).

Continet Senecae rhetoris excerpta controv., Ps. Senecae varia, Ps. Ausonii septem sapientum sententias, Publilii Syri sententias, Caec. Balbi de nugis philosophorum, Senecae excerpta de epist., de ira, de benef., nat. quaest., Ps. Senecae proverbia per alphabetum, dialogos, vitam Senecae, Ps. Senecae de moribus, Sen. de clementia, Sidonii Apollinaris excerpta (carmen I, epist.). ff. 298v–299v (binis columnis, lineis plenis 40): inscriptio deest, explicit abrupte verbis *vocis incerto sonas. Deo Gratias. Amen* (7,2 v. 4). Graeca verba omissa nullo spatio relicto praeter 4,2. codex descriptus e Paris. lat. 8544. in his enim eadem scripta leguntur: Sidonii Apollinaris carmen I et excerpta de epist.; codices sunt mutili, in commune errant e. g. 1,2 *producere – euntem* om.; 2,2 *puto – dixero* om.; 4,2 spatium vacuum post *omnes* exhibent; 6,1 *discrimine febres.*

Codices familiae **l** has lectiones singulares et errores exhibent communes cum cod. **L**:

1,2 *agantur*; 1,3 *quid viderit* (+ **V**); 2,4 v. 2 *noctis fessus* (+ **V**); 3,1 *educit* (+ **V**); 3,2 *huic invides et respondit*; 3,2 ante *fac* add. *tum ille*; 3,3 *aperit tunc*; 4,2 *ex* ante *hoc* om. (+ **V**); 5,2 *mirari* (+ **V**); 5,3 *Herculem quia* (+ **V**); *ire explorare* (+ **V**); 7,2 v. 13 *undis* (pro *vadis*); 8,2 *incesto* (+ **V**); 9,5 *ut* (pro *uti*) (+ **V**); *optime* (+ **V**); 9,6 *tu* ante *si quid* om.; 10,1 *ego inquit* om. (+ **V**); 10,2 *a me ad messale* (*ad me adme sale* **V**); *precidit* (*precidet* **V**) *ius imperii*; 10,3 *de tot actibus viris* (+ **V**); 10,4 *adnepotem* (+ **V**); *si hic inter vos* (pro *si aequos*); *agnosceres*; *ubi* ante *fieri* om. (+ **V**); 11,1 *nescis* (*nesti* **V**); 11,2 *Illa*

G. cesarem; *G. Cesar Crassi* (+ **V**); 11,4 *psentia* (*praesen*^{tia} **V**); 11,5 *inveniri* (pro *iniri*) (+ **V**); *vocationem* (+ **V**); 12,1 *plenum* (+ **V**); *tibicinum* (+ **V**); 12,3 v.1 post *planctus* add. *fingite mugitus*; v.3 *cordatus iano* (+ **V**); 13,2 *compendiaria via*; 13,4 *unus* pro *Iuncus* (+ **V**); *tectus* pro *Vettius* (+ **V**); 13,5 *convolarunt* (+ **V**); *primum* (+ **V**); *Pheronatius* (*Pheronattus* **V**, *Pheronaotus* **S**); *rufius* (*rusius* **L**, *russius* $\mathbf{L}^2$) *pompei* (*-ii*) *filius* (+ **V**; *r*^{u}*ofius pomfilius* **S**); 13,6 *amicorum omnium*; 14,2 *et* ante *illum* om. (+ **V**); 14,3 *iniquum magis*; 14,4 *spes sine fine effectus* (+ **V**); 15,2 *coepit. producit* (+ **V**); *G. Caesari illum eacus donat* (*C. Caesar illum ea c*^{n}*odonat* **V**); *abesset* (pro *esset*).

Breviter de **l**:

codices descripti: Bodl. 292 e Ball. 130; Turon. 693 e Paris. lat. 8717; Vat. Ross. 604 e Paris. lat. 8544.

codices inter se coniuncti: (*α*) Ball. 130 et Ball. 136 (qui commentarium continent); (*β*) Balt. 114, Exon. 3549 (B), Paris. lat. 6630, Vat. lat. 4498; (*γ*) Malat. S. XX. 1, Paris. lat. 6395, Vat. Chis. H. VIII. 259, Vat. Arch. S. Petri C. 121.

codices contaminati cum **s**: Balt. 114, Guelf. Extrav. 299, Mert. 297, Paris. lat. 8542, Vat. Chis. H. VIII. 259.

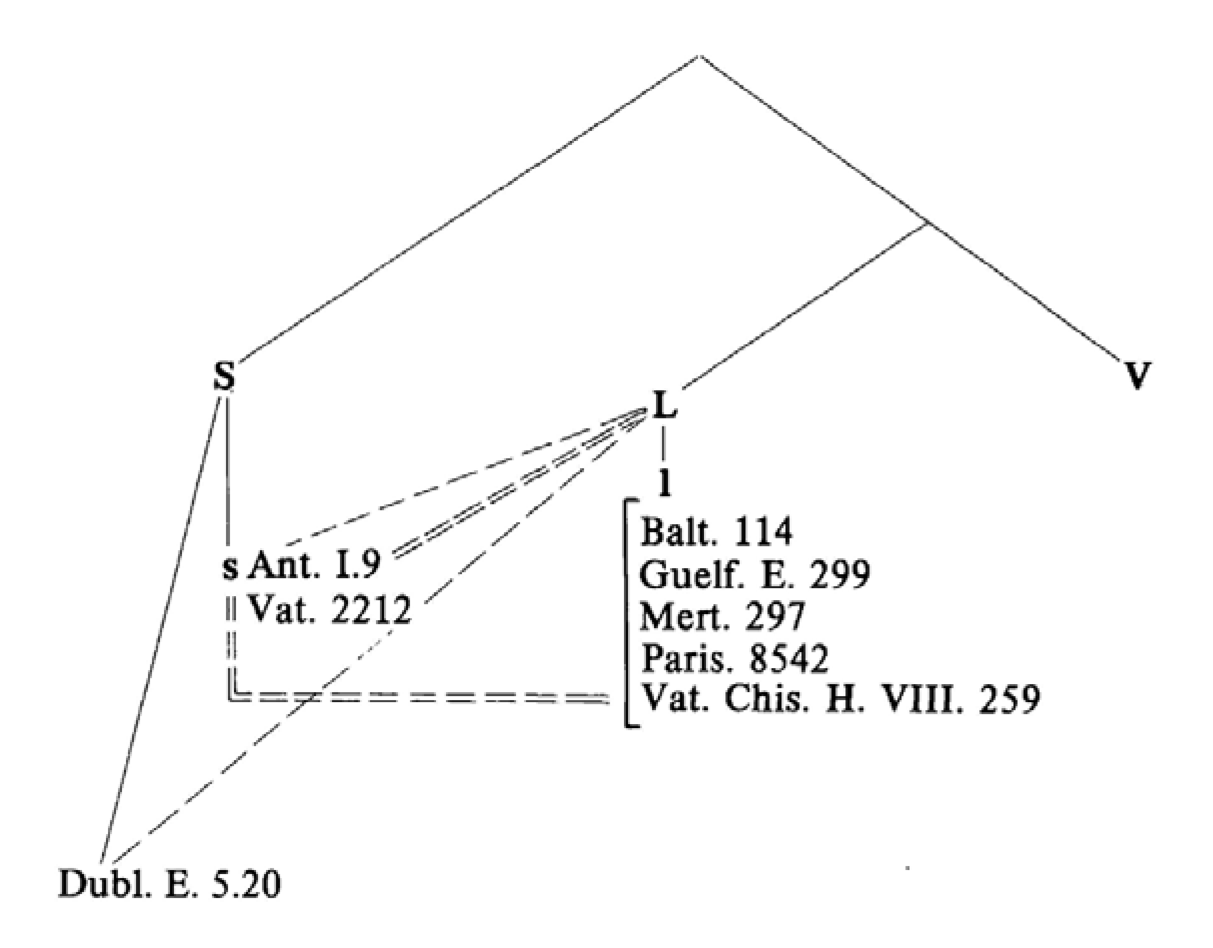
verba Graeca omittunt codices: Ball. 130, Ball. 136, (Bodl. 292), Guelf. Extrav. 299, Leod. 109, Malat. S. XX. 1 (praeter 4,2), Mert. 300, Paris. lat. 2389, Paris. lat. 6395, Paris. lat. 8542, Paris. lat. 8544, Paris. lat. 8717 (praeter 4,2), (Turon. 693), Vat. lat. 4498, Vat. Arch. S. Petri C. 121 (praeter 4,2), Vat. Chis. H. VIII. 259 (praeter 4,2), (Vat. Ross. 604).

Ex iis quae supra diximus omnium codicum necessitudines sic per stemma depingere possumus (v. p. XXV):

De titulo

S	**VL**
Divi Claudii Ἀποθέωσις per satiram	Ludus de morte Claudii de morte Claudii Caesaris

s	**l**
satira de Claudio Caesare	Ludus (Ludicra) de morte Claudii Caesaris (Neronis / imperatoris Romanorum)
De morte Claudii Caesaris iudicio poenaque post mortem (Dubl. E. 5. 20)	Ludi de obitu Claudii (Neronis)
(liber) de caelo sive luctus de morte (divi) Claudii (Holkham. 390, Laur. Aed. 168) (Laur. Faes. 180, Valent. 2150)	(Liber) de ludis
Liber de morte Claudii (Caesaris) (Ant. Pat. I. 9) De ludis (Vat. lat. 2212)	Ludus

Quam rationem in hac editione curanda secuta sim, breviter exponam. omnes codices contuli in imaginibus phototypice impressis. codicis Sangallensis 569 (**S**), quem omnes editores pro fundamento recte habent, auctoritatem etiam in rebus orthographicis secuta sum (e.g. 2,1 v.4 *Hiemps*; 6,1 *Lugu-duni*; 7, 3 *sterquilino*). cum vero **S** duas formas praebet, illam scripturam praetuli quam et antiqui grammatici probaverunt (e.g. 5,2 *assidue*, 15,1 v.6 *adsiduo*; 14,4 *irritum*, 15,1 v.8 *inrita*; cf. ThLL s.v.).

Maximas gratias ago Luciano Canfora qui libris et consiliis valde me adiuvit et Carolo F. Russo cuius consilio Senecae satiram investigavi et qui benigne operi meo favit.

Barii mense Martio a. MCMLXXXVIII Renata Roncali

CONSPECTVS LIBRORVM

Lucii Annaei Senecae in morte Claudii Caesaris ludus nuper repertus. Alberto Pio Carporum principi illustrissimo Imp. Caesaris Maximiliani Augusti legato C. Sylvanus Germanicus salutem, Romae quarto Nonas Augusti MDXIII

Lucii Annaei Senecae ludus de morte Claudii Caesaris nuper in Germania repertus cum scholiis Beati Rhenani. Synesius Cyrenensis de laudibus calvitii Ioan. Phrea interprete cum scholiis Beati Rhenani. Erasmi Rot. Moriae encomium, Basileae 1515

Lucii Annaei Senecae opera quae exstant omnia Coelii Secundi Curionis vigilantissima cura castigata...Ludus de morte Claudii ed. Rhenani cum notis Curionis, Hadriani Iunii, Rhenani, Basileae 1557

L. Annaeus Seneca a M. Antonio Mureto correctus et notis illustratus. Accedunt seorsim Animadversiones in quibus praeter omnes passim omnium huius superiorisque aetatis doctorum hominum emendationes interpretationesque etc. accedunt Iani Gruteri Animadversiones, Heidelbergae 1593. – his additae Nic. Fabri annotationes ad Senecae patris Controversias et filii Apocolocyntosin, ibid. 1594

L. Annaei Senecae Philosophi Opera quae exstant omnia a Iusto Lipsio emendata et scholiis illustrata (accedunt Nic. Fabri Senatoris notae ad *'Αποκολοκύντωσιν* Claudii Caesaris, Beati Rhenani Selestadiensis in Ludum de morte Claudii Caesaris scholia, Hadriani Iunii Hornani annotationes in L. Annaei Senecae Ludum de morte Claudii), editio secunda atque ab ultima Lipsii manu, Antverpiae 1615 (^{1}1605)

L. Annaei Senecae M. F. Philosophi et M. Annaei Senecae Rhet. patris Opera quae exstant omnia, variorum notis illustrata. access. et his nunc primum Petri Scriverii, Io. Is. Pontani et Dan. Heinsii observationes cum indice locupletissimo et certissimo, 2 vol. (in vol. altero accedit Heinsii de Sen. apocolocyntosi dissertatio), Amstelodami 1619

L. Annaei Senecae et M. Annaei Senecae Opera omnia quae exstant ad veterum exemplar. fidem a J. Dalechampio castigata et a Th. de Juges recognita cum omnium selectioribus commentariis hactenus editis ad seriem textus concinnatis et coadunatis (accedunt ad Senecae Ludum notae Nic. Fabri, B. Rhenani, H. Iunii Hornani, C. S. Curionis, Gruteri, Iureti, Q. Sept. Flor. Christiani, Turnebi, Opsopoei), Genevae 1627 (1628)

L. Annaei Senecae Philosophi Opera quae exstant omnia a Iusto Lipsio emendata et scholiis illustrata, editio tertia aucta Liberti Fromondi scholiis ad Quaestiones naturales et Ludum de morte Claudii Caesaris, Antverpiae 1632 (^{4}1652)

L. Annaei Senecae Opera quae exstant integris Iusti Lipsii, I. Fred. Gronovii et selectis variorum commentariis illustrata. tom. II: Liberti Fromondi in Academia Lovaniensi Philosophiae Professoris Notae in L. Annaei Senecae Claudii Caesaris *'Αποκολοκύντωσιν*, Amstelodami 1672

Tres Satyrae Menippeae. L. Annaei Senecae *ΑΠΟΚΟΛΟΚΥΝΤΩΣΙΣ*, I. Lipsii Somnium, P. Cunaei Sardi venales, recensitae et notis perpetuis illustratae. Viro Paulo An-

dreae Hemmanno...nec non Viro Ioachim Christoph. Benicken... horum libellorum Annotationes D.D. G.C.B. (id est Gottlieb Cortius Beeskoviensis), Lipsiae 1720

Apocolocyntosis oder des Lucius Annäus Seneca Spott Gedichte oder Satyre über den Tod und die Vergötterung des Kaysers Claudius verdeutschet und erläutert durch Friedrich Christoff Neubur, Leipzig 1729

L. Ann. Senecae *ΑΠΟΚΟΛΟΚΥΝΤΩΣΙΣ* sive ludus in mortem Claudii Caesaris a Fr. Eugenio Guasco illustratus, Vercellis 1787

L. Annaeus Seneca Apokolokyntosis oder Satyre auf Kaiser Claudius Vergötterung übersetzt u. erläutert, Zur Unterhaltung für Freunde der alten Literatur von Karl Gottlob Sonntag, Heft 2, Riga 1790

L. Annaei Senecae Philosophi Opera omnia quae supersunt recognovit et illustravit Fridericus Ernestus Ruhkopf, vol. IV, Lipsiae 1808, 373–414: L. Annaei Senecae de morte Claudii Caesaris Ludus

L. Annaei Senecae pars prima sive Opera philosophica quae recognovit et selectis tum I. Lipsii, Gronovii, Gruteri, B. Rhenani, Ruhkopfii, aliorumque commentariis tum suis illustravit notis M. N. Bouillet, vol. II, Parisiis 1828, 247–304: L. Annaei Senecae de morte Claudii Caesaris Ludus, vulgo dictus Apocolocyntosis

L. Annaei Senecae Opera ad libros manuscriptos et impressos recensuit, commentarios criticos subiecit, disputationes et indicem addidit Carolus Rudolphus Fickert, vol. III, Lipsiae 1845: Dialogi l. IX, Naturales Quaestiones l. VII, Ludus de morte Claudii, quinque fragmenta

Specimen litterarium continens L. Annaei Senecae Apocolocyntosin denuo recensitam et annotatione illustratam...eruditorum examini submittit Ludovicus Carolus Eugenius Schusler, Traiecti ad Rhenum 1844

L. Annaei Senecae Opera quae supersunt recognovit et rerum indicem locupletissimum adiecit Fridericus Haase, Lipsiae 1852–1853 (1872–1874), vol. I 1852 (1874), 264–275: Ludus de morte Claudii

Divi Claudii *ΑΠΟΚΟΛΟΚΥΝΤΩΣΙΣ*, eine Satire des Annaeus Seneca herausgegeben von Franz Bücheler, Symbola Philologorum Bonnensium in honorem Friderici Ritschelii collecta, Lipsiae 1864–1867, 31–89 (cf. F. Bücheler, Kleine Schriften, Leipzig – Berlin 1915, I 439–507) = Bücheler[1]

Petronii Satirae et liber Priapeorum iterum edidit Franciscus Bücheler. Adiectae sunt Varronis et Senecae Satirae similesque reliquiae, Berolini [2]1871; [3]1882; [4]1904; editionem quintam curavit Guilelmus Heraeus [5]1912; [6]1922 (cum supplementis adnotationum) = Bücheler[2–6]

The Satire of Seneca on the Apotheosis of Claudius commonly called the *ΑΠΟΚΟΛΟΚΥΝΤΩΣΙΣ*. A Study by Allan Perley Ball, New York 1902

Senecas Apokolokyntosis für den Schulgebrauch herausgegeben von A. Marx, Karlsruhe 1907 ([2]1922)

Petronius with an English Translation by M. Heseltine Revised by E. H. Warmington, Seneca Apocolocyntosis with an English Translation by W. H. D. Rouse, London 1913 (Revised and Reprinted [2]1930, [3]1969) = Rouse[1–3]

The Cena Trimalchionis of Petronius together with Seneca's Apocolocyntosis and a Selection of Pompeian Inscriptions, edited by W. B. Sedgwick, Oxford 1925 ([2]1950)

L. Annaei Senecae Divi Claudii Apotheosis per saturam quae Apocolocyntosis vulgo dicitur edidit Otto Rossbach, Berlin [2]1926

Sénèque L'Apocoloquintose du divin Claude, texte établi et traduit par René Waltz, Paris 1934 ([3]1966)

CONSPECTVS LIBRORVM

Seneca Apokolokyntosis (Inzuccatura) del Divo Claudio, testo e versione di Augusto Rostagni, Torino 1944

Seneca Apokolokyntosis, testo riveduto, traduzione e note italiane a cura di Alessandro Ronconi, Milano 1947

L. Annaei Senecae Divi Claudii *ΑΠΟΚΟΛΟΚΥΝΤΩΣΙΣ*, introduzione, testo critico e commento con traduzione e indici a cura di Carlo Ferdinando Russo, Firenze 1948, [2]1955 (ed. riveduta e ampliata), [3]1961 (ed. riv.), [4]1964 (ed. riv. e ampl.), [5]1965, [6]1985 (ed. riv. e ampl.) = Russo[1-6]

L. Herrmann, Phèdre et ses fables, II: C. Iulii Phaedri, Augusti liberti, opera quae supersunt, Leiden 1950, 179–198: Apotheosis divi Claudii

Seneca Apocolocyntosis, introducción, texto, ap. critico, traducción y notas de J. Gil, Suppl. de Estudios Clásicos, Textos 2a ser. 4, 1971, 115–203

Seneca Apocolocyntosis edited by P. T. Eden, Cambridge 1984

Alciatus, A., *Παρέργων* iuris libri VII posteriores, Lugduni 1544

Alexander, W. H., Aut regem aut fatuum, AJPh 58, 1937, 343–345

Axelson, B., Gnomon 24, 1952, 236–237

Baehrens, E., Kritische Satura, Jahrb. f. cl. Philol. 105, 1872, 621–638 (627: Zu Seneca Apocolocyntosis 5)

Baehrens, W., Gött. Gelehrte Anz. 189, 1927, 449–463

Birt, Th., De Senecae apocolocyntosi et apotheosi lucubratio, Indices lectionum...quae in Academia Marpurgensi per semestre hibernum (1888–1889) habendae proponuntur, Marpurgi 1888

–, Nachträgliches zur Apocolocyntosis und Apotheosis des Seneca, RhM 46, 1891, 152–153

–, Faba mimus, in A. Dieterich, Pulcinella. Pompejanische Wandbilder und römische Satyrspiele, Leipzig 1897, 277–278

–, Noch einmal faba mimus, BPhW 35, 1915, 669–672

Bruun, N. W., Kritische Bemerkungen zur Apocolocyntosis des Seneca, Analecta Romana Instituti Danici 15, 1986, 19–35

–, Zur editio princeps der Apocolocyntosis und ihren Textverhältnissen, C&M 39, 1988, 209–216

Caspari, M.O.B., On the 'Apotheosis of Claudius', ch.6, 11. 5–6, CR 25, 1911, 11–12

Cobet, C. G., De nonnullis locis apud Suidam, Mn N. S. 5, 1877, 221

Coffey, M., Roman Satire, London – New York 1976, 165–177; 259–264: The Apocolocyntosis of Seneca

Currie, H. MacL., R. Sealey, Apocolocyntosis VI. Marci municipem vides, RhM 105, 1962, 95

Dirkzwager, A., Zu Seneca, Apocolocyntosis 10.3, AC 46, 1977, 196–197

Earle, M. L., On the Apocolocyntosis of Seneca, CR 19, 1905, 303

Eden, P. T., William Gray, Bishop of Ely, and three Oxford Manuscripts of Seneca, C&M 21, 1960, 29–42

–, Faba mimus, Hermes 92, 1964, 251–255

– apud ed. Rouse, London [3]1969 = Eden[1]

–, The Manuscript Tradition of Seneca's Apocolocyntosis, CQ N.S.29, 1979, 149–161

Friedlaender, L., Coniectanea in Senecae Satiram Menippeam, Index lect. hib. Univ. Regimont. 1873/74, Regimonti 1873

Gertz, M.C., Adnotatiunculae criticae in libellum satiricum qui nunc vulgo inscribitur Apocolocyntosis, Jahrbb. f. cl. Philol. 137, 1888, 843–848
Gronovius, I.F., Ad L. & M. Annaeos Senecas Notae, Amstelodami 1658, 344–351: Ad ludum de morte Claudii
Harmon, A.M., Faba Mimus, BPhW 34, 1914, 702–703
Hartmann, J.J., De ludo de morte Claudii, Mn N.S. 44, 1916, 295–314
Haupt, M., Index lectionum hibernarum 1864/1865, Emendantur L. Senecae scripta pedestria, Berolini 1864 = Opuscula II, Lipsiae 1876, 281–285
Heinsius, D., Dissertatio de libello L. Annaei Senecae in Claudium, sive Claudii Apocolocyntosi, et praesertim de inscriptionis causa, Lugduni Batavorum 1620 (inter D. Heinsii orationes, ed. nova, Lugd. Bat. 1627, 608–633)
Heinze, R., Zu Senecas Apocolocyntosis, Hermes 61, 1926, 49–78
Helm, R., apud Bücheler[6], Supplementa Adnotationum
Heraeus, W., apud Bücheler[6], Supplementa Adnotationum
Herescu, N.I., La constellation des trois bœufs (Sénèque, Apoc. 11,2), RhM 105, 1962, 263–269
Herrmann, L., Recherches sur le texte de la Satire sur l'apothéose de Claude, RBPh 11, 1932, 549–576 = Herrmann[1]
Heumann, C.A., Index expurgatorius ad Senecae Ἀποκολοκύντωσιν, Actorum eruditorum quae Lipsiae publicantur Supplementa, Lipsiae 1692–1734, VI (1717) 296–301
Hopfner, Th., Zu Senecas Apocolocyntosis 8,3, WS 44, 1924–1925, 117–120
Inge, W.R., Notes on Tacitus Dialogus de Claris Oratoribus and on Seneca Apocolocyntosis, CR 4, 1890, 381–382
Kapnukayas, Ch. K., De L. Annaei Senecae Apocolocynthose collatio editionis Jean Jacques Rousseau, Studi classici in onore di Q. Cataudella, III, 1972, 413–416
Keseling, P., Seneca Apocolocynthosis 7.2, 11–13 und Caesar Bellum Gallicum I 12,1, Philologus 84, 1929, 119–120
Kuijper, D., Ubi mures ferrum rodunt, Mn S.IV 18, 1965, 64–71
Kurfess, A., Zu Senecas Apocolocyntosis, PhW 44, 1924, 1308–1311 = Kurfess[1]
–, Zu Senecas Apocolocyntosis, PhW 48, 1928, 316–320 = Kurfess[2]
–, Zu Senecas Apocolocyntosis, PhW 51, 1931, 1532–1535 = Kurfess[3]
–, Zu Seneca, Apocol. 2,3, PhW 58, 1938, 1295–1296 = Kurfess[4]
Lackenbacher, H., Zu Senecas Apocolocyntosis c. 8, WS 45, 1926–1927, 126–129
Lauria, M., L. A. Senecae *ΑΠΟΚΟΛΟΚΥΝΤΩΣΙΣ* Divi Claudii, Studi in onore di A. Biscardi, III, Milano 1982, 159–176
Leutsch, E. von, Seneca (?) Apocolocyntosis c. 9, Philologus 28, 1869, 85
Lévy, I., La légende d'Osiris et Isis chez Sénèque, Latomus 10, 1951, 147–162
Lindemann, Fr., Emendationes ad L. Annaei Senecae ludum in mortem Claudii Caesaris, Zittaviae 1832
Löfstedt, E., Beiträge zur Kenntnis der späteren Latinität, Uppsala 1907
Luiselli, B., L'Apocolocyntosis senecana e la prima Bucolica di Calpurnio, A&R 8, 1963, 44–52
Lund, A.A., Zur Restitution von Sen. Apoc. c. 11,2, Philologus 133, 1989, 158–162
–, Weitere Emendationen zu Seneca, Hermes 117, 1989, 485–495 (Apoc.: 485–491)
Maehly, J., Zur Kritik lateinischer Texte, Basel 1886, 24–29: L. Annaei Senecae Apocolocyntosis Divi Claudii

Marcovich, M., Ubi mures ferrum rodunt (Seneca, Apocolocyntosis 7, 1), RhM 120, 1977, 85–89

Mariotti, S., apud ed. Russo, Firenze 1948–^{6}1985

–, Contributi all'Apocolocyntosis di Seneca, 1. Varianti di ordine delle parole nell'Apocolocyntosis, RCCM 19, 1977, 481–483 = Mariotti[1]

Mesk, J., Senecas Apocolocyntosis und Hercules furens, Philologus 71, 1912, 361–375

Mommsen, Th., Observationes epigraphicae, Ephemeris epigraphica Corporis Inscriptionum Latinarum, Suppl. I, Romae–Berolini 1872

Mras, K., AAHG 4, 1951, 106–107

Müller, C. F. W., Zu beiden Seneca und anderen lateinischen Prosaikern, Jahrbb. f. cl. Philol. 93, 1866, 483–503 (Apocolocyntosis: 486–487)

Müller-Graupa, E., Zu Senecas Apokolokyntosis (1. Mera mapalia, 2. *ΑΠΟΚΟΛΟΚΥΝΤΩΣΙΣ*), Philologus 85, 1930, 303–321

Niedermann, M., REL 26, 1948, 346–349

Orelli, I. C., Epistola critica ad Madvigium, Praef. ed. Ciceronis, Orator Brutus Topica, Turici 1830, XLI–XLVII

Otto, A., Die Sprichwörter und sprichwörtlichen Redensarten der Römer, gesammelt u. erklärt von A. O., Leipzig 1890; Nachträge zu A. Otto, Sprichwörter ..., eingeleitet und mit einem Register herausgegeben von R. Häussler, Darmstadt 1968

Palmer, A., The Apocolocyntosis of Seneca, CR 2, 1888, 181

Pasquali, G., Seneca, Apocolocyntosis 2, 1, PP 4, 1949, 47–48

Passalacqua, M., Contributi all'Apocolocyntosis di Seneca, 2: Sen. Apocol. 8.3, RCCM 19, 1977, 484

Pearson, L., Perfume on Lentils, TAPhA 94, 1963, 176–184

Perutelli, A., Note all'Apocolocyntosis, MD 13, 1984, 161–169

Postgate, J. P., On two Passages of the Apocolocyntosis, CR 19, 1905, 303–304

Prato, C., Sen. Apoc. 3.1, SIFC 30, 1958, 125–126

Proverbia Sententiaeque Latinitatis Medii Aevi, Lateinische Sprichwörter und Sentenzen des Mittelalters in alphabetischer Anordnung, gesammelt und herausgegeben von H. Walther, 1–5 (6: Register der Namen, Sachen und Wörter), Carmina Medii Aevi Posterioris Latina, II 1–6, Göttingen 1963–1967

Reimarus, H. S., Cassii Dionis Cocceiani Historiae Romanae quae supersunt, Hamburgi 1750–1752, vol. II: l. LV–LX cum annotationibus I. A. Fabricii, l. LXI–LXXX ex compendio Io. Xiphilini cum annotationibus H. S. Reimari, Hamburgi 1752

Reynolds, L. D. (ed.), Texts and Transmission. A Survey of the Latin Classics, Oxford 1983, 361–362: Apocolocyntosis

Rizzo, S., Contributi all'Apocolocyntosis di Seneca, 3: Note a Sen. Apocol. 9–10, RCCM 19, 1977, 485–490

Roncali, R., apud ed. Russo$^{4-6}$ append.

–, Tradizione medioevale della satira di Anneo Seneca, Omaggio a Eduard Fraenkel per i suoi ottant'anni, Roma 1968, 225–228 (= Seneca satirico nel nono-dodicesimo secolo, Belfagor 25, 1970, 694–695)

–, Citazioni nell'Apocolocyntosis di Seneca, AFLB 14, 1969, 401–413

–, Partizione scenica della satira di Seneca, Belfagor 28, 1973, 425–429

–, marci municipem, AFLB 16, 1973, 537–540

–, L'anonima «Apoteosi del divo Claudio», Belfagor 29, 1974, 571–573

–, L'Apocolocyntosis nel Cinquecento: da Erasmo all'elezione di Enrico IV, QS 11, 1980, 365–379
–, Fonti e modelli della satira contro Claudio, QS 25, 1987, 97–114
–, Seneca, L'apoteosi negata, Venezia 1989
Ronconi, A., Quaeque notando (Sen. Apoc. 8.2), SIFC 29, 1957, 129–130 = Ronconi[1]
Rossbach, O., Der Mimus von der Fabula und anderes zur Satire des Seneca, BPhW 33, 1913, 1309–1311
Rousseau, J. J., Traduction de l'Apocolokintosis de Sénèque, sur la mort de l'Empereur Claude, Œuvres complètes de J. J. R. par G. Petitain, t. V, Paris 1839, 399–411
Russo, C. F., Glose in librum de ludo Claudii Annei Senece, PP 7, 1952, 48–65
–, Seneca anonimo di Stato, Belfagor 37, 1982, 533–553
–, Gnomon 59, 1987, 353–355 = Russo[7]
Rutgers, I., Variarum lectionum libri sex, Lugduni Batavorum 1618, lib. I, cap. 9, 39–40
Sabbadini, R., Il testo interpolato del Ludus di Seneca, RFIC 47, 1919, 338–347
Scarcia, R., Latina Siren. Note di critica semantica, Roma 1964, 49–152
Schäublin, Ch., Seneca, Apocolocyntosis 2,1, MH 44, 1987, 118–121
Scheffer, J., Notae in L. Annaei Senecae Apocolocynthosin, Lectionum Academ. liber, Hamburgi 1675 (= Miscellanea, Amstelodami 1698, 279–336)
Schenkl, K., Beiträge zur Kritik des L. Annaeus Seneca, Sitzungsb. kais. Akad. Wiss. Wien 44, 1863, 3–67 (Apocolocyntosis: 3–30)
Schmidt, B., Zu Senecas Apocolocyntosis, Jahrbb. f. cl. Philol. 93, 1866, 551–554
Schmidt, O. E., Faba mimus (Cic. ad Att. 1,16,13; Sen. Apocol. 9), Philologus 56, 1897, 552–554
Schneidewin, F. W., Variae lectiones, Philologus 3, 1848, 132
Scholz, U. W., Seneca, Apocolocyntosis 2, Gymnasium 86, 1979, 165–170
Scott, K., On Seneca's Apocolocyntosis, IV, AJPh 52, 1931, 66–68
Sizoo, A., Mures molas lingunt, RhM 78, 1929, 219–220
Smilda, H., Varia, Mn N.S. 54, 1926, 263–268 (II. Sen. Apocol. c. 6: 265–266)
Spaltenstein, F. – Petitmengin, P., Beatus Rhenanus éditeur de l'Apocoloquintose et le codex Wissenburgensis, RHT 9, 1979, 315–327
Stangl, Th., Lactantiana, RhM 70, 1915, 229
Suits, Th. A., The Knee and the Shin (Seneca Apocolocyntosis 10, 3), CPh 70, 1975, 38–41
Tandoi, V., Nel dossier di Seneca menippeo (a proposito di una recente edizione), A&R 30, 1985, 36–44
Tränkle, H., Noch einmal Seneca, Apocolocyntosis 2,1 (Mit einem Anhang über 10,2), MH 45, 1988, 28–32
Ussani, V., Sul ludus de morte Claudii, RFIC 41, 1913, 74–80
Ussing, J. L., Kritiske Bemærkninger til Senecas Satire over Claudius' Apotheose, Tidskrift for Philol. og Pæd. 2, 1861, 333–336
Verdière, R., Notes critiques sur l'Apocolocyntosis, Riv. Studi Class. 11, 1963, 249–263
–, Fabam mimum, Ciceroniana, Hommages à K. Kumaniecki, Leiden 1975, 232–236
–, (Pseudo-)Sén. Apok. 12,3–7, Latomus 44, 1985, 880–881
Wachsmuth, C., Zu Seneca's Apocolocyntosis, Leipziger Studien zur class. Philologie 11, 1888, 337–350

Watt, W. S., Fabam mimum, Hermes 83, 1955, 496–500
Wehle, W., Zu Seneca's ludus de morte Claudii, RhM 17, 1862, 622–625
Weinreich, O., Senecas Apocolocyntosis. Die Satire auf Tod, Himmel- und Höllenfahrt des Kaisers Claudius. Einführung, Analyse und Untersuchungen, Übersetzung, Berlin 1923
–, Zu Senecas Apocolocyntosis c. 13, Hermes 61, 1926, 237–239
Wolf, S., Die Augustusrede in Senecas Apocolocyntosis. Ein Beitrag zum Augustusbild der frühen Kaiserzeit (Beiträge z. Klass. Philologie 170), Königstein/Taunus 1986
Zwierlein, O., Zur Rede des Augustus in der Apocolocyntosis, RhM 125, 1982, 162–175

Münscher, K., Bericht über die Seneca-Literatur aus den Jahren 1915 bis 1921, Jahresbericht über die Fortschritte der klass. Altertumswiss. 192, 1922, 109–214 (2. Apocolocyntosis: 148–154)
D'Agostino, V., Orientamento bibliografico su Seneca filosofo e tragico (1930–1952), Riv. St. Class. 1, 1952, 47–66 (Apocol.: 56–57)
Anderson, W. S., Recent Work in Roman Satire (1937–55), The Class. Weekly 50, 1956–1957, 33–40
Motto, A. L., Recent Scholarship on Seneca's Prose Works 1940–1957, The Class. World 54, 1960–1961, 13–18 (Apocol.: 13–14); 37–48 (Apocol.: 40–42); 70–71; Addenda 1957–1958, ibid. 111–112
Coffey, M., Seneca Apocolocyntosis 1922–1958, Lustrum 6, 1961, 239–271
Anderson, W. S., Recent Work in Roman Satire (1955–62), The Class. World 57, 1963–1964, 293–301. 343–348 (Apocol.: 343–344)
van der Nat, P. G., Seneca philosophus (1), Lampadion 5, 1965, 49–67 (Apocol.: 52. 63–64)
D'Agostino, V., Seneca filosofo e tragico negli anni 1953–1965, Riv. St. Class. 14, 1966, 61–81 (Apocol.: 70. 77. 79)
Anderson, W. S., Recent Work in Roman Satire (1962–68), The Class. World 63, 1969–1970, 181–199 (Apocol.: 190–191). 217–222
Motto, A. L., Seneca's Prose Writings: A Decade of Scholarship 1958–1968, The Class. World 64, 1970–1971, 141–158. 177–191 (Apocol.: 177–178)
Cupaiuolo, G., Gli studi su Seneca nel triennio 1969–1971, Boll. St. Lat. 2, 1972, 278–317 (Apocol.: 295–296)
Anderson, W. S., Recent Work in Roman Satire (1968–78), The Class. World 75, 1981–1982, 273–299 (Apocol.: 288–290)
Bringmann, K., Senecas 'Apocolocyntosis'. Ein Forschungsbericht 1959–1982, Aufstieg u. Niedergang d. röm. Welt, II 32, 2, Berlin 1985, 885–914

CONSPECTVS SIGLORVM

S Sangallensis 569 saec. IX ex.
V Valentianensis 411 (393) saec. IX ex.
L Londiniensis Add. 11983 (Butlerianus) saec. XI ex./XII in.

s codd. familiae ex **S** derivatae
l codd. familiae ex **L** derivatae
de lectionibus cod. Dubl. E. 5.20 v. praef. p. XVI

codices recentiores
s
Antonianus Patavinus I 9 saec. XIV in.
Casinensis 392 saec. XIV ex.
Cracoviensis 722 a. 1430
(Cracoviensis 534 a. 1433)
Dublinensis E. 5.20 saec. XV
Holkhamicus 390 saec. XIV
Laurentianus Aed. Flor. Eccl. 168 saec. XV ex.
(Laurentianus Faes. 180 saec. XV ex.)
Marcianus lat. 267 saec. XIV
Parisinus n. a. lat. 1303 a. 1325
(Plagensis Cpl (454b) 57 saec. XV in.)
(Valentianus 2150 saec. XV ex.)
Vaticanus lat. 2201 saec. XIV
Vaticanus lat. 2212 saec. XIV
Vaticanus lat. 2216 saec. XIV

l
Balliolensis 130 saec. XV (ca. a. 1442/1444)
Balliolensis 136 saec. XV (post a. 1446)
Baltimorensis Garrett 114 saec. XIII in.
(Bodleianus 292 saec. XV)
Cortonensis 81 saec. XIV
Exoniensis 3549 (B) saec. XIII med.
Guelferbytanus Extravag. 299 saec. XV
Leodiensis Wittert 109 saec. XV
Malatestianus S. XX.1 saec. XIV
Mertonensis 297 saec. XIV (ante a. 1366)
Mertonensis 300 saec. XIV
Oxomensis Arch. Cap. 153 saec. XIV
Parisinus lat. 1936 saec. XIV

Parisinus lat. 2389 saec. XIV
Parisinus lat. 5055 saec. XIV/XV
Parisinus lat. 6389 saec. XIV
Parisinus lat. 6395 saec. XIV
Parisinus lat. 6630 saec. XII ex./XIII in.
Parisinus lat. 8501 A saec. XIII
Parisinus lat. 8542 saec. XIII
Parisinus lat. 8544 a. 1389
Parisinus lat. 8624 saec. XIII ex.
Parisinus lat. 8717 saec. XIV
Parisinus lat. 10413 saec. XVIII
(Turonensis 693 saec. XV)
Vaticanus lat. 4498 saec. XV ex.
Vaticanus Arch. S. Petri C. 121 saec. XIV
Vaticanus Chisianus H. VIII. 259 saec. XV
(Vaticanus Rossianus 604 saec. XIV/XV)

L. ANNAEI SENECAE

ΑΠΟΚΟΛΟΚΥΝΤΩΣΙΣ

1 Quid actum sit in caelo ante diem III idus Octobris anno novo, initio saeculi felicissimi, volo memoriae tradere. nihil nec offensae nec gratiae dabitur. haec ita vera. si quis quaesiverit unde sciam, primum, si noluero, non respondebo. quis coacturus est? ego scio me liberum factum, ex quo suum
5 diem obiit ille, qui verum proverbium fecerat, aut regem aut fatuum nasci oportere. **2** si libuerit respondere, dicam quod mihi in buccam venerit. quis umquam ab historico iuratores exegit? tamen si necesse fuerit auctorem producere, quaerito ab eo qui Drusillam euntem in caelum vidit: idem Claudium vidisse se dicet iter facientem "non passibus aequis". velit nolit, ne-
10 cesse est illi omnia videre quae in caelo aguntur: Appiae viae curator est, qua

9 *Verg. Aen. 2,724*

1–2 anno … felicissimi] *de formula cf. CIL X 8053,5, Tac. Agr. 3,1, Sen. ep. 87,3* ‖ 2 nec offensae nec gratiae] *Epic. rat. sent. 1 οὔτε ὀργαῖς οὔτε χάρισιν, Sall. Iug. 102,7, Quint. 4,2,39; 9,2,72, Luc. hist. conscr. 41; 47* ‖ 3 haec ita vera] *Hecat. FGrH 1 fr. 1* ‖ 4–5 suum diem obiit] *Plaut. Poen. 904. 1070, Sulp. Ruf. Cic. fam. 4,5,4; 4,12,2, Gell. 6,8,6, cf. ThLL 5,1049,34, id. 9,46,34* ‖ 5–6 aut regem … oportere] *cf. Sen. contr. 7,6,2* ⟨aut⟩ insanus aut tyrannus, *Porph. Hor. sat. 2,3,188, Max. Plan. prov. 3, prov. Otto 1535* ‖ 6 in buccam venerit] *ThLL 2,2226,34, cf. Aesch. inc. fab. fr. 351 Radt (351 Nauck*[2]*), prov. Otto 273, v. comm.* ‖ 6–15 quis umquam … occisum vidisset] *passim Paschasius Radbertus, v. comm.* ‖ 9 velit nolit] *cf. οὐχ ἑκὼν ἑκών, prov. Otto 1852*

Tit. DIVI CLAVDII (V *s.l.*) INCIPIT ΑΠΟΘΗΟCΙC ANNEI SENECE ₽ SATIRĀ **S** SENECE LVDVS DE MORTE CLAVDII **V** INCIPIT EIVSDEM SENECE LVDVS DE MORTE CLAVDII CESARIS **L** ΑΠΟΘΕΩΣΙΣ *Alciatus* ΑΠΟΚΟΛΟΚΥΝΤΩΣΙΣ *Iunius (coll. Xiphil. epit. Cass. Dion. 60,35), de titulis codd. fam.* **sl** *v. praef. XXIV* ‖ 1 III **L** III *vel* tertio **s** *plerique* **l** *plerique* | nono *vel* VIIII (IX) **sl** | in initio **s** ‖ 1.2 felicissimi saeculi **s** *Guelf. 299* ‖ 2 nec[1] *om.* **VL** (*spatio vacuo relicto* **L**) nec *vel* et *vel om.* **sl** ‖ 3 haec (*vel* hoc) ita esse **s** *plerique* haec ita vera si quis *dist. Waltz Ronconi* | voluero **sl** ‖ 4 me scio *vel* -met nescio **s** ‖ 5 ⟨bifariam⟩ verum *Wachsmuth* ⟨bis⟩ verum *Mommsen Birt* merum *Alexander* ‖ 7 exegit **SV s** *plerique* exigit **L** exegit *vel* exigit **l** ‖ 8 quaerite **VLsl** | ab illo **l** *nonnulli Holkh. 390* | in caelo **V** (ū *s. l.* **V**[2]) | item **V** *Marc. 267* ‖ 9 dicit **s** *plerique* | non aequis passibus **s** *Guelf. 299* ‖ 10 agantur **V** (u *s. l.* **V**[2]) **Ll** *plerique*

3 scis et divum Augustum et Tiberium Caesarem ad deos isse. hunc si interrogaveris, soli narrabit: coram pluribus numquam verbum faciet. nam ex quo in senatu iuravit se Drusillam vidisse caelum ascendentem et illi pro tam bono nuntio nemo credidit, quod viderit verbis conceptis affirmavit se non indicaturum, etiam si in medio foro hominem occisum vidisset. ab hoc ego (15) quae tum audivi certa clara affero, ita illum salvum et felicem habeam.

2

Iam Phoebus breviore via contraxerat ortum
lucis et obscuri crescebant tempora Somni,
iamque suum victrix augebat Cynthia regnum
et deformis Hiemps gratos carpebat honores (20)
5 divitis Autumni iussoque senescere Baccho
carpebat raras serus vindemitor uvas.

11 ad deos isse] *Varro men. 560B. (= Astbury)* ‖ 13–14 pro tam bono nuntio] *Plaut. Amph. 8, Cic. Att. 3,11,1, cf. Lucian. Asin. 26, Icar. 34, v. comm.* ‖ 14 verbis conceptis] *Sen. epist. 67,9, ad Marc. 13,1; de iurandi formula cf. Serv. Verg. Aen. 12,13, ThLL 4,56,7* ‖ 16 certa clara] *Ter. Hec. 841, Cic. Att. 16,13b,2, Hor. sat. 2,6,27, cf. Soph. Ant. 405 (cf. Wölfflin, Ausg. Schr. 256)* | salvum … habeam] *de formula satirice inversa cf. CIL VI 2086,2 (= ILS 451), CIL IV 1074* ‖ 17–24 *Petron. fr. 38B., de periphrasi temporum cf. Auson. epist. 19 Prete (23 Peiper), Fulg. mythol. 1 praef. p. 13 Helm* ‖ 17 breviore … ortum] *Sen. nat. 5,16,3, schol. Germ. Arat. 192,26–193,4 Breysig, ThLL 4,761,17* ‖ 17. 19 *Sen. Herc. O. 150, Phaedr. 314–316* ‖ 20 *Sil. 3,489, Iuv. 4,58* ‖ 20–22 *Verg. Georg. 2,403–404. 417, Ovid. met. 2,29–30* ‖ 21 *Buc. Eins. 2,26* ‖ 22 *Anth. lat. 665,19*

11 et[1] *om.* **L** *Balt. 114 Vat. Chis. H. VIII. 259* etiam *vel om.* **s** *plerique* | Augustum divum (*immut. verb. notas s. l. posuit* **L**[2]) **L** ‖ 13 et] at *Lund* ‖ 14 credidit Quod (*incipit manus altera*) **S** credidit: quid **L** | Quod viderit **S** quid viderit **VL1** *om.* **s** *del. Gruterus Heumann Bücheler*[1-3] quicquid viderit *Paschasius Radbertus, prob. Rossbach* quod viderat *Gertz Ronconi* (quid viberat *Paris. 1936*) quod iurarat *Lund* | credidit quod viderit, *dist. plerique edd.* credidit, quod viderit *Waltz* credidit, quid viderit *Bruun* (*coll. ThLL 7,1156,9 v.* indico *c. interrog. indir.*) | firmavit *Paschasius Radbertus* ‖ 14–15 se nulli dicturum *Paschasius Radbertus* ‖ 15 et si **s** *plerique* | vidisset occisum *Vat. 2212 Paschasius Radbertus* ‖ 16 quae tum **S** quaecumque **VL** quae cum *vel* tamen **s** quaecumque *vel* quae cum **l** | certe **VL1** certa et **s** ‖ 17 ortum **SVLs1** orbem *dub. Fromondus, prob. Bücheler Pasquali Russo*[2-3] *append.* arcum *Eden* horas *Schäublin* artum *Lund* ‖ 19 suam **S** | cinthia **SL** cintia **V** cinthia *vel* cinthya *vel* cincia **s1** ‖ 20 hiemps **S** hiemp̣s **V** | carpebat] sumebat *Vat. Chis. H. VIII. 259* spargebat *Bücheler*[1] rapiebat *Bücheler*[2-6] *app.* turpabat *Haupt* condebat *Maehly* captabat *Palmer* ‖ 21 iussosque *vel* visosque *vel* visoque **s1** visoque *edd. ante Bücheler, prob. Ball* | bacho **S** (ba cho **L**) **s** *plerique* **1** ‖ 22 vindemiator (a *eras.*) **Vs** *plerique* **l** *nonnulli* Vindemitor *Russo*[5] (*Russo*[4-5] *append.*) | raras, serus vindemitor, uvas *dist. Pasquali*

puto magis intellegi si dixero: mensis erat October, dies III idus Octobris. ho- 2
ram non possum certam tibi dicere: facilius inter philosophos quam inter ho-
25 rologia conveniet: tamen inter sextam et septimam erat. 'nimis rustice. ⟨adeo 3
non⟩ adquiescunt omnes poetae, non contenti ortus et occasus describere, ut
etiam medium diem inquietent: tu sic transibis horam tam bonam?'

iam medium curru Phoebus diviserat orbem 4
et propior nocti fessas quatiebat habenas
30 obliquo flexam deducens tramite lucem:

Claudius animam agere coepit nec invenire exitum poterat. tum Mercurius, **3**
qui semper ingenio eius delectatus esset, unam e tribus Parcis seducit et ait:
'quid, femina crudelissima, hominem miserum torqueri pateris? nec um-
quam tam diu cruciatus ⟨c⟩esset? annus sexagesimus et quartus est, ex quo
35 cum anima luctatur. quid huic et rei publicae invides? patere mathematicos 2

24–25 philosophos ... horologia] *Petrarca De rem. utriusque fortunae praef. l. II* ‖ 26 ortus et occasus] *Quint. 1,4,4* ‖ 29 quatiebat habenas] *Sil. 17,541, Stat. Theb. 10,218* ‖ 30 obliquo ... tramite] *Sen. Thy. 845* ‖ 31 animam agere] *de moribundo cf. ThLL 1,1372, 72* | invenire exitum] *Sen. ben. 1,1,5, tranq. 2,8, Apul. mund. 18* ‖ 34–35 cruciatus ... luctatur] *Ov. Ib. 123, Verg. Aen. 4,694–695* ‖ 35–36 mathematicos ... verum dicere] *Apul. met. 8,24,3*

23 intelligi *vel* intellegi **sl** intelleges (*vel* -is) *Müller, prob. Gertz* intellegis *dub. Eden* | octuber **S** october *vel* octobris (octu-) **sl** | III **SV** I *spatio vacuo relicto* **L** III (tercio *vel* tercius) *vel* IIII (quarto *vel* quartus) *vel* VI (sextus) *vel* ut **sl** | idus **SV** eiusdem **Ll** idus *vel* ydus **s** ‖ 24 tibi certam dicere **Lsl** *plerique* | filossofos **S** ‖ 25–26 nimis rustice adquiescunt **SVLsl** nimis rustice. adquiescunt *codd. lectionem def. Waltz Rouse Zwierlein (coll. Cic. Att. 7,12,3)* n.r.! ⟨adeo his⟩ (*vel* ⟨adeo in his⟩ adquiescunt *vel* ad⟨eo in his⟩ quiescunt *Russo comm.*) adquiescunt *Russo Eden* n.r.! ⟨adeo his non⟩ (*vel* ⟨adeo in his non⟩) adquiescunt *Mariotti apud Russo*[4–6] *append. (coll. ThLL 1,611,55; adde infra 6,2* adeo ... nemo) n.r. ⟨adeo non⟩ adquiescunt *scripsi, alii alia, v. comm.* ‖ 26 conventi **S** ‖ 28 curru *vel* cursu *vel* carrui **sl** ‖ 29 noctis fessus **VLl** ‖ 30 fexam *vel* fessam **s** ‖ 31 ⟨cum⟩ Claudius *Neubur Maehly* | cladius (u *s.l.* **V**[3]) **V** | agere animam **s** | eximium (t *s.l.*) **S** | tum] Num **S** tunc **l** *nonnulli* ‖ 32 delectatus fuerat *vel* est delectatus (eius *om.*) **s** | e *vel* a *vel* de **sl** | educit **VLl** *Vat. 2212 Dubl. E. 5. 20* ‖ 33 nec *s.l.* **S** ‖ 33–34 nec unquam tam diu cruciatus esset **SVLl** nunquam (*vel* numquid *vel* quid unquam) meritum ut tam diu cruciaretur **s** nec unquam tandem (tam dirus *Orelli*) cruciatus cesset *Iunius* nec unquam (nequiquam *Prato*) tam diu cruciatus cesset *plerique edd.* n.u.t.d. cruciandus esset *Ruhkopf* ne u.t.d. cruciatus esset *Schusler* nec u.t.d. cruciatus exiet *Haase* (quiescet *Birt*, exeat *Bruun*) nemo enim unquam tam diu cruciatus exiit *Kurfess*[2] ‖ 34 primus et quartus **s** | et *om.* **l** *nonnulli, del. Bücheler* | est *om.* **s** *nonnulli* ‖ 35 et rei p̃ invides **Ss** et respondit invides **V** invides et respondit **Ll** *Ant. I 9 Vat. 2212*

aliquando verum dicere, qui illum, ex quo princeps factus est, omnibus annis, omnibus mensibus efferunt. et tamen non est mirum si errant et horam eius nemo novit: nemo enim umquam illum natum putavit. fac quod faciendum est:

dede neci, melior vacua sine regnet in aula.' 40

3 sed Clotho 'ego mehercules' inquit 'pusillum temporis adicere illi volebam, dum hos pauculos qui supersunt civitate donaret – constituerat enim omnes Graecos, Gallos, Hispanos, Britannos togatos videre –, sed quoniam placet 4 aliquos peregrinos in semen relinqui et tu ita iubes fieri, fiat.' aperit tum capsulam et tres fusos profert: unus erat Augurini, alter Babae, tertius Claudii. 45 'hos' inquit 'tres uno anno exiguis intervallis temporum divisos mori iubebo, nec illum incomitatum dimittam. non oportet enim eum, qui modo se tot milia hominum sequentia videbat, tot praecedentia, tot circumfusa, subito solum destitui. contentus erit his interim convictoribus.'

4 Haec ait et turpi convolvens stamina fuso 50
abrupit stolidae regalia tempora vitae.
at Lachesis redimita comas, ornata capillos,
Pieria crinem lauro frontemque coronans,
5 candida de niveo subtemina vellere sumit

40 *Verg. georg. 4,90*

38 nemo ... natum putavit] *Petron. 58,10, Mart. 8,64,18; 10,27,4, prov. Otto 1195* || 40 dede ... aula] *Sen. Herc. f. 1175, clem. 19,2, cf. Plat. rep. 564b, Arr. Epict. diss. 3,22,99, Prov. sent. lat. medii aevi n. 15790, v. comm.* || 45 Augurini ... Claudii] *Plaut. As. 693–695, Petron. 60,8* || 47 incomitatum] *Apul. met. 8,1,3* || 49 convictoribus] *de collegiis funerariis v. CIL II 5500, III 1825, XI 5383, cf. Tac. ann. 11,32,3* || 54 *Ov. trist. 4,1,64*

36 omnibus annis *om.* **s** || 37 mensis **V** || 38 nemo[1]] nemo *vel* bene **s** | tum ille *ante* fac (Mercurius *s. l.* L) *add.* **Ll** *Vat. 2212* || 40 vacua melior **s** || 41 Seddotho **V** clotho *in mg.* **V**[3] | me hercules **S** me erculus **V** *corr. s. l.* **V**[3] me hercules *vel* me hercule **s** me hercule **Ll** | inquid **S** | illi adicere **s** (**l** *nonnulli*) || 42 supersunt] semper *s. l.* **V**[3] || 44 fiant **s** | tunc **Lsl** | capsulam *vel* cassulam **s** || 45 tris **L** tris *vel* tres **l** | Babae *Muretus et Faber* (*coll. Sen. epist. 15,9*) bade (-ae **V**) **SVs** Bade **L** Badae (bade) *vel* Bedae *vel* bodae *et alia corrupta* **l** || 46 inquid **S** | tres (i s. l.) **V** tris *vel* tres **l** | iubeo **s** iubeo *vel* iubebo **l** || 47 ne illum *Neubur Wehle* | non (*vel* nunc) enim oportet **s** || 47–48 tot milia modo hominum se sequentia **s** se *vel* modo *om.* **s** *nonnulli* || 48 circumfuso **S** | subito *om.* **s** *plerique* || 49 distitui **V** | interim his **s** || 50 stamine **S** || 51 Abrumpit (adr-) **s** || 52 At **SVs** Et **L** Et (*vel* Ac *vel* At) **l** | comes **S** || 53 *a v. 4 hexametros agnovit* **V** || 54 subtemine (a s. l.) **S** subtegmitra **L** subte(g)mine **s** subte(g)mina (*vel* -e) **l** | vellera **s**

55 felici moderanda manu, quae ducta colorem
assumpsere novum. mirantur pensa sorores:
mutatur vilis pretioso lana metallo,
aurea formoso descendunt saecula filo.
10 nec modus est illis: felicia vellera ducunt
60 et gaudent implere manus: sunt dulcia pensa.
sponte sua festinat opus nulloque labore
mollia contorto descendunt stamina fuso.
vincunt Tithoni, vincunt et Nestoris annos.
15 Phoebus adest cantuque iuvat gaudetque futuris
65 et laetus nunc plectra movet, nunc pensa ministrat:
detinet intentas cantu fallitque laborem.
dumque nimis citharam fraternaque carmina laudant,
plus solito nevere manus humanaque fata
20 laudatum transcendit opus. 'ne demite, Parcae'
70 Phoebus ait 'vincat mortalis tempora vitae
ille mihi similis vultu similisque decore
nec cantu nec voce minor. felicia lassis
saecula praestabit legumque silentia rumpet.
25 qualis discutiens fugientia Lucifer astra
75 aut qualis surgit redeuntibus Hesperus astris,
qualis, cum primum tenebris Aurora solutis
induxit rubicunda diem, Sol aspicit orbem
lucidus et primos a carcere concitat axes:
30 talis Caesar adest, talem iam Roma Neronem
80 aspiciet. flagrat nitidus fulgore remisso
vultus et adfuso cervix formosa capillo.'

56 pensa sorores] *Sen. Herc. f. 181* || **57** *Calp. ecl. 4,140* || **58** *Verg. Aen. 6,792, Calp. ecl. 1,42; 4,6–7* || **63** *Prop. 2,25,10, Priap. 57,4; 76,4, prov. Otto 1223. 1789* || **64–65** *Hor. carm. 2,13,26–27* || **66** *Hor. carm. 2,13,38, sat. 2,2,12, Ov. met. 6,60, trist. 4,1,14, cf. ThLL 6,188,9 et 21* || **72** felicia lassis] *Sen. Polyb. 16,6, Plin. Pan. 8,3, Coripp. Iust. 1,80* || **73** legum … rumpet] *Calp. ecl. 1,70–72, Sen. clem. 1,1,4, Lucan. 5,31* || **74. 77** *Guil. Malmesb. Gesta Reg. Angl. 3,269* || **76–77** *Verg. Georg. 4,552* || **79–80** *Calp. ecl. 4,143, Lucan. 1,48–50* || **80** fulgore remisso] *Sen. Polyb. 12,3* || **80–81** flagrat … vultus] *Stat. Theb. 10,605*

58 formosa **V** | descendant **s** *plerique* || **59** dicunt **V1** *plerique* || **60** manus *vel* manum **s** || **62** contorto *vel* cum torto **s** *plerique* **l**   cum croc(h)o **s** *nonnulli* || **63** thitoni (thy-) *vel* titoni (ty-) *vel* chiconi **sl** || **65** et laetus] Filaetus **V** || **66** intentus **SV** | cantus *Gertz* || **68** ne vera **V** || **69** laudantum *Maehly Birt* | domite *vel* dimitte *vel* dimittere **s** || **71** decore] colore **s** || **72** lassis *vel* lapsis **sl** || **75** astris] albis **s** || **77** aspicit *vel* aspice *vel* aspiciet **s** || **79** adest Caesar **s** || **80** fragrat **V**   flagrat **V**[2]   flagrat *vel* fragrat **s**

2 haec Apollo. at Lachesis, quae et ipsa homini formosissimo faveret, fecit illud plena manu et Neroni multos annos de suo donat. Claudium autem iubent omnes

χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων. 85

et ille quidem animam ebulliit, et ex eo desiit vivere videri. expiravit autem 3 dum comoedos audit, ut scias me non sine causa illos timere. ultima vox eius haec inter homines audita est, cum maiorem sonitum emisisset illa parte qua facilius loquebatur: 'vae me, puto, concacavi me.' quod an fecerit, nescio: omnia certe concacavit. 90

5 Quae in terris postea sint acta supervacuum est referre. scitis enim optime, nec periculum est ne excidant quae memoriae gaudium publicum impresserit: nemo felicitatis suae obliviscitur. in caelo quae acta sint audite: fides pe-

85 *Eur. Cresph. 67 Austin (449 Nauck[2])*

83 plena manu] *Cic. Att. 2,25,1, Sen. contr. 4 praef. 2, Sen. epist. 33,6, Petron. 43,4; 64,12, prov. gr. ὅλῃ χειρί, prov. Otto 1050* | multos annos ... donat] *CIL VI 2086,17 (a. 213), Tert. apol. 35,7* || 86 animam ebulliit] *cf. ThLL 5,2,17 et 23* || 88–89 sonitum ... loquebatur] *Aristoph. Ran. 237–238, Artemid. 5,68, Zenob. paroem. 6,8 (Apostol. 17,31 τρυγόνος λαλίστερος)* || 89 vae me] *Suet. Vesp. 23,4* || 90 omnia ... concacavit] *Phaedr. 4,18,11* || 92 excidant ... memoriae] *Petron. 56,10* || 93–94 fides penes auctorem] *Sall. Iug. 17,7, Plin. nat. 17,93, Sen. nat. 4,3,1*

82 haec Apollo *del. Hartmann* | at *vel* ac *vel* sed *vel* et **sl** | fecid **S** | illud *vel* id *vel* illa **sl** illud *del. Heumann Neubur Bücheler*[1-3] *Russo*[2] *append.* filum *Wehle* iussu *Maehly* illico *Gertz* || 83 *immut. verb. notas ante et post* annos *posuit* **V**[2] annos multos *Guelf. 299* | donavit **s** | iubet *Hartmann* ⟨animam⟩ iubent *Heinze* || 84 omnes ⟨nos⟩ *Gertz* homines *Mommsen apud Bücheler*[3] *Hartmann* || 85 ΧΑΙΡΟΝ ΤΑΙϹ ЄΥΦΗΜΟ(Υ) ΝΤⲀΙϹЄ ΚΠЄΙΝΔΟϹѠЄѠ **S** ΧΑΙΡΟΝΤΑΥϹ ЄΥΦΗΜΟΥΝΤΑΥϹ ЄΚΠЄΙΝ ⲀΟϹѠЄѠ **V** ΧΑΙΡΟΝΤⲀ ΙϹ ЄΥ ΦΗΜΟΙΥΝ ΤⲀΙϹЄΚΤΙЄΙΝ ΔΟϹΟΘΟ **L** *χαίροντας εὐφημοῦντας ... δόμων versum Euripidis restituit Iunius* *χαίροντες εὐφημοῦντες Heumann Teuffel apud Bücheler*[3-6] *Birt Weinreich Ronconi Russo* || 86 ex *om.* **VLl** | ex hoc **s** || 87 me *om.* **s** || 88 inter homines *om.* **s** || 89 v(a)e *vel* ne *vel* ut *vel* heu **sl** | concavavi **SV** concacavi **L** concacavi *vel* concavavi *vel* concavi *et alia corrupta* **sl** | quod *vel* quid **sl** | an **S** autem **V** ante **L** an *vel* ante **s** ante *vel* autem **l** || 90 concavavit **SV** concacavit **L** concacavit *vel* concavavit *vel* concavit *et alia corrupta* **sl** || 91 quae sunt (*vel* sint) postea acta in terris referre supervacuum **s** || 92 memoriae quae *Paris. 8542 Bücheler Rouse* | publicum gaudium **s** | impressert̄ **S** impresserant **V** impresserunt **V**[3]**Ll**, *prob. Faber Ussing Eden* (quae memoriae ⟨per⟩ gaudium publicum impress⟨a⟩erunt *Eden in comm.*) impressit **s** *Rhenanus Haase Rossbach* impresserat *Iunius* impresserit *Bücheler Ball Waltz Russo* || 93 sint **S** sunt **VLls**

nes auctorem erit. nuntiatur Iovi venisse quendam bonae staturae, bene ca- 2
95 num; nescio quid illum minari, assidue enim caput movere; pedem dextrum
trahere. quaesisse se cuius nationis esset: respondisse nescio quid perturbato
sono et voce confusa; non intellegere se linguam eius: nec Graecum esse nec
Romanum nec ullius gentis notae. tum Iuppiter Herculem, qui totum orbem 3
terrarum pererraverat et nosse videbatur omnes nationes, iubet ire et explo-
100 rare quorum hominum esset. tum Hercules primo aspectu sane perturbatus
est, ut qui etiam non omnia monstra timuerit. ut vidit novi generis faciem,
insolitum incessum, vocem nullius terrestris animalis sed qualis esse marinis
beluis solet, raucam et implicatam, putavit sibi tertium decimum laborem
venisse. diligentius intuenti visus est quasi homo. accessit itaque et, quod 4
105 facillimum fuit Graeculo, ait:

'τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, ποίη πόλις ἠδὲ τοκῆες;'

106 *Hom. Od. 1,170 etc.*

94–95 bonae staturae ... caput movere] *Suet. Claud. 30* || 95–96 pedem ... trahere] *Suet. Claud. 21,6* || 96–97 perturbato ... confusa] *Suet. Claud. 30* || 97 non intellegere ... linguam] *Petron. 73,3* || 101 monstra timuerit] *Sen. Herc. f. 45. 454, Herc. O. 65–66. 269–270* || 103 tertium decimum laborem] *Sen. Herc. f. 1282, Lucian. fug. 23, Anth. gr. 16,92,13, Clem. Alex. protr. 2,24, Epigramm. gr. 350,5–6 Kaibel, Epiphan. Ancor. 103*

94 nunciatur **V** a ianitore (*vel* a divo Limentino) nuntiatur *Friedländer* nuntiat Hora *Gertz* nuntiat ⟨ianit⟩or *Wachsmuth* nuntiat Iris *dub. Weinreich* nuntiat Lar *Herrmann*[1] || 95 illuminari **S** illum mirari (*mg.* -mari **V**[2]) **VLl** | minari *vel* minitari **s** | assidue assidue **S** (*expl. f. 245, inc. f. 246*) *prob. Gertz* | illum *post* enim *add.* **s** | capud **V** || 96 se *om.* **s** | respondisse se **S** respondisse illum **s** respondisse [se] (*vel* respondisse sibi) *Gertz* || 97 intelligere **Lsl** | illum gr(a)ecum **s** || 98 gentis *om.* **s** | qui **Ss** quia **VLl** *prob. Neubur Haase* || 99 terrarum *om.* **s** | ire explorare **VLl** (ire *s. l.* **L**) *prob. Rossbach* || 100 tum *vel* tunc **sl** *del. Perutelli* *post* tum Hercules *sic scriptum fuisse posse putavit Gertz:* ⟨procedit ad caeli portas, ubi Claudius stabat. et⟩ | herculus (e *s. l.*) **V** | sane (*vel* sanus) aspectu **s** || 101 ut quid **V** | timuerit (*vel* timuerat *vel* timuit) **sl** domuerit *Faber* sustinuerit *Bücheler*[1], *v. comm.* || 103 beluis *vel* belluis (*vel om.*) **s** | implicitam (a *s. l.*) **S** implicitam **s** *prob. Birt* implicatam *vel* implicitam *vel* multiplicatam **l** || 104 venis⟨se⟩; se⟨d⟩ *Earle* | autem *post* diligentius *add.* **s** || 106 ΤΙCΠΟΘΗΝ ЄΙCΑΝ ΛΡΩΝ ΠΟΙ ΗΠΟΛΙC ΗΑЄ ΤΟΚΗЄC **S** ΤΙCΤΙΟΘЄΝΙCΑΝΟΡΩΝΤΙΩΝΤΙΟ ΙΝΤΙΟΑL-CΗΟЄΤΚΗЄC **V** ΤΙCΠΟ Θ ЄΝЄΙC ΑΝΑΝ ΩΝ ΤΙΩΝΤΙΟ ΙΝΤΙΟ ΑΛЄΗΟC ΤΙ ΚΗЄC **L** *versum Homeri restituit Rhenanus* *ποίη Gertz Russo Eden* *πόθι τοι codd. Homeri Rhenanus plerique edd.* *πόθι ἡ Rossbach*

Claudius gaudet esse illic philologos homines: sperat futurum aliquem Historiis suis locum. itaque et ipse Homerico versu Caesarem se esse significans ait:

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν. 110

– erat autem sequens versus verior, aeque Homericus:

ἔνθα δ' ἐγὼ πόλιν ἔπραθον, ὤλεσα δ' αὐτούς. –

6 Et imposuerat Herculi minime vafro, nisi fuisset illic Febris, quae fano suo relicto sola cum illo venerat: ceteros omnes deos Romae reliquerat. 'iste' inquit 'mera mendacia narrat. ego tibi dico, quae cum illo tot annis vixi: Luguduni natus est, marci municipem vides. quod tibi narro, ad sextum decimum lapidem natus est a Vienna, Gallus germanus. itaque quod Gallum facere oportebat, Romam cepit. hunc ego tibi recipio Luguduni natum ubi Licinus multis annis regnavit. tu autem, qui plura loca calcasti quam ullus 115

110. 112 *Hom. Od. 9,39–40*

108 Homerico versu] *Suet. Claud. 42,1* || 111 sequens … verior] *Auson. griph. tern. num. (p. 150 Prete)* | aeque Homericus] *Sen. suas. 4,4–5* || 113 Herculi minime vafro] *Cic. nat. deor. 1,85 (de Epicuro)* | Febris] *Arr. Epict. diss. 1,19,6* || 115 mera mendacia] *Plaut. Pseud. 943, Mart. 2,56,3* || 117 Gallus germanus] *de verborum lusu carm. Vell. 2,67,4, Carm. epigr. 1355 praescr., cf. Cic. Phil. 11,14, Quint. inst. 8,3,29* || 119 Licinus … regnavit] *prov. Otto 950* | calcasti] *Sen. Herc. f. 535, Mela 2,36*

107 illic esse **s l** *nonnulli* | filologos **SV** || 108 significans se esse Caesarem **s** || 110 ΙΑΙΟΘΕΝΜΕ ΦΕΡΩΝΑΝΕ ΜΟϹΚΙΟΝΕϹ ϹΙΠΕ ΛΑϹϹΕΝ **S** ΙΝΟΘΕΝΥΙΕΦΕΡΟΝΑ ΝΕΜΟΟΚΙΟΝΕϹ ϹΙΤΙΕΜϹ ϹΕΝ **V** (*mg. manus rec. saec. XVI, fortasse H. Iunii, versus Homeri restituit*) Ι Λ ΙΟΘΕΗ ΜΕ ΦΕΡΟΝ ΑΝΕΜΟϹ ΚΙΟΝΕϹ ΟΤΙΕ ΜΕϹΕΝ **L** || 111 homericos **V** | aeque Homericus *susp. habuit Bücheler*[1] (*app. Büch.*[2–6]), *del. Gertz Marx Niedermann Axelson* || 112 ΕΝΘΑ ΔΕΤΩΠΟΛΙΝΕ ΠΡΑΘΟΝΩ ΛΕϹΔΑΥ ΤΟΥϹ **S** ΕΗΕΑ ΔΕΤΩΠΟΛΙΝΕΤΙΡΑΕΟΝΩΑΕϹΑΜΥΤΟΥϹ **V** ΕΝΕΑ ΑΕΤΩ ΝΟ ΑΙΗΕΤΙΡΑ Θ ΟΝΟΑΕϹ ΑΛΑΥ ΤΟΙϹ **L** || 113 minime fabro **SV** minimo discrimine fabros (*vel* febres **l**) **Ll** minimo discrimine fabulam **s** homini minime vafro *Iunius Neubur* nimio fabre *Gertz* | Febris] phebus **s** *nonnulli Paris. 6395* || 114 sola cum] solatum **SV** | omnes *om.* **s** | ceteros … reliquerat *glossema redolere sensit Birt, del. Herrmann* || 115 dico tibi **s** | annos **s** *nonnulli Paris. 6395* | Lugduni **VLsl** || 116 marci **SVL** marci *vel* marti *vel* martis **sl** Marci *plerique edd.* Munatii *Rhenanus Eden* Planci *Gronovius, v. comm.* | crede (*vel* credo) *ante* quod *add.* **s** | XVI *vel* primum **s** || 117 a Vienna natus est **s** | germanicus **s** *Balt. 411* | facere *om.* **s** || 118 caepit **V** | huic (*vel* hunc *vel* hinc) ego (*vel* ergo) reddo tibi **s** | lugduni **VLsl** || 119 licinius **SVL** licinius *vel* linthinius *et alia corrupta* **sl** licinus *Paris. 1936* Licinus *restituit Bücheler* | ullius **V** *Marc. 267*

120 mulio perpetuarius, [Lugudunenses] scire debes multa milia inter Xanthum et Rhodanum interesse.' excandescit hoc loco Claudius et quanto potest 2 murmure irascitur. quid diceret nemo intellegebat. ille autem Febrim duci iubebat illo gestu solutae manus, et ad hoc unum satis firmae, quo decollare homines solebat. iusserat illi collum praecidi: putares omnes illius esse liber-
125 tos, adeo illum nemo curabat.

Tum Hercules 'audi me' inquit, 'tu desine fatuari. venisti huc, ubi mures 7 ferrum rodunt. citius mihi verum, ne tibi alogias excutiam.' et quo terribilior esset, tragicus fit et ait:

'exprome propere sede qua genitus cluas, 2
130 hoc ne peremptus stipite ad terram accidas:
haec clava reges saepe mactavit feros.
quid nunc profatu vocis incerto sonas?
5 quae patria, quae gens mobile eduxit caput?
edissere. equidem regna tergemini petens

123.124 decollare homines] *Arr. Epict. diss. 1,18,17; 19,6* ‖ **126–127** mures ferrum rodunt] *Aristot. mirab. ausc. 25 (832a), Theophr. fr. 174,8, Antig. hist. mir. 18, Herond. 3,76, prov. Otto 1168, v. comm.* ‖ **127** alogias] *Petron. 58,7, cf. Aug. epist. 36,11, epitaph. Sousse B 6 (inv. 57196 Foucher)* ‖ **128** tragicus fit] *Aristoph. Pax 136, Lucian. Iupp. trag. 5, Pisc. 39, Icar. 23* ‖ **129** exprome] *Sen. Ag. 419, Oed. 510* | exprome propere] *Liv. 2,12,12* ‖ **130** hoc ... stipite] *Sen. Herc. f. 1296, cf. 895–896* | ad terram accidas] *Plaut. Poen. 484, Rud. 8* ‖ **131** reges ... feros] *Sen. Herc. f. 431. 518* ‖ **133–134** *Sen. Ag. 965–966*

120 lugdunenses **VL** lugdunenses *vel* -is **sl** Lugudunensis *Gertz Birt* Lugudunenses ⟨Gallos esse⟩ *Maehly* Lugudunenses ⟨ubi sint⟩ *Helm* Lugudunenses scire debes: *Kurfess*[1] Lugudunenses *secl. Bücheler prob. Russo Eden* | debes et **VLs l** *plerique prob. Weinreich* | milia (a *supra* m) **V** ‖ **121** hrodanum **V** ‖ **122** quid dicebat **V** quod dicebat **Ll** quid⟨quid⟩ dicebat *Rossbach* | intelligebat **sl** | februm **L** febrim (-em) *vel* phebum **sl** ‖ **123** iuvebat **S** ‖ **123–124** iuvebat. Illo ... solebat. Iusserat *dist.* **S** iubebat. illo gestu ... solebat, iusserat *dist. Gertz Rossbach Bücheler*[3–6] *Russo*[2] *app. Eden, v. comm.* | unum] manu **S** manus *vel* minus *vel* numen **s** | quod **V** *Ball. 136* (*mg.* quo) ‖ **124** iusserat ... praecidi *glossam putabat Bücheler*[1] *app., secl. Herrmann* ‖ **124–125** iusserat ... curabat *om.* **s** ‖ **124** esse] adesse *Birt* ‖ **126** herculus (e *supra* u) **V** ‖ **127** dic *post* verum *add.* **s** | algias **L** *Ball. 130 Ball. 136* | alogias tibi **s** ‖ **128** sic et ait (*vel* et *om.*) **s** *nonnulli* ‖ **129** exprime **SVLsl** exprome *Rhenanus et Iunius* | sed **SVLl** qua genitus sede **s** sede *Rhenanus* (*qui ex ed. pr. legit* sede qua genitum dicas, *sed aliter sic versum legit* expromere properes qua gente natus cluas) *Iunius* | cluas **SVL** duas *vel* dicas *vel* fluas **sl** ‖ **130** *a v. 2 versus agnovit* **V** | ne] me **s** | adcidas **V** accidas (-cedas) *vel* occidas *vel* cadas **sl** ‖ **131** clava] dava **V** ‖ **132** quid (*vel* qui *vel* quem) ... profane **s** | incerta *vel* incerte **s** ‖ **133** quae gens quae patria **s** | capud **S** ‖ **134** regna tergemini **SLl** (ter gemini **L**) regnanter gemini **V** *varie corrupta* **s** | potens **SV** petens **L** *utrumque* **sl**

longinqua regis, unde ab Hesperio mari 135
Inachiam ad urbem nobile advexi pecus,
vidi duobus imminens fluviis iugum,
10 quod Phoebus ortu semper obverso videt,
ubi Rhodanus ingens amne praerapido fluit
Ararque, dubitans quo suos cursus agat, 140
tacitus quietis adluit ripas vadis.
estne illa tellus spiritus altrix tui?'

3 haec satis animose et fortiter, nihilo minus mentis suae non est et timet *μωροῦ πληγήν*. Claudius ut vidit virum valentem, oblitus nugarum, intellexit neminem Romae sibi parem fuisse, illic non habere se idem gratiae: gallum 145
4 in suo sterquilino plurimum posse. itaque, quantum intellegi potuit, haec visus est dicere: 'ego te, fortissime deorum Hercule, speravi mihi adfuturum apud alios, et si qui a me notorem petisset, te fui nominaturus, qui me optime nosti. nam, si memoria repetis, ego eram qui Tib⟨ur⟩i ante templum

135 Hesperio mari] *Sen. Herc. f. 1140* ‖ **135–136** *Sen. Herc. f. 231–234, Ag. 838–840* ‖ **138** *Apul. met. 2,28,7* ‖ **140** *Lucan. 1, 433, Claud. Ruf. 2,111* ‖ **140–141** *Tib. 1,7,11–13* ‖ **141** *Sen. Herc. f. 680* ‖ **142** *Sen. Herc. f. 697* | tellus … altrix] *cf. ThLL 1,1770,81* ‖ **143** animose et fortiter] *Sen. prov. 4,5, vit. beat. 24,4, epist. 67,4; 70,21* | mentis suae non est] *Cic. Pis. 50, Sen. contr. 1,1,16, cf. ThLL 8,718,20* ‖ **143–144** timet *μωροῦ πληγήν*] *Soph. Ai. 278–279 de Aiace irato et furioso, v. comm.* ‖ **144** oblitus nugarum] *Petron. 71,4; 136,5* ‖ **145–146** gallum … posse] *Guil. Malmesb. Gesta Pont. Angl. 1,17, Prov. sent. lat. medii aevi n. 10154, Planud. prov. 264 (ἀλέκτωρ ἐν τῇ οἰκείᾳ κοπρίᾳ ἰσχυρός ἐστιν), prov. Otto 752, v. comm.* ‖ **149** si memoria repetis] *Edict. Claudii de civ. Anaun. CIL V 5050 (= ILS 206), Sen. contr. 9,5,16, Sen. epist. 10,3* | Tib⟨ur⟩i] *cf. ILS 3401. 3414–3418*

136 In achaiam **V s l** *nonnulli* | nobile] mobile **V s** *nonnulli* ‖ **137** fluviis *vel* fluvius **s** ‖ **138** foebus **S** ‖ **139** rodanus **V s** (**l** *nonnulli*) ‖ **140** Ararquae **V** ararque *vel* aratque (arr-) *vel* exitque **s l** | suos *vel* suus **l** ‖ **141** adluit (all-) *vel* abluit **s l** | ripas] rapidas **V** | vadis **S V s** undis **L l** *prob. Herrmann* ‖ **142** altrex **V** altrixque **s** *nonnulli* ‖ **143** animo se **V** | non est (*vel* esse) suae **s** ‖ **144** ΑΛΩΡΟΥΠΛΗΓΙΝ **S** ΑΑΩΡΟΥ ΠΛΗΓΗΝ **V** ΔΛΩΡΟΥ ΤΙΛΗΤΗΝ **L** *Graeca verba restituit Iunius* ‖ **145** sibi Romae parem **V L l** *prob. Mariotti*[1] parem sibi Romae *vel* parem sibi Romae parem **s** | haberes eodem **S** se (*vel* se non) habere idem (*vel* idcirco) **s** ‖ **146** sterquilinio **V L l s** *nonnulli Guil. Malmesberiensis* sterquilino (-nio) suo **s** | posse] valere **s** *Guil. Malmesberiensis* | intelligi **L s l** | potuit intelligi **s** ‖ **147** docere (i *supra* o) **V** | herculus (e *supra* u) **V** hercules **L s l** ‖ **148** apud *vel* ad **s** | si quis **L l** *plerique* **s** | notorem *vel* notionem *vel* rationem *et alia corrupta* **s l** | nominaturis (u *supra* i) **S** | me *om.* **l** *nonnulli* | optime] omnia **s** ‖ **149** memoriam **V L l** | tibi **S V L s l** Tiburi *Bücheler (coll. Suet. Aug. 72,2; adde infra 8,3* templum in Britannia) *prob. Rossbach Ronconi Russo* tibi … tuum *glossam put. Scheffer*

150 tuum ius dicebam totis diebus mense Iulio et Augusto. tu scis quantum illic 5
miseriarum contulerim, cum causidicos audirem diem et noctem. in quod si
incidisses, valde fortis licet tibi videaris, maluisses cloacas Augeae purgare:
multo plus ego stercoris exhausi. sed quoniam volo* *'

'* * non mirum quod in curiam impetum fecisti: nihil tibi clausi est. modo **8**
155 dic nobis qualem deum istum fieri velis. *Ἐπικούρειος θεὸς* non potest esse:
οὔτε αὐτὸς πρᾶγμα ἔχει οὔτε ἄλλοις παρέχει. Stoicus? quomodo potest "rotundus" esse, ut ait Varro, "sine capite, sine praeputio"? est aliquid in illo
Stoici dei, iam video: nec cor nec caput habet. si mehercules a Saturno petis- 2
set hoc beneficium, cuius mensem toto anno celebravit Saturnalicius prin-
160 ceps, non tulisset. illum deum ab Iove, quem, quantum quidem in illo fuit,

156 *Epic. rat. sent. 1 (Diog. Laert. 10,139 πράγματα ... ἄλλῳ); Schol. Townl. Il. 24,526 (πρᾶγμ' ... ἄλλοις)* || 156–157 *Varro men. 583B. (= Astbury)*

152 cloacas Augeae purgare] *Varro men. 70B. (= Astbury), Lucian. fugit. 23, Tert. nat. 2,9, prov. Otto 206* || 154 in curiam ... fecisti] *Sall. Cat. 43,3* || 158 nec cor nec caput] *Cic. div. 2,37, cf. ThLL 3,386,54, prov. Otto 344*

150.151 miseriarum illic (*vel* ille) **s** *nonnulli* || 151 contulerim **SVLl** pertulerim **s** tulerim *Haase Bücheler* ⟨tecum⟩ tulerim *Rossbach* tetulerim *Heraeus* ⟨e⟩go tulerim *Mariotti Russo* ego contulerim *Eden* tum tulerim *J. A. Richmond apud Eden* | cum] dum **s** | quod **SVLs** *prob. Schenkl Russo Eden* quod *vel* quos *vel* quo **l** quos *plerique edd.* || 152 licet valde fortis tibi **s** | auge **SVLl** *om.* **s** Augiae *Rhenanus* Augeae *Bücheler* || 153 ego plus **s** | quoniam volo *om.* **s** || 153–154 *lacunam hic dialogismi sat late hiantem suspicati Rhenanus et Iunius, prob. plerique edd., nihil excidisse statuit Kurfess*[3] *coll. c. 9 in., prob. Russo*[7], *v. comm.* || 154 miror **s** | fecisse **V** | tibi nihil **s** *nonnulli* | clusi **VL** clusi *vel* clausi **l** clausum **s** || 155 istum deum (*vel* dominum) **s** | fieri velis] fieri vel graecum (vel graecum fieri) **s** || 155–156 ЄΠΙΚΟΥΡΗΟϹΘЄΟϹ ... ΟΥΤЄΔΥΤΟϹ ΠΡΔΓΜΛЄΧΙЄ ΤΟΥΤЄΔΛΛΟΙϹ ΠΑΡЄΧЄΙ **S** ЄΤΤΙΚΟΡΗΟϹ ΘЄΟϹ ... ΟΥΤЄΔΥΤΟϹΤΙΡΔΤΜΔ ΕΧΙΕΤ ΤΟΥΤ ΒΔΔΟΙΠΔΡЄЄΧЄΙ **V** ЄΡΙΚΟ ΦΟϹΘЄΟϹ ... ΟΥΤЄΔΥΖΟЄ ΠΡΔΤΜΔ ЄΖЄΙΤΟΥΤ ΒΔΛΛΟΙ ΡΔΡЄ Є3ЄΙ **L** *οὔτε αὐτὸς πρᾶγμα ἔχει οὔτε ἄλλοις παρέχει Epicuri sententiam restituit Rhenanus* || 156 ⟨ὅς⟩ οὔτε *Fromondus* *ὅστις οὔτε Herrmann* | *πρᾶγμά τι Bücheler*[1] *πράγματ' Bücheler*[3] *πρᾶγμα Bücheler*[2] | *πρᾶγμα ἔχει τι Haase Ball Bücheler*[4–6] *Ronconi Russo Eden* | rotundus *vel* iocundus **s** || 157–158 sine capite sine praeputio est. aliquid in illo stoici dei iam video. nec cor nec caput habet *dist. Vat. 2216* || 158 capud **S** caput *vel* capud **sl** | *post* habet *lacunam (in qua Herculem respondisse putavit) indicavit Schusler* | me hercule **Ll s** *nonnulli* || 159 mensem] mense in **S** | saturnaliaei' **S** saturnaliaeius **V** saturnalia eius **Ll** et saturnalia eius **s** Saturnalitius *Iunius* Saturnalicius *Bücheler* *om. Malat. S.XX.1 Paris. 6395 Vat. Chis. H.VIII. 259, del. Faber Lipsius plerique edd. ante Bücheler* | saturnalia eius princeps *del. Gruterus* || 160 non *om.* **s** | illum deum] illum deum sane *Lipsius* illud, nedum *Gronovius plerique edd.* illum deum ⟨fieri⟩ *Mariotti* illum deum ⟨induci⟩ *Eden* | ab Iove] abiovem **S** abi! Iovem *Birt* ab⟨nuo⟩, Iovem *Ronconi*[1] | quem *Fromondus* qui **SVLsl** | illo **VLl** illos **S** se **s**

damnavit incesti? Silanum enim generum suum occidit. oro, per … quod sororem suam, festivissimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare. "quare" inquit "quaero enim, sororem suam?" stulte, stude. Athenis dimidium licet, Alexandriae totum. quia Romae, inquis, mures molas lingunt, hic nobis curva corrigit? quid in cubiculo suo faciat nescio, et iam "caeli scrutatur plagas". deus fieri vult: parum est quod templum in Britannia habet, quod hunc barbari colunt et ut deum orant *μωροῦ εὐιλάτου τυχεῖν*?'

9 Tandem Iovi venit in mentem, privatis intra curiam morantibus ⟨non li-

166 *Enn. sc. 244 V.*[2] *(187 Jocelyn)*

162–163 Venerem … Iunonem] *Plaut. Bacch. 217, Octavia 533–535* || **163** quare, inquit, quaero] *Sen. contr. 10,1,11* || **164** stulte, stude] *Prop. 2,21,18; 3,5,14; 3,20,5, Arr. Epict. diss. 3,22,85* || **165** mures molas lingunt] *prov. Otto 1172, cf. R. Ellis, JPh 31,1908,45* | curva corrigit] *Hesiod. op. 7, Solon. el. 4,36, Plin. epist. 5,9,6, cf. CIL I 1438, prov. Otto 490* || **167** templum … colunt] *Guil. Malmesb. Gesta Pont. Angl. 4,153* || **168** *μωροῦ … τυχεῖν*] *Sept. Esdras 1,8,53, Psalm. 98,8, v. comm.* || **169** privatis] *de diis privatis? cf. Liv. 5,52,3*

161 clamavit **V** damnavit *mg.* **V**[3] | incesto **VLl** | silvanum **SV** silvanum *vel* sillanum **s** sillanum **Ll** L. Syllanum *vel* L. Silanum *edd. ante Bücheler* | oro p̦ qđ **SL** oro per quod **Vl** oro propter quod (*vel* quid) quia **s** oro per …? quod *Faber* oro propter quid? *Lipsius Ruhkopf Haase Waltz* oro, per quae *Scheffer* oro per quid? *Schenkl* oro per * quod *lacunam susp. Bücheler*[1] propter quid? (*del.* oro) *Bücheler*[2] *Haupt* propterea quod (*del.* oro) *Bücheler*[3–6] *Ball* propter quod *Löfstedt* oro ⟨te⟩, per quid? *Gertz* oro, p⟨atres conscripti,⟩ quod *Rossbach* oro, per quod? *Rostagni* per ⟨omnes deos, quapropter?⟩ quod *malit Ronconi* oro, per ⟨quid⟩? quod *Russo* (*qui interpellanti attribuit*) *prob. Eden* oro, quare? quod *Mariotti* †oro per quod† *Bruun* || **162** puellarium **V** | vocaṛẹnt **V** vocabant **s** *del. Haupt* || **163–166** quare … plagas *om.* **s** || **163** quare] iure *Friedländer* | inquis *Lipsius Ball Waltz* iniit *Rutgers* || **164** stulḍe (t *s. l.* **V**[3]) **V** | studere **L l** *nonnulli* | unde Athenis … totum? *Rutgers* | quia] qui **V** atqui *Gertz* | inquit **l** *nonnulli Hartmann Waltz Ronconi* || **165** moras **V** | lingunt. *dist. Bücheler plerique edd.* lingunt, *dist. Weinreich Russo Eden* | corriget *Neubur plerique edd.* corrigit *def. Kurfess*[2] *Russo* | faciant *Wachsmuth* (*coll. Cass. Dion. 60,28,4*) fiat *Münscher* || **166** nescio etiam *edd. ante Haase* nescit et iam *Bücheler Maehly Wachsmuth Ball Münscher* nesci[o]et: iam *Eden* | deus fieri vult? *dist. Eden* *del. Passalacqua* || **167** et britanniam (brict-) **s** *nonnulli* | nunc **SVLl** eum **s** hunc *Lipsius plerique edd.* ⟨hunc⟩ nunc *dub. Russo* (*coll. 11,3, Sen. Thy. 101*) *prob. Eden* | ut deum et *transp. Ussing* ut deum *del. Mariotti apud Russo*[4–6] *prob. Zwierlein* || **168** ΜϢΡΟΥЄΥЄΙΛΑΤΟΥ ΓΥΧΗΙΝ **S** ΜΟΡΟΥ ЄΙΛΑΤΟΥΧΗΙΝ **V** ΑΛϢΡΟΥ Θ ΙΛΑΤ ΟΥΧ ΗΙΝ **L** *Graeca verba agnovit Schneidewin* | *τύχην Waltz* || **169** tantum **SV** | intra] extra *Faber P. Pithoeo duce* infra *Ruhkopf* | morentibus **S**

170 cere⟩ sententiam dicere nec disputare. 'ego' inquit, 'p. c., interrogare vobis
permiseram, vos mera mapalia fecistis. volo ut servetis disciplinam curiae.
hic qualiscumque est, quid de nobis existimavit?' illo dimisso primus inter- 2
rogatur sententiam Ianus pater. is designatus erat in kal. Iulias postmeridia-
nus consul, homo, quantum via sua fert, qui semper videt *ἅμα πρόσσω καὶ*
175 *ὀπίσσω.* is multa diserte, quod in foro vivat, dixit, quae notarius persequi non
potuit et ideo non refero, ne aliis verbis ponam quae ab illo dicta sunt. multa 3
dixit de magnitudine deorum: non debere hunc vulgo dari honorem. 'olim'
inquit 'magna res erat deum fieri: iam Fabam mimum fecisti. itaque ne vi-
dear in personam, non in rem dicere sententiam, censeo ne quis post hunc
180 diem deus fiat ex his qui *ἀρούρης καρπὸν ἔδουσιν* aut ex his quos alit

174–175 *Hom. Il. 1,343; 3,109 etc.* || **180** *Hom. Il. 6,142, cf. 21,465*

171 mera mapalia] *Petron. 58,14, cf. Epicharm. 169K. ἀγρὸν τὰν πόλιν ποιεῖς, prov. Otto 1058* || **175** multa diserte] *Sen. contr. 2,1,35; 9,4,20* || **180** ἀρούρης καρπὸν ἔδουσιν] *Lucian. rhet. praec. 11*

170 nec disputare ⟨licere⟩ *Faber* sententiam dicere ⟨non licere⟩ *Haase Rossbach Ball* ⟨non licere⟩ sententiam dicere *Bücheler*[1] ⟨senatoribus non licere⟩ sententiam dicere *Bücheler*[2-6] *prob. Eden* sententiam dicere nefas putari *Haupt* sententiam dicere nec dis fas esse *Ussani* nec sententiam dicere licere *Waltz* sententiam dicere nec dis placere *Ronconi* ⟨non licere patribus⟩ sententiam dicere *Mariotti Russo* | inquid **V** | interrogari *dub. Eden* || **170.171** permiseram vobis **s** *nonnulli* || **171** mera pamalia **V** mera (*vel* mores *et alia corrupta*) turbastis **s** mapalia *saepe corruptum* in **l** || **172** existimavit (*vel* extimavit **l**) **SVLl** *prob. Eden* existimabit (*vel* extimabit) **s** *plerique edd.* || **173** pateris designatur **SV** | is *vel* his (hiis) **s** || **174** quantum via sua fert qui **SVLsl** *prob. Rostagni Russo*[1] *Eden* ⟨qui⟩ quantum via sua fert [qui] *Russo*[2-3] *append.* quantumvis vafer et qui *Rhenanus* quantumvis vafer qui *Alciatus Bücheler Russo*[4-6] *app. plerique edd.* quantum visus fert qui *Ronconi* | vidit **s** || **174–175** ΔΜΔΠΡΟϹϹΟΚΑΙΟΠΙϹϹѠ **S** ΑΜΑΡΟϹϹΟΚΑΤΙLϹϹѠ **V** ΑΜΑΡΟϹϹΟ ΚΑΤΟ ΝΙϹϹѠ **L** *Graeca verba restituit Rhenanus* || **175** quod … vivebat *Bücheler Rouse Eden* quom … vivat *Haupt Rossbach* (cum *Waltz*, qui *Perutelli*) || **176** refero **S** fero **VLl** pono **s** | ponam **SVLl** referam **s** || **177** honorem dari **s** || **178** famam mimum **S** fama nimium **VL** fama nimium (*vel* minimum) **sl** (*vel* nimirum *vel* numinum **l** *nonnulli*) famam mimum *Bücheler* (fabam mimum *Büch. app. coll. Cic. Att. 1,16,13*) Fabam mimum *Rostagni Russo*[4-6] *Rouse*[3] *Eden, alii alia, v. comm.* | fecisti **SVLsl** *prob. Haase Ball Eden* fecistis *Ball. 130 Ball. 136 prob. plerique edd., sed recte* fecisti *ad Iovem pertinet, v. comm.* || **179** re **V** || **180** fiat deus **s** | qui ΔΡΟΥΡΗϹ ΚΔΡΠΔΟΥϹΝ **S** quia ΡΟΥΡΗΛΚΛ ΡΟΝЄ ΔΟΥϹΙΝ **V** qui ΔΡΟΥΡΗ ѠΚΔΡΟΝ Θ ΥЄΙΝ **L** | ex his quos **SLsl** ex quod (d *eras.*) **V**

ζείδωρος ἄρουρα. qui contra hoc senatus consultum deus factus dictus pictusve erit, eum dedi larvis et proximo munere inter novos auctoratos ferulis
4 vapulare placet.' proximus interrogatur sententiam Diespiter Vicae Potae filius, et ipse designatus consul, nummulariolus. hoc quaestu se sustinebat: vendere civitatulas solebat; ad hunc belle accessit Hercules et auriculam illi 185
5 tetigit. censet itaque in haec verba: 'cum divus Claudius et divum Augustum sanguine contingat nec minus divam Augustam aviam suam, quam ipse deam esse iussit, longeque omnes mortales sapientia antecellat sitque e re publica esse aliquem qui cum Romulo possit "ferventia rapa vorare", censeo uti divus Claudius ex hac die deus sit ita uti ante eum qui[s] optimo iure fac- 190

181 *Hom. Od. 11,309 (θρέψε), Il. 2,548 (τέκε), cf. Od. 4,229 et 9,357 (φέρει), Hes. op. 117. 173 (ἔφερε, φέρει), Od. 19,593 (ἀθάνατοι θνητοῖσιν ἐπὶ ζ. ἀ.), Hymn. Ap. 69* || **189** *Lucil. 1357M.*

181 *ζείδωρος ἄρουρα*] *Lucian. Icar. 12, Apul. apol. 31* | deus factus dictus pictusve] *facere/dicere (appellare i. e. dicere) deum: Vell. 2,126,1, Isid. etym. 8,11,37 (de Iano); facere = fingere, effigiare vel formare et facere: Non. 308,37 (481 L.), ubi Plaut. Asin. 174 laudatur, cf. Sen. contr. 10,5,3; pictus/fictus: Plaut. Asin. 174, Cic. fam. 5,12,7, Quint. inst. 3,9,9, Macrob. 2,2,10, Plut. quaest. Rom. 22 (269A) de Iano (γράφουσιν καὶ πλάττουσιν), prov. Otto 659* || **182** dedi larvis] *Plin. nat. praef. 31* | auctoratos] *Sen. contr. 7,4,8* || **185** ad hunc belle accessit] *Sen. contr. 7,1,26* || **185–186** auriculam illi tetigit] *Sen. contr. 2,1,39, Plin. nat. 11,251, Lucian. Saturn. 11, prov. Otto 214* || **187** sanguine contingat] *Iuv. 11,62* || **189** ferventia rapa vorare] *Mart. 13,16, cf. Enn. Ann. 115–116 V.*[2] *(110–111 Skutsch)* || **190** optimo iure] *de formula cf. ThLL 7,686,74; 699,30*

181 ΖΕΙΔΩΡΟϹΑΡΟΥΡΑ **S** ΖΕΙΔΟΡΩϹΑΡΟΥΡΑ **V** ΖΕΥΑΩ ΡΟϹΑ ΡΟΥΡΑ **L** *verba Homeri restituit Rhenanus* | aut ex his … *ἄρουρα del. Heinsius Scheffer Neubur Bücheler*[1-3] | consultum **SLs1** consilium **V** | factus] fictus *Heinze* | factus dictus pictusve] factus fictusve *dub. Iunius* *'interciditne* fictus?' *Bücheler*[3-6] *app.* || **182** larvis] lanistis *Maehly* | et **S** sed **VL1** ex **s** || **183** Dis pater *vel* Dispiter *Schenkl prob. Gertz Wissowa* (*RE 5,479*) | nicę pote **S** nicepote **VL** nice *vel* vice *vel* nece *et alia corrupta* **s1** *corr. Faber* || **184** num mariolis (u *supra* i) **S** numulariolus **V** nummulariolus **L1** numariolus (*vel* numm-) **s** || **185** vendeḍẹre **V** | ad hunc **S** adhuc **V** ad hoc **L1** ad hunc *vel* adhuc **s** | belle *Cort. 81 Paris. 8501 A Vat. Chis. H. VIII. 259* velle **SVL1** *om.* **s** || **186** et Claudius **L1** *nonnulli* || **187** nec] et non **s** | ipsam **V** || **188** mortalis **V** | sapientiā **S** | antecellit **V** *Balt. 114* || **188. 189** sitque e rep̄ **SV** sitque e r. p. **L1** intersitque rei public(a)e (*vel* r. p.) **s** || **189** esse *om.* **l** *nonnulli* | verventi (f *supra* v) **S** ferventi **V** | vorare] vocare *vel* vacare **s** *nonnulli* notare **l** *nonnulli* || **190** uti[1]] ut **VL1** | uti ante eum **L1** ut iamte eum **S** utiamtecum **V** ut iam ante (*vel* inde) eum **s** | qui *Müller prob. Bücheler*[2-6] *Maehly Bruun* (*cf. etiam supra 5,3* ut qui … timuerit) | optime **VL1** || **190. 191** factus sit *om.* **s**

tus sit, eamque rem ad Metamorphosis Ovidi adiciendam.' variae erant sen- 6
tentiae, et videbatur Claudius sententiam vincere. Hercules enim, qui videret
ferrum suum in igne esse, modo huc modo illuc cursabat et aiebat: 'noli mihi
invidere, mea res agitur; deinde tu si quid volueris, in vicem faciam: manus
195 manum lavat.'

Tunc divus Augustus surrexit sententiae suae loco dicendae et summa fa- **10**
cundia disseruit: 'ego' inquit, 'p.c., vos testes habeo, ex quo deus factus sum,
nullum me verbum fecisse: semper meum negotium ago; et non possum am-
plius dissimulare et dolorem, quem graviorem pudor facit, continere. in hoc 2
200 terra marique pacem peperi? ideo civilia bella compescui? ideo legibus ur-
bem fundavi, operibus ornavi, ut ... quid dicam, p.c., non invenio: omnia in-
fra indignationem verba sunt. confugiendum est itaque ad Messalae Corvini,
disertissimi viri, illam sententiam: "pudet imperii". hic, p. c., qui vobis non 3

193 modo huc modo illuc (cursabat)] *Catull. 3,9*

191–192 variae ... vincere] *Ovid. her. 16,75–76, Sen. contr. 1,5,3* ‖ **193** ferrum ... in igne] *Prov. sent. lat. medii aevi n. 9363a, prov. Otto 657* ‖ **194–195** manus manum lavat] *Petron. 45,13, cf. Epicharm. ap. Plat. Axioch. 366c, Menandr. monost. 543, Apostol. paroem. 1,36 a ά δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει, prov. Otto 1036* ‖ **196** sententiae ... dicendae] *Sen. contr. 6 exc. 5* ‖ **198–199** et ... amplius] *Sen. contr. 2,5,6–7* ‖ **199** dolorem ... pudor] *Tac. ann. 11,35,2* ‖ **200** terra ... peperi] *Mon. Ancyr. 13* | civilia bella] *Mon. Ancyr. 1,1* ‖ **200–201** legibus ... fundavi] *Mon. Ancyr. 6,1; 8,5, Verg. Aen. 6,810* ‖ **201** operibus ornavi] *Mon. Ancyr. 19–24* | terra ... ornavi] *Hor. epist. 2,1,1–3* | quid ... non invenio] *Petron. 108,1* ‖ **202–203** Messalae ... disertissimi viri] *Sen. contr. 2,4,8; 3 praef. 14. 15* ‖ **203** pudet imperii] *Sen. Polyb. 17,4*

191 moeta morfosis **S** metamorfosis **VL** (-ph- **L**) metamorphosis (meth- *plerique*) *vel* metamorphoseos **l** metamorphosin (*vel* -f- *vel* -im) **s** *μεταμορφώσεις vett. edd. Sonntag Ruhkopf Schusler* | ovidia **VL** ovidii *vel* ovidia **l** | adiciendam **Ss** dicendam **VLl** ‖ **192** sententiam **SV** sentia (ten *s. l.*) **L** sententiam *vel* sententia **sl** una (*subaud.* sententia) *Rhenanus* sententia una *Muretus* sententia *Neubur Ruhkopf* sane iam *Bücheler*[1] *append.* sensim iam *B. Schmidt* [sententiam] *von Leutsch prob. Bücheler*[2–6] *Rossbach* sententiam Iani *Birt* | videret *vel* videbat **sl** ‖ **193** ignem **V** | adiebat **S** agebat *Dubl. E. 5.20* ‖ **194** agitur deinde] agit te inde **s** | tu *om.* **Ll** ‖ **196** tum **Ll** *nonnulli* | suae **SVL** (*s. l.* **L**) **sl** *prob. plerique edd.* suo *Guelf. 299 Mert. 297 Vat. Arch. S. P. C. 121 prob. Gronovius Gertz Hartmann Roncali apud Russo*[4–6] *append. del. Neubur Maehly Rizzo* | loco *del. Lipsius Sonntag* e loco *Maehly* | dicendae *vel* dicens *vel* dicente **sl** | et summ(a)e facundi(a)e *vel* contra summam facundiam **s** ‖ **197** ego, inquit *om.* **VLl** ‖ **198** adeo *ante* semper *add.* **s** | negotium meum *vel* et meum negotium **l** *nonnulli* | et] set *vel* sed **s** set *Bücheler*[1] sed *Bücheler*[2–6] *Rossbach Waltz Rostagni Ronconi* ‖ **201** ordinavi **s** | ut **SV** et **Lls** ‖ **202** indignatione **S** | admessale **S** ad messal(a)e (ad cresalem *nonnulli*) **s** adme adme sale **V** a me ad messal(a)e **Ll** (ā **L**) ‖ **203** viri disertissimi **s** disertissimi viri *del. Haase* | pudet **Ss** precidet **V** precidit ius **Ll** | hic qui vobis p. c. **s**

posse videtur muscam excitare, tam facile homines occidebat quam canis adsidit. sed quid ego de tot ac talibus viris dicam? non vacat deflere publicas 205
clades intuenti domestica mala. itaque illa omittam, haec referam; nam
4 etiam si sura mea Graece nescit, ego scio: ἔγγιον γόνυ κνήμης. iste quem videtis, per tot annos sub meo nomine latens, hanc mihi gratiam rettulit, ut duas Iulias pronepotes meas occideret, alteram ferro, alteram fame; unum abnepotem L. Silanum: videris, Iuppiter, an in causa mala; certe in tua, si ae- 210
quos futurus es. dic mihi, dive Claudi, quare quemquam ex his, quos quasque occidisti, antequam de causa cognosceres, antequam audires, damnasti? hoc ubi fieri solet? in caelo non fit.

11 Ecce Iuppiter, qui tot annos regnat, uni Volcano crus fregit, quem

> *ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο,* 215

215 *Hom. Il. 1,591*

204–205 muscam excitare … canis adsidit] *v. comm.* ‖ **205–206** non vacat … clades] *Sen. Ag. 654* | publicas clades] *cf. ThLL 3,1244,55* ‖ **207** *ἔγγιον γόνυ κνήμης*] *Aristot. Eth. Nicom. 9,8,2 (1168b), Theocr. 16,18, Cic. fam. 16,23,2, Athen. 9,30 (383b), Suda v. γόνυ κ. ἔ., paroem. Zenob. 3,2, Diogen. 3,78, Greg. Cypr. 2,50, prov. Otto 1324* ‖ **208–209** gratiam … occideret] *Sen. contr. 9,1,5 (9. 11)* ‖ **214–216** Iuppiter … iratus] *Sen. contr. 10,5,1 (2. 6. 24–25)*

204 ex[i]titare **V** | tam *vel* cum **s** | quem **s** *nonnulli* | adsidit **S** *plerique edd.* excidit **V** *Dubl. E. 5.20* **l** *plerique, prob. Rutgers Fromondus* (‘*talorum iactus infelicissimus*’) exsidit **Ll** *nonnulli* frust(r)um abscidit **s** exta edit *Rhenanus* (*coll. Gr. prov. κύων παρ' ἐντέροις*) *et Alciatus* ⟨exta⟩ exedit *Ronconi, v. comm.* ‖ **205** tot actibus **VLl** utar ac talibus **s** *nonnulli* ‖ **206** omittam illa **L** | illas **s** | referem **V** ‖ **207** sor mea **S** for me a **V** phor mea **L** phor mea *vel* formea *vel* forma *et alia corrupta* **l** soror mea **s** *prob. Bücheler Rostagni Russo*[1–2] *Ronconi* sura mea *Russo*[3–6] *cruces appos. Haase Rossbach Waltz, alii alia, v. comm.* | Graece *del. Bücheler*[2–6] *Birt Herrmann Eden* | ЄNTYCONTONYKNHΛIHC **S** ЄNTYCONTONIKNNΑIHC **V** ЄNTICON TONY KHNΑIHC **L** *Graeca verba rest. Bücheler et Cobet, vocem hanc corruptam ex inscriptione libelli (Ἀποκολοκύντωσις) coniecit Heumann* | videtis *vel* videris **s** ‖ **208** mihi *om.* **s** | retulit **SVL sl** *plerique* ‖ **209** iulias **SL** sicilias **V** avias suas **s** iulias (-ll-) *vel* filias **l** | pronepotes **SVLl** *scripsi* (*coll. Enn. 55 V.*[2] [*60 S.*], *Charis. GL 1,90,24, Non. 317 L., codd. Suet. Ner. 35,1*) proneptes **s** *Malat. S. XX.1 Leod. 109 prob. omnes edd.* | fame … ferro **s** *plerique* ‖ **210** adnepotem **VLl** obnepotem **s** *nonnulli* | silanum **SL** silandum **V** sillanum (sal- *vel* silv-) **sl** | vides **l** *nonnulli* | si aec vos **S** si haec vos **V** si hic inter vos (hic *s. l.* **L**) **Ll** (*vel* nos **l**) *vett. edd.* si (*vel* certe) hic apud nos **s** sit aequus *Haase* si aequos *Bücheler* ‖ **211** futurus est **VLl** facturus est **s** futurus, et *Haase* ‖ **212** agnosceres **Ll** | antequ[a]em **S** | dampnasti **Vl** ‖ **213** ubi *om.* **VLl** ‖ **214** quo[i] **V** | regnatum **V** | vulcano **VLsl** (f- **s** *nonnulli*, vol- *Crac. 722*) | crux **s** *nonnulli* ‖ **215** PIΨЄT ΠΟΔΟC TЄTΑTωNΑΠΟBHΛOYΘЄCTOTO **S** PIYЄT TIO ΔCTЄTΑTω NΑTIOBHΛYΘЄTOTO **V** PIYЄT ΠΟΔOTЄTΑTωNΑΠΟ BHΑYΘЄCTOTO **L** *Homeri versum restituit Rhenanus*

et iratus fuit uxori et suspendit illam: numquid occidit? tu Messalinam, cuius aeque avunculus maior eram quam tuus, occidisti. "nescio" inquis? di tibi malefaciant: adeo istuc turpius est quod nescisti quam quod occidisti. C. Caesarem non desiit mortuum persequi. occiderat ille socerum: hic et ge- 2
220 nerum. Gaius Crassi filium vetuit Magnum vocari: hic nomen illi reddidit, caput tulit. occidit in una domo Crassum, Magnum, Scriboniam, †tristionias assarionem†, nobiles tamen, Crassum vero tam fatuum ut etiam regnare posset. hunc nunc deum facere vultis? videte corpus eius dis iratis natum. ad 3 summam, tria verba cito dicat et servum me ducat. hunc deum quis colet? 4
225 quis credet? dum tales deos facitis, nemo vos deos esse credet. summa rei, p. c., si honeste inter vos gessi, si nulli clarius respondi, vindicate iniurias meas. ego pro sententia mea hoc censeo' atque ita ex tabella recitavit: 'quan- 5 doquidem divus Claudius occidit socerum suum Appium Silanum, generos

216 iratus…suspendit *respicit ad Hom. Il. 15,18*

220–221 reddidit … tulit] *Sen. contr. 10,4,12* || 223 dis iratis natum] *Hor. sat. 2,3,8, Phaedr. 4,20 (21),15, Pers. 4,27, prov. Otto 519* || 224 tria verba] *Pind. Nem. 7,70, Plaut. Trin. 963, Ter. Phorm. 638–639, Sen. epist. 40,9, prov. Otto 1869* || 226 clarius respondi] *Sen. de ira 3,24,2*

216 fuit *om.* **s** | et[2] *om.* **s** || 217 neşcii *malit Bücheler*[2–6] *app. prob. Ronconi* | dii **SVLsl** *vett. edd. Bücheler*[1] di *Haase plerique edd.* || 218 istud **VLsl** | nesti **V** (∴ *mg.*) nescis **Ll** *vett. edd.* || 219 c. caesarem **Ss** IC. caesarem **V** Illa G. cesarem **Ll** | prosequi **VL** persequi *vel* pro- **sl** | et *om.* **s** || 220 Gaius] .c. **S** c cesar **V** G. Cesar **L** G. (*vel* C. *vel* Gaius) **sl** Caius Caesar *vett. edd.* Caius *Schusler app.* Gaius *post Bücheler omnes edd.* | vefuit **S** vetuerat *ante* Crassi *transp.* **s** | hic *vel* hoc **sl** | illi *om.* **s** || 221 tulit] sustulit *Scheffer Maehly* apstulit *Gertz Rossbach* || 221.222 tristionias assarionem (assar- **V**, i *s. l.*) **SV** tristioniam assarionem **Ll** (tristimoniam assarionem *Guelf. 299*, Cristioniam assarionem *Paris. 8717*, Bassioniam Assarion *Vat. 4498*, Tristioniam Assarionem *mg. Vat. 4498*) tristion(i)am assarionam (T- A-) *vel* t. Affanonam **s** *post* Assarionem * *lacunam indicavit Bücheler*[1] tris, di boni, assarios item *Mommsen* τρεῖς τριῶν ἀσσαρίων omnino *Gertz Palmer* Tristionias, Assarionem *Bücheler*[2–6] (tris homines assarios *Bücheler*[1] *append., Bücheler*[2–6] *app.*) *del. Birt, cruces pos. Rossbach Waltz Russo Rouse*[3], *alii alia, v. comm.* || 222 tamen] tantum **s** || 223 deum *s. l.* **V**[3] | videte *vel* videre **s** | diis **VLsl** || 223.224 ad summa **V** At summa **Ll** (*vel* ad *vel* ac **l**) assumat **s** *nonnulli* || 224 et servum me ducat *om.* **V** *Ant. 9 Laur. A. 168* || 225 esse *om.* **s** || 226 me *ante* inter *suppl. Haase Bücheler Ball Rossbach Bruun* | gressi **S** me gessi **s** | nulla (i *s. l.*) **S** | clarius **S** darus **V** durus **L** durus *vel* durius **sl** (dure *vel* divus **l** *nonnulli*) durius *Rhenanus Hartmann Waltz Herrmann* acrius *Wehle* || 227 pro sententia mea **Ss** praesen **V** (tia mea *s. l.* **V**[3]) psentia mea **Ll** | quanto quidem **V** || 228 appia (u *s. l.*) sillanum **V** Appium Sylanum **L** appium (ap-) sillanum (*vel* sil- *vel* silv- *vel* syl-) **sl**

duos Magnum Pompeium et L. Silanum, socerum filiae suae Crassum Frugi, hominem tam similem sibi quam ovo ovum, Scriboniam socrum filiae suae, 230 uxorem suam Messalinam et ceteros quorum numerus iniri non potuit, placet mihi in eum severe animadverti nec illi rerum iudicandarum vacationem dari eumque quam primum exportari et caelo intra triginta dies excedere, 6 Olympo intra diem tertium.' pedibus in hanc sententiam itum est. nec mora Cyllenius illum collo obtorto trahit ad inferos a caelo 235

unde negant redire quemquam.

12 Dum descendunt per viam Sacram, interrogat Mercurius, quid sibi velit ille concursus hominum, num Claudii funus esset. et erat omnium formosissimum et impensa cura, plane ut scires deum efferri: tubicinum, cornicinum, omnis generis aenatorum tanta turba, tantus conventus, ut etiam Claudius 240

236 *Catull. 3,12*

230 ovo ovum] *Cic. acad. 2,54. 57, Quint. inst. 5,11,30, prov. Otto 1318* ‖ 231 numerus iniri] *cf. ThLL 7,1298,63* ‖ 233 caelo...excedere] *Verg. Aen. 12,842* ‖ 235 collo obtorto] *Plaut. Poen. 790, Rud. 853. 868, Cic. Cluent. 59, Ps. Apul. Ascl. 12* ‖ 235–236 a caelo...quemquam] *Plat. Phaed. 113e, Sen. Herc. f. 865–866, Herc. O. 48–49. 1527, Petron. 132,10, Iuv. 6,622–623* ‖ 237 quid sibi velit] *Sen. contr. 7,6,7* ‖ 239 impensa cura] *cf. ThLL 7,548,75* | tubicinum cornicinum] *Hor. sat. 1,6,43–44, Petron. 78,6; 129,7* ‖ 240 turba ... conventus] *Cic. Verr. II 1,137; 4,110. recte* conventus: conventus *est cornicinum et tubicinum,* concentus *cornuum et tubarum (cf. Liv. 9,41,17)*

229 l. sillanum **V** L. Syllanum **L** L. Syllanum (*vel* sill- *vel* silv-) **sl** | et *ante* socerum *add.* **s** | grassum **SV** ‖ 230 et *ante* Scriboniam *add.* **s** ‖ 231 iniri **S s** *plerique* inveniri **VLl s** *nonnulli* ‖ 232 mihi *del. Sedgwick* | iudicandarum] vendicandarum *vel* adiudicandarum **s** *nonnulli* | vacationem **Sl** *nonnulli* vocationem **VL l** *plerique* advocationem **s** ‖ 233 dare **S** | caelo *vel* e (*vel* a *vel* in) caelo **sl** | inter **S** | XXX **Ll** | dies triginta (*vel* XXX) **s** ‖ 234 olimpo **Ls l** *nonnulli* | inter **s l** *nonnulli* ‖ 235 cillemus (ni *s.l.*) **V** (ni *s. l.* **V**[3]) cillenius **L** cillenius *vel* gill- *vel* cil- **sl** | obtorto collo **s** | e caelo *vel* a caelo **sl** ‖ 235–236 ad inferos a caelo unde **SVLsl** *abrupte prob. Heraeus Weinreich Rostagni Mariotti Russo Eden* ad inferos [a caelo] ⟨illuc⟩ *Muretus* (*coll. Catull. 3,12*) *plerique edd. ante Bücheler* [ad inferos] a caelo ⟨illuc⟩ *Bücheler*[1–3] ad inferos, a caelo ⟨illuc⟩ *Bücheler*[4–6] ('illuc *omnino tollendum videtur' Heraeus suppl. adn.*) [a caelo] *Waltz* [ad inferos] *Ronconi* a caelo ad inferos *transp. Birt Ball Rossbach* ‖ 237 Mercurium *dub. Bücheler*[3–6] *prob. Hartmann* ‖ 238 num *om.* **s l** *nonnulli* ‖ 239 inpensa **S** impensa ⟨cum⟩ *Earle* | plenum **VLl** *Vat. 2212 Dubl. E. 5.20* | deum *vel* dictum **s** | efferi **S** efferri *vel* offerri *vel* offeri **sl** | tibicinum **VLl** *prob. Ronconi* ‖ 240 senatorum **SVLsl** sonatorum *Malat. S. XX. 1 Paris. 6395 Neubur Sonntag* aeneatorum *Rhenanus Bücheler*[1–3] aenatorum *Bücheler*[4–6] | conventus **SVLsl** *prob. Waltz Russo Eden* concentus *Lipsius plerique edd.*

audire posset. omnes laeti, hilares: populus R. ambulabat tamquam liber. 2
Agatho et pauci causidici plorabant, sed plane ex animo. iurisconsulti e tenebris procedebant, pallidi, graciles, vix animam habentes, tamquam qui tum maxime revivescerent. ex his unus, cum vidisset capita conferentes et for-
245 tunas suas deplorantes causidicos, accedit et ait: 'dicebam vobis: non semper Saturnalia erunt.' Claudius, ut vidit funus suum, intellexit se mortuum esse. 3
ingenti enim *μεγάλῳ χορικῷ* nenia cantabatur anapaestis:

'fundite fletus, edite planctus,
resonet tristi clamore forum:
250 cecidit pulchre cordatus homo,
quo non alius fuit in toto
5 fortior orbe.
ille citato vincere cursu

250 pulchre cordatus homo *respicit ad Enn. ann. 331 V.*[2] *(329 Skutsch)*

241 laeti hilares] *Sen. ben. 3,17,4, epist. 12,9; 66,15* ‖ 242–243 e tenebris procedebant] *Sen. contr. 9 praef. 5* ‖ 243 pallidi ... habentes] *Sen. epist. 27,8* ‖ 244 capita conferentes] *Liv. 2,45,7, cf. ThLL 3,387,12* ‖ 245–246 non semper Saturnalia] *Petron. 44,3, Luc. merc. cond. 16 (Διονύσια), cf. οὐκ ἔτ' Ἀνθεστήρια Hesych., Sud., paroem. (Zenob. 4,33, Diogen. 5,23, Apostol. 10,94), prov. Otto 1592* ‖ 247 *χορικῷ* ... anapaestis] *Auson. cento nupt. (160,31 Prete), Diomed. GL 1,511,23* ‖ 248 fundite fletus] *Serv. GL 4,460,15* | fletus ... planctus] *Sen. Tro. 78–79. 131* ‖ 248–249 planctus, resonet] *Sen. Tro. 108, Herc. f. 1113–1114* ‖ 249 resonet ... clamore] *Sen. Herc. f. 1108, Lucan. 8,734* ‖ 251–252 toto ... orbe] *Octavia 26. 936* ‖ 253 citato ... cursu] *Sen. Herc. f. 178–179, Phoen. 393*

241 laeti et hilares **s** | ambularē **V** (¨ bat *mg.* **V**[3]) | libere **s** *nonnulli* ‖ 242 Agatho] Matho *Iunius* (*coll. Iuv. 1,32; 7,129*) *Scheffer* | clausidi *vel* claudici **s** *nonnulli* | e] et **SV** ‖ 243 gratiles **V** | tum **SVL** *Cas. 392* tunc **s** tum *vel* tunc *vel* cum **l** ‖ 244 revivescerent **S** *Rossbach Rostagni Russo* reviviscerent **VLs** *plerique edd.* reviviscerent *vel varie corrupta* **l** | conferentes **SVLl** conquerentes *vel* et querentes **s** ‖ 246 et *ante* intellexit *add.* **s** | esse *om.* **s** ‖ 247 ingenti] incinente *coni. Bücheler*[2–6] *app.* ingrediente *Dieterich apud Büch.*[6] *suppl. adn.* | ΜΕΤΑΛΩΧΟΡΙΚΩ ΝΕΝΙΑ · CANTABATUR ΑΝΑPESTIS **S** ΜΕΤΑΛΩΧΟΡΙΚΩΝΕΝΙΑ CANTABATUR ANAPESTIS **V** ΜΕΤΑΛΩΧΟΡΙΚΟ ΝΕΝΙΑ cantabatur anapestis **L** *μεγαληγορίᾳ Iunius edd. ante Bücheler*[2] *μεγάλῳ χορικῷ Bücheler*[2–6] *plerique edd.* *μετὰ λω⟨τῶν⟩ χορικῷ Gertz* *μετ' αὐλῶν χορικῷ Ronconi app.* | anapaestis *del. Heraeus Eden* ‖ 248 fundite planctus edite fletus **s** fingite mugitus *post* planctus *add.* **Ll** *Dubl. E. 5.20 Vat. 2212* (date mugitus *Paris. 6395*, fingite metus *Vat. Chis. H. VIII. 259*) ‖ 250–252 *om.* **s** ‖ 250 homo] iano **VLl** *Dubl. E. 5.20 Vat. 2212* avo *Paris. 8542* | cordatus homo] corda tyranno *Vat. Chis. H. VIII. 259* ‖ 251 quo (i *supra*) **V** ‖ 253 illi **S** | citato parthos vincere cursu (*vel* cursu vincere) **s**

poterat Celeres, ille rebelles
fundere Parthos levibusque sequi 255
Persida telis, certaque manu
10 tendere nervum, qui praecipites
vulnere parvo figeret hostes
pictaque Medi terga fugacis.
ille Britannos ultra noti 260
litora ponti
15 et caeruleos scuta Brigantas
dare Romuleis colla catenis
iussit et ipsum nova Romanae
iura securis tremere Oceanum. 265
deflete virum, quo non alius
20 potuit citius discere causas,
una tantum parte audita,
saepe neutra. quis nunc iudex
toto lites audiet anno? 270
tibi iam cedet sede relicta,
25 qui dat populo iura silenti,
Cretaea tenens oppida centum.
caedite maestis pectora palmis,
o causidici, venale genus, 275

254–255 *Hor. carm. 2,13,17–18* || 254–257 *Herc. f. 1127–1130* || 255–256 levibus … telis] *Sen. Ag. 324* || 256 certaque manu] *Sen. Herc. O. 540. 544, de ira 3,14,2* || 259 Medi … fugacis] *Anth. lat. 425,2–3* || 260–265 *Octavia 26–30, Anth. lat. 419–426* || 261 litora ponti] *Sen. Phaedr. 26* || 262 caeruleos … Brigantas] *de colore cutis: Prop. 2,18c,31–32, Mart. 11,53,1, cf. ThLL 2,2195,79* || 263 colla catenis] *Paneg. in Mess. 117, Sen. Herc. f. 1106, Anth. lat. 420,4* || 264–265 *oratio Claudii ILS 212. I 40, cf. ILS 216* || 268 una … parte audita] *Sen. Med. 199* || 271 sede relicta] *Sen. Med. 371* || 272 dat … iura] *Hor. carm. 2,13,29, Sen. Phaedr. 150, Tro. 772* || 273 Cretaea … centum] *Hom. Il. 2,649, Sen. Herc. O. 1874–1876, Tro. 820, cf. ThLL Onom. 2,706,59* || 274 pectora palmis] *Sen. Herc. f. 1101, Tro. 64, Octavia 745* || 274. 276 caedite … lugete] *cf. Isidis sacra: Lucan. 8,832–833, Iuv. 6,534, Lact. inst. 1,20, Firm. err. 2,3, Serv. Verg. Aen. 4,609, Rut. Nam. de red. 1,374*

254 celeris **SV** Celeres *dub. Russo append. fort. recte cf. ThLL 3,750,50* || 255 partos **V** dacos **s** | levibus *vel* lenibus **s** || 256 persida *vel* perfida **sl** (presidia **l** *nonnulli*) || 259 fugi[a]cis **S** fugacis *vel* fugatis **sl** || 262 scuta] cute *Iunius Neubur* (*coll. Plin. 5,22,1*) victa *Bücheler*[3] (*Büch.*[4–6] *app.*) serva *Gertz* curta *Palmer* scorta *Verdière* | Scotobrigantas *Scaliger Castig. in Tib. IV 1, 149* | brigantas *vel* brigantes **sl** || 266 defletu **V** deflete *vel* deflere **sl** | qui **SV** || 267 discere] dicere **s** (**l** *nonnulli*) || 269 et neutra *ed. pr.* (*et Vat. 4498*) *prob. Bücheler*[1] ne utra *Bücheler*[2–6] nec utra *Palmer Postgate* || 273 Crete[a] **V**[3] greca **s** || 274 maiestis **S** || 275 venenale **V**

vosque poetae lugete novi,
30 vosque in primis qui concusso
magna parastis lucra fritillo.'

Delectabatur laudibus suis Claudius et cupiebat diutius spectare. inicit illi **13**
280 manum Talthybius deorum [nuntius] et trahit capite obvoluto, ne quis eum possit agnoscere, per campum Martium, et inter Tiberim et viam Tectam descendit ad inferos. antecesserat iam compendiaria Narcissus libertus ad 2 patronum excipiendum, et venienti nitidus, ut erat a balineo, occurrit et ait: 'quid di ad homines?' 'celerius' inquit Mercurius 'et venire nos nuntia.' dicto 3
285 citius Narcissus evolat: omnia proclivia sunt, facile descenditur. itaque quamvis podagricus esset, momento temporis pervenit ad ianuam Ditis, ubi iacebat Cerberus vel, ut ait Horatius, "belua centiceps". pusillum perturbatur – subalbam canem in deliciis habere adsueverat – ut illum vidit canem nigrum, villosum, sane non quem velis tibi in tenebris occurrere, et magna

285–286 facile descenditur. ad ianuam Ditis *respicit ad Verg. Aen. 6,126–127* || 287 *Hor. carm. 2,13,34*

279–280 inicit … manum] *in sermone iuris, cf. ThLL 8,360,19* || 280 Talthybius deorum] *cf. Plaut. Stich. 274. 305* | capite obvoluto] *Plaut. Most. 424, Cato or. fr. 43, Varro rust. 2,7,9, Liv. 3,49,5, Cic. Verr. II 5, 72, cf. ThLL 9,326,78* || 282 compendiaria] *Aristoph. Ran. 118. 123, Lucian. Men. 22, Arr. Epict. diss. 1,6,18–19* || 283 nitidus … a balineo] *Arr. Epict. diss. 4,11,32* || 284 quid di ad homines?] *Herond. 1,9, Suda v. Σαλούστιος φιλόσοφος* || 285 *Sen. Herc. f. 675*

278 fritillo *vel* fundo *vel* fusillo *et alia corrupta* **sl** || 279 Claudius laudibus suis **s** | illa **V** || 280 manus **s** | thaltibius **V** talthibius **L** taltibius (-ty-) *vel* talubius *vel* calcibius (-chi-) *vel* calcidius **sl** | nuntius *om. Holkh. 390 Paris. 10413, del. Camden teste Grutero et Gronovius, prob. plerique edd.* satelles *Laur. A. 168* || 281 posset **s** | marcium **V** marcium *vel* martium **sl** | et[1] *om.* **s** | tyberim **VL** tyberim *vel* tiberim **sl** | Tectam] rectam **s** (**l** *nonnulli*) *vett. edd.* sacram *Ball. 136 (s. l. Ball. 130)* || 282 descendunt *Gertz* | compendiaria via **Lsl** | Narcisus **V** || 283 abalineo **S** abalneo **VL** ab alneo (a b-) *vel* ab alieno **s** a balneo (ab alneo) **l** || 284 dii **VLsl** | homines] omnes **s** | celerius i **L** *Mert. 297 Paris. 6630* celera **s** celerius praecedito *mg. Vat. 4498 ed. pr. Rhenanus* celerius i et *dub. Bücheler*[3] || 285 narcisus **V** || 287 Cerberus iacebat **s** | velut **SVLl** vel *om.* **s**, *del. Gertz* | oratius **SV** Hora **L** oratius *vel* horatius **sl** | conticeps **L** centipes **s** | pusyllum **V** || 287.288 subperturbatur albam **VL** *plerique edd. ante Bücheler* superturbatur (*vel* sub- *vel* -tus) albam **sl** || 288 canem *vel* carnem **s** | adsueverat **S** assueverat **VLl** *plerique* consueverat *Dubl. E. 5.201 nonnulli* solebat **s** | ca(r)nem vidit **s** *plerique* vidit canem niger **s** *nonnulli* || 289 in tenebris tibi **s** || 289–290 magna inquit voce **s** *nonnulli*

4 voce 'Claudius' inquit 'veniet'. cum plausu procedunt cantantes: '*εὑρήκαμεν, συγχαίρωμεν*'. hic erat C. Silius consul designatus, Iuncus praetorius, Sex. Traulus, M. Helvius, Trogus, Cotta, Vettius Valens, Fabius equ⟨it⟩es R., quos Narcissus duci iusserat. medius erat in hac cantantium turba Mnester panto- 290

5 mimus, quem Claudius decoris causa minorem fecerat. ad Messalinam – cito rumor percrebuit Claudium venisse – convolant primi omnium liberti Polybius, Myron, Arpocras, Ampheus †pherona otus†, quos Claudius omnes, necubi imparatus esset, praemiserat. deinde praefecti duo Iustus Catonius et Rufrius Pollio. deinde amici Saturninus Lusius et Pedo Pompeius et Lupus 295

290. 291 *εὑρήκαμεν, συγχαίρωμεν] Athenag. legat. pro Christ. 22, Firm. err. 2,9, cf. Sen. fr. 12 (de situ et sacris Aegypt. ap. Serv. Verg. Aen. 6,154) et fr. 35 (de superst. ap. Aug. civ. 6,10), Iuv. 8,29–30*

290. 291 ЄΙΡΗΚΑΜЄΝCΥΝΧΑΙΡѠΜЄΝ **S** ЄΙΡΗΚΑΜЄΝCΥΝΧΑΙΤΡѠΜЄΝ **V** ΘΙΡΗ ΚΑΗЄΝCΥΝΧΑΙΡѠΜЄΝ **L** *Graeca verba restituit Faber* *συγχαίρωμεν Faber plerique edd.* *συγχαίρομεν Bücheler, v. comm.* ‖ **291** hi (c *s. l.*) **V** | .c. consilius **S** consilius **VLsl** *corr. Muretus* | consul *om.* **s** plerique | Iunius **Ss** unus **VLl** *corr. Sonntag* ‖ **291. 292** sex. trallus **S** sextus trallus **VLl** sextus aulus **s** Sex. Traulus *Lipsius* ‖ **292** M. (*vel* ΑΑ) Helvius (*vel* Helinus) *et alia corrupta* **sl** | cocta *vel* acca **s** cotta *vel* corta *vel* corio *et alia corrupta* **l** | tettius **S** tectus **VLl** tectius (-tus) *vel* teccius *vel* tertius *et alia corrupta* **s** Vectius *Iunius et Faber* Vettius *Bücheler* | eques .R. **SV** eques romanus **Lsl** eqq. Rom. *Sonntag* equites R. *Bücheler*$^{2-6}$ ‖ **293** narciosum duci **V** narcius ducius *mg.* **V**^{3} | cantantum **L** | mnester **S** nr̃t **V** ñr **L** nr̃ *vel* nester *vel* noster **sl** nestor *Dubl. E. 5.20* | pantomimus] patronus *vel* patronius **s** ‖ **294** quem] quam **V** | decoris causa] hac de causa **s** | minorem] monitorem *Curio e suo ms.* ‖ **294–295** minorem fecerat. ad Messalinam *dist.* **SVL sl** *plerique* minorem fecerat. nec non ad Messalinam ... venisse. *ed. pr.* (*Vat. 4498*) *edd. ante Fickert* m. fecerat. ad Messalinam cito ... venisse. *Fickert Haase* m. fecerat ad Messalinam. cito ... venisse. (monitorem fecerat Messalinae *in app. coniecit*) *Bücheler*$^{1-2}$ *prob. Eden* m. fecerat. ad Messalinam – cito ... venisse – (*post* fecerat *nonnulla videri intercidisse suspicatur Bücheler*$^{3-5}$ *app.*) *Bücheler*$^{3-6}$ *prob. Russo, alii alia, v. comm.* ‖ **294** admes sallinam **V** ‖ **295** convolarunt **VLl** | primum **VLl** | berti **V** (li *s. l.* **V**^{2}) ‖ **296** polibius **Lsl** | miron **SVLl** miron *vel* mitor *vel* mirro *et alia corrupta* **s** *corr. Rhenanus* | arporas **SVLl** arporas (*vel* app- *vel* arph-) **s** Harpocras *edd. ante Bücheler* | ampheus **SVLsl** Amphaeus *edd. ante Bücheler* | pherona otus **S** pheronattus **V** Pheronatius **L** Pheronatius (*vel* -ttus *vel* -ctus) **l** Pheronas **s** Pheronactus *Dubl. E. 5.20* Pheronactus *vel* Pheronactes *plerique edd.* Pheron, Auctus *Heraeus* Pheron, Aotus *Mariotti* (*coll.* Ἀώτου, *Wilcken, Griech. Ostraka 906,2*) Pheronaotus (*Φηρῶν ἄωτος*) *Eden* | omnes Claudius **s** ‖ **297** imperatus **V** imperatus *vel* imperator **s l** *nonnulli* inapparitus *Earle* inapparitus *vel* imperator *Postgate* ‖ **298** Rufrius Pollio *Reimarus* (*ad Cass. Dion. 60,23,2*) rofius (u *s. l.*) pomfilius **S** rufius pompei filius **V** rusius (russius **L**^{2}) pompeij filius **L** rufius (*vel* ruffius *vel* ruffus) pompeii filius **l** rufus (*vel* ruph- *vel* ruff-)

et Celer Asinius consulares. novissime fratris filia, sororis filia, generi, soceri,
300 socrus, omnes plane consanguinei. et agmine facto Claudio occurrunt. quos 6
cum vidisset, Claudius exclamat: 'πάντα φίλων πλήρη. quomodo huc venistis
vos?' tum Pedo Pompeius: 'quid dicis, homo crudelissime? quaeris quomodo? quis enim nos alius huc misit quam tu, omnium amicorum interfector? in ius eamus: ego tibi hic s[t]ellas ostendam.'

305 Ducit illum ad tribunal Aeaci: is lege Cornelia, quae de sicariis lata est, **14**
quaerebat. postulat, nomen eius recipiat; edit subscriptionem: occisos senatores xxxv, equites R. cc⟨c⟩xxi, ceteros ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε. advocatum 2
non invenit. tandem procedit P. Petronius, vetus convictor eius, homo Claudiana lingua disertus, et postulat advocationem. non datur. accusat Pedo

307 *Hom. Il. 9,385*

301 πάντα φίλων πλήρη] *parodice* φίλων *pro* θεῶν, *cf. Aristot. anim. 411 a 8 (de Thalete), Diog. Laert. 6,37 (de Diogene), 9,7 (de Heraclito), Anon. iamb. in turp. Anth. lyr. Diehl*[3] *3,132,23 (coll. Alex. 214,23 Powell) (*φίλων*), Arr. Epict. diss. 3,13,15; 3,24,11 (*φίλων*), Clearch. ap. Athen. 12,6 (533e) [FHG II 313], v. comm.* || 302–303 quid ... quaeris ... quis] *Sen. contr. 2,5,14* || 303 amicorum interfector] *Iust. 9,8,16* || 305–310 *Sen. contr. 3 praef. 16–17* || 307 ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε] *Pind. Ol. 2,98, oraculum Pythiae ap. Herod. 1,47, prov. Otto 786, cf. etiam Sept. Gen. 13,16, Iudic. 7,12, Apoc. Iohann. 20,8*

pamphilius (*vel* pompilius *vel* pompelius) **s** Rufus (Ruffus, Rufius) Pompei filius *edd. ante Bücheler*[3] *qui Reimari coniecturam probavit* Rufius Pomfilius *hariolatur Bücheler*[2] Ruf(r)ius Pamphilus (*vel* Pompylus) *Heraeus* (*coll. codd. Gell. 2,18,8*) | saturnius **L1** saturnus **s** | lucius **s** lusius *vel* lucius **l** | et ... et *om.* **s**

299 celer asinius **S** celerasinus **V** celera sinus **L** celer asin(i)us **sl** | sororis filia *s. l.* **V**[3] || 300 facto *vel* dicto **s** | quas **s** *nonnulli* || 301 ΠΑΝΤΑΦΙΛΩΝΠΑΗΡΗ **S** ΙΤΑΝΤΑΦΙΑΩΝΤΙΛΡΗ **V** ΠΑΝΤΑΦΙΛΩΝΤΙΑΡΗ **L** *Graeca verba restituit Iunius* | vos huc venistis **VLsl** || 303 alius nos huc (*vel* huc nos) misit (*vel* mittit) **s** | amicorum omnium **Ll** || 304 in ius] iustus **s** *nonnulli* | hic tibi *vel* tibi huc (*vel* haec *vel* hic *om.*) **s** | sellas (*mg.* stellas) *Vat. 4498 ed. pr.* stellas **SVLsl** cellas *Ball. 130 Ball. 136* stelas *vel* sitellas *dub. Iunius* || 305 duxit *vel* ducit *vel* duc **s** | eacii **SV** eaci (eachi **sl** *nonnulli*) **Lsl** || 306 recipiat] recipit atque **s** | c *s. l. ante* edit *add.* **V**[3] | suscriptionem **S** || 306–307 senatores XXX. equites .R. U. ceteros CCXXI **SV** senatores XXX equites romanos .V. (XXV **s**) ceteros CCXXI **Lsl** || 307 XXXV *Bücheler* | CCCXV atque plures: ceteros CCXXI *mg. Vat. 4498 ed. pr. vett. edd.* CCXXI ceteros *transp. Rhenanus prob. Büch. omnes edd.* ceteros cives *Sonntag* CC⟨C⟩XXI, ceteros *W. Baehrens dub. Russo prob. Eden* (*coll. Suet. Cl. 29,2; cf. Oros. 7,6,18*) | ΟϹΑΨΑΜΑΘΟϹΤΕΚΟΝΙϹΤΕ **S** ΟϹΑΥΛΜΛΘΟϹΓΕΚΟΝΙϹΤΕ **V** ΟϹΛ ΥΑ ΜΛΘΟϹ ΤΕ ΚΟΝΙϹΤΕ **L** *verba Homeri restituit Rhenanus* | Claudius *vel* ille (ille *Büch.*[4–6]) *ante* advocatum *desiderat Bücheler* ⟨ille⟩ *Gertz* ⟨iste⟩ *Wachsmuth* ⟨reus⟩ *Birt* || 308 eius convictor **V** || 309 dissertus **Vs** *nonnulli*

Pompeius magnis clamoribus. incipit patronus velle respondere. Aeacus, 310
homo iustissimus, vetat et illum, altera tantum parte audita, condemnat et
3 ait: *αἶκε πάθοις τὰ ἔρεξας, δίκη εὐθεῖα γένοιτο.* ingens silentium factum est.
stupebant omnes novitate rei attoniti, negabant hoc umquam factum. Claudio magis iniquum videbatur quam novum. de genere poenae diu disputatum est, quid illum pati oporteret. erant qui dicerent, Si⟨syph⟩um diu la- 315
turam fecisse[nt], Tantalum siti periturum nisi illi succurreretur, aliquando
4 Ixionis miseri rotam sufflaminandam. non placuit ulli ex veteribus missionem dari, ne vel Claudius umquam simile speraret. placuit novam poenam
constitui debere, excogitandum illi laborem irritum et alicuius cupiditatis

312 *Hes. fr. 286,2 M.-W. (174 Rz.)*

311 homo iustissimus] *Tert. anim. 33,9* | altera ... audita] *Sen. Med. 199* || **312** *αἶκε ... ἔρεξας*] *Sen. Herc. f. 735* || **313** stupebant ... attoniti] *Sen. Tro. 442, Octavia 35* || **314. 318** de genere ... novam poenam] *Sen. de ira 3,20,1; 40,4, Lucian. Catapl. 28–29* || **315** erant qui dicerent] *Sen. contr. 10,2,14 et 17* || **317** sufflaminandam] *figurate Sen. contr. 4 praef. 7, cf. Iuv. 8,148* | ex veteribus] *Ov. Ib. 187, Sen. Herc. f. 580* || **318** novam poenam] *Sen. contr. 1,3,6* || **319** laborem irritum] *Sen. tranq. 7,2; 12,1, Med. 748*

310 Pompeius *om.* **s** | magns **S** magis (n *s. l.* **V**[3]) **V** | clamoribus magnis **l** *plerique* | patronus] petronius **l** *nonnulli* P. Petronius *ed. pr.* Petronius *dub. W. Baehrens* | eacus (eachus **l** *nonnulli*) **SVLsl** || **311** et[1] *om.* **VLl** | parte altera tantum audita **s** | condempnat **VLsl** || **312** ΑΙΚЄΤΤΛΚΤΛЄΡЄΞΑϹΛΙΚΗЄΥΘΙΑΤЄΝΟΠΟ **S** ΔΙΚЄΤΑΙϹΤΑЄΡЄΖΛϹLΚΗЄΥΘΙΑΙЄΝΟΠΟ **V** ΑΙΚЄ ΤΑΙϹ ΤΑЄΡЄΖΑϹ ΑΙΚ ΗЄΥΘΙΑ ΤЄ ΗΘΠΟ **L** *αἶκε πάθοις τά κ' ἔρεξας, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο hunc versum Hesiodeum diserte sic scriptum dispexit Faber, prob. Birt Russo Eden (τ' ... κ' Birt, Russo, del. Eden) εἴκε πάθοι τά τ' ἔρεξε etc. restituit Curio (coll. Arist. Eth. Nicom. 5,8) prob. plerique edd., v. comm.* | *εἴκε vett. edd.* *αἶκε Bücheler* | *πάθοι an πάθῃ dub. Bücheler*[4–6] *app.* | *εὐθεῖα Eden* || **313** rei novitate **s** | negabant ... factum *del. Birt* || **314** iniquum magis **VLl** *prob. Mariotti*[1] || **315** quid illum *s. l.* **V**[3] | quid ... oporteret *del. Birt Hartman Herrmann* || **315–316** siumdiu laturam fecissent **S** siunidii laturam fecissent **V** si unius dii laturam fecissent **L l** *nonnulli Dubl. E. 5.20* si uni dij laturam fecissent **l** *plerique Vat. 2212* *om.* **s** si uni dilaturam fecissent *Iunius* Tityum iam diu vultures pavisse *Orelli* Sisyphum ⟨satis⟩ diu laturam fecisse (⟨nimium⟩ *Gertz Kurfess*[2], ⟨iam⟩ *Rossbach Waltz*) *Bücheler* si nimium diu laturam fecissent *Ball* Sisyphum diu laturam fecisse *Rostagni Ronconi Russo Eden, alii alia, v. comm.* || **316** succur^{re}retur **S** succurretur **L** succurretur *vel* succurreretur **sl** || **317** Yxionis (Ys-) **s** (**l** *nonnulli*) | subflammandam (suff-) *vel* sufflaminandam **sl** | ulli] illi **V** | veteris **V** veternis **Ll** *plerique* veteranis *Cort. 81 Paris. 1936 Vat. 4498 ed. pr., vett. edd., prob. Rostagni Ronconi Waltz* | missionem pene (poenae) **s** || **318** aliquid *ante* simile *add.* **s** | novam *om.* **s** *nonnulli* || **319** excogitari (-e) ... constituendum (-ere) **s** | alicuus **V**

320 spe⟨cie⟩m sine effectu. tum Aeacus iubet illum alea ludere pertuso fritillo. et iam coeperat fugientes semper tesseras quaerere et nihil proficere.

15

Nam quotiens missurus erat resonante fritillo,
utraque subducto fugiebat tessera fundo.
cumque recollectos auderet mittere talos,
325 lusuro similis semper semperque petenti,
5 decepere fidem: refugit digitosque per ipsos
fallax assiduo dilabitur alea furto.
sic cum iam summi tanguntur culmina montis,
irrita Sisyphio volvuntur pondera collo.

330 apparuit subito C. Caesar et petere illum in servitutem coepit, producere testes, qui illum viderant ab illo flagris, ferulis, colaphis vapulantem. adiudicatur C. Caesari. Caesar illum Aeaco donat. is Menandro liberto suo tradidit, ut a cognitionibus esset. 2

320 pertuso fritillo] *Plaut. Pseud. 369, Lucr. 3,936, Lucian. Timon 18, dial. mort. 21,4* || **325** similis ... petenti] *Hom. Od. 11,608 (αἰεὶ βαλέοντι ἐοικώς), Hesiod. Sc. 215, Verg. Aen. 6,602–603; 8,649* || **326** decepere fidem] *Sen. Herc. f. 754* || **327** fallax ... alea] *Ov. Pont. 4,2,41* || **331** flagris ferulis] *Suet. Claud. 8*

320 spes sine effectũ **S** spes sine fine effectus **VLl** *Dubl. E. 5.20* spem sine effectu **s** specimen sine effectu *Rhenanus Neubur* ('spes *incongrua oratio ad* laborem irritum *videtur*') spes sine effectu *Fromondus Schusler* spem sine effectu *Schenkl Gertz Russo Eden* speciem sine effectu *post Scheffer Bücheler scripsi* (*coll. Sen. tranq. 12,1 et 5*), *alii alia, v. comm.* | Aeacus] ae ticus **S** eacus **VLsl** | pertuso **S** *Cas. 392 Vat. 2216* percusso **VLsl** || **321** figientes **S** | tesseras semper **s** || **322** Nam] Iam **s** (**l** *nonnulli*) | erat resonante] fratrę sonante **S** || **324** collectos **V** | auderet] arderet *Gertz Palmer* || **325** lusuro] fusuro *Bücheler*[3–6] | semper repetentis *Gertz* || **326** Decipere **V** || **327** adsiduo **S** *sed cf. 5,2* | delabitur **s** || **329** inrita **S** *sed cf. 14,4* | sisyfio **S** sisifilo **V** sisiphio (*vel* -phyo **s**) **Lls** || **330** ⟨cum⟩ apparuit *Earle* | coepit producere **S** coepit, producere *Mariotti* cepit (caepit **V**). producit **VLl** *prob. plerique edd.* c(o)epit et producere **s** *prob. Russo* || **331** illum *secl. Bücheler Sedgwick* olim *Maehly Gertz* | illa (o *s. l.*) **V** eo **s** ipso *Maehly* | flagris ab eo ferulis et colaphis (et ferulis colaphis *Cas. 392 Vat. 2216*) **s** flagris ... colaphis *secl. Herrmann* || **331–332** adiudicatur .c. caesari cesar **Ss** adiudicatur .c. caesar **V** Adiudicatur G. cesari **Ll** || **332** illum *post* is *transp.* **s** | eaco donatis **S** ea codonat (n *s. l.*) is (n *s. l.* **V**[2]) **V** eacus donat. Is **Ll** | adiudicatur C. Caesari, illum Aeacus donat *vett. edd.* adiudicatur. Caius Caesar illum Aeaco donat *Neubur* adiudicatur C. Caesari. Caesar illum Aeaco donat *post Schusler plerique edd.* adiudicatur. C. Caesari illum Aeacus donat *ed. pr. Eden, v. comm.* | liberto suo Menandro **s** Malcandro *dub. Lévy* || **333** esset **SV** abesset **Lsl** || *subscriptio* DIVI · CLAVDII · EXPLICIT · APOTHEOSIS · ANNEI · SENECAE · PERSATVRAM **S** *om.* **V** EXPLICIT LVDVS SENECE DE MORTE CLAVDII CESARIS **L**

COMMENTARIVS

1, 2 *dicam quod mihi in buccam venerit.* cf. *ἐροῦμεν ὅτι νῦν ἦλθ' ἐπὶ στόμα* Aesch. incert. fab. apud Platonem rep. 563c ubi de libertate, de servitute et de tyrannide disputatur, nec non de hominum genere fucis comparato (564b) et de tyranno violenta caede clam e medio sublato (566b): cf. infra Vergilianum illud *dede neci ... aula* (3,2). verba *in buccam venire* non raro leguntur apud Cic. (e. g. Att. 1,12,4, at cf. etiam Sen. epist. 118,1), Mart. 12,24,5, cf. Radt TrGF ad Aesch. inc. fab. fr. 351.

non passibus aequis. verba quae apud Vergilium ad parvulum Iulum referuntur iocose Seneca traducit ad Claudium quem *ingredientem destituebant poplites minus firmi*, ut ait Suetonius Claud. 30. cf. infra *pedem dextrum trahere* (5, 2), *insolitum incessum* (5, 3).

1, 2–3 Paschasii Radberti abbatis ord. S. Benedicti coenobii S. Petri Corbeiensis Epitaphium Arsenii seu Vita Walae ed. Dümmler 20–21 (ex libro I paulo post a. 836 scripto): ADEODATUS: *Quis umquam ab historico iuratores exegit? tamen si necesse fuerit*, sunt plures quam probi viri, qui tuis assertionibus iuramenti dextras dabunt, quo satis indignum est subterfugere veritatis amico, et de veritate aliquid petentibus timide reticere. PASCASIUS: Iure, Adeodate, agis, quem precibus fatigas, tuis si faveas votis. sed quid ignoti facient, cum a conscio criminamur? aut non legisti, quid nuper attulit gentilium tema, quod quidam *Drusillam in caelum euntem viderit*? fortassis *idem vidisse* Arsenium habentem *iter* in cęlum narrabit. quapropter eum interrogate, si vobismet non creditis, *velit nolitve*, *quae in cęlo aguntur*, quia divinis non credimus, forsitan se vidisse monstrabit, quem *si interroges*, vel *soli narrabit; coram pluribus*, ut estimo, *numquam verbum facturus.* nam idem *ex quo in senatu iuravit* eandem *se vidisse caelum ascendere*, eique *pro tam bono nuntio nemo credidit, quicquid viderit, verbis conceptis firmavit se* nulli dicturum, *etiamsi in foro hominem vidisset occisum.* ADEODATUS: Sentio quid pretendis paulo timidius quam expediat. putasne narrare quippiam, quod omnibus eque placeat cunctique credant? quid igitur illo nuntio clarius quidve felicius? et (quod maius est) quid verius, quod Christus victor ab inferis cum carne cęlos petivit?

Radberti Epitaphium ab uno codice manuscripto traditur, Paris. lat. 13909, saec. IX (X in. Dümmler), quem Radberti fuisse autographum aut certe primarium exemplar manu ipsius Radberti recognitum correctumque coniecit J. Mabillon, ed. Acta Sanct. ord. S. Ben., IV 1,453–522 (PL 120,1557–1650).

1, 3 *tam bono nuntio.* de Apolline qui consecrationem imperatoris Traiani mortui testatur et novum mundi dominum proclamat. v. Papyr. Giess. 3 col. 1 *καινὸν Ἁδριανὸν (anno novo) ἀγγελῶν (= εὐαγγέλιον, tam bono nuntio) ... διὰ ἀρετὴν καὶ πατρὸς τύχην θεοῦ* (cf. 8,3 *ut deum orant ... τυχεῖν), χαίροντες τοιγαροῦν θύοντες ...* (cf. 4,2 *haec Apollo ... χαίροντας εὐφημοῦντας).* v. O. Weinreich, Arch. Religionswiss. 18, 1915, 34–45; id., Senecas Apocolocyntosis 27; E. M. Smallwood, Documents illustr. the Principates of Nerva, Trajan and Hadrian 519.

2,3 ⟨*adeo non*⟩ *adquiescunt.* recte *adquiescunt* opponitur subsequenti *inquietent.* aliae coniecturae: *nimis rustice* (*-o* Cortius) *acquiescunt oneri* (*honori* Neubur Sonntag Schusler) Rhenanus Ruhkopf (*nimis!* Ruhkopf) *nimirum rustice;* ⟨*adeo non*⟩ *adquiescunt o. p.* [*non contenti*] Kurfess[4] *nimis rustice, ais; quiescunt o.p.* Birt ⟨*numquam in his*⟩ *adquiescunt* Mariotti ap. Russo[2-3] *nimis* ⟨*his*⟩, *rustice, adquiescunt o. p.* ⟨*ut*⟩, *non contenti*... [*ut*] Niedermann *nimis rustice! omnes poetae non* [*contenti*] *adquiescunt ortus* Mras *nimis rustice* ⟨*hic*⟩ *adquiescunt* Tescari ap. Russo append. *n. r. acquiescis operi. poetae*... [*ut*] ... *inquietant* Lindemann *n. r. adquiescis. nunc* ⟨*adeo*⟩ *omnes p.* Haase *n. r. adquiescis, quum o. p.* ... [*ut*] Ussing *n. r. acquiescis*: *sunt o.p.* Ronconi *n. r. adquiesc*⟨*is! adeo s*⟩*unt* Tandoi *n. r., ait quis, cum nunc o. p.* ... [*ut*] Gertz *n. r.* ... *adsuescunt o. p.* Haupt *'n. r.' atqui sunt o. p.* Rossbach Weinreich Rostagni *n. r., inquies, tu nunc. horni poetae*... [*ut*] ... *inquietant* Gronovius *'n. r.' inquies: 'cum omnes poetae*... [*ut*] Scioppius, prob. Bücheler ('vide ne interciderit versiculus huiusmodi: *adquies*⟨*cis in his, inquis. tam curiose de sole di*⟩*cunt omnes* ... *ut'* Bücheler[4-6] app.) *'n.r.' inqui(e)s, cum sint o. p.* W. Baehrens *n. r. at*⟨*que inepte, in*⟩*quies; sunt o. p.* Kurfess[2] *n. r. inquies, sunt o. p.* Ball.

3,2 *dede neci* ... *in aula.* Verg. georg. 4,89–94 *deterior qui visus, eum* ... *dede neci; melior vacua sine regnet in aula. alter erit maculis auro squalentibus ardens – nam duo sunt genera: hic melior insignis et ore et rutilis clarus squamis; ille horridus alter desidia latamque trahens inglorius alvum.* cf. infra de Nerone: *aurea* ... *saecula, flagrat nitidus fulgore remisso vultus* (4,1 vv. 9. 31), et *insignis regi forma est dissimilisque ceteris cum magnitudine tum nitore* (clem. 19,2). de Claudio: *pedem dextrum trahere* (5,2), *qui vobis non posse videtur muscam excitare* (10,3). apud grammaticos *dede neci* laudatur: cf. Non. 432,11 (696 L.), Arus. Mess. GL 7,465,15. recte de Claudio, cf. Fest. 162 (158 L.) *'neci datus' proprie dicitur, qui sine vulnere interfectus est, ut veneno aut fame.* de hominum genere fucis comparato, de servitute et de tyrannide v. supra 1,2 *dicam quod mihi in buccam venerit.*

4,2 *χαίροντας* ... *δόμων.* hic est ultimus e quattuor versibus, quos ex Euripidis Cresphonte afferunt scriptores complures, Cicero autem Latine vertit (Tusc. 1,115) et titulum fabulae laudans. Euripidis versus plerumque referuntur in contextu orationis de morte (*περὶ θανάτου*) vel de ortu hominis (*περὶ γενέσεως*): Sext. Emp. hypotyp. 3,230 (inter philosophos Stoicos et Epicureos disputatur *τί ἐστιν ἡ λεγομένη τέχνη περὶ βίον*), Clem. Alex. strom. III 3,15,2, Stob. 4, 52b,42, Strab. 11,11,8, Plut. aud. poet. 14 (36F), Arr. Epict. diss. 4,5,15, Menandri rhet. decl. 9 (IX 282 Walz). cf. comm. Nauck[2] ad loc. v. 4 praeter Senecam laudant Heliod. Aethiop. 7,11,9 et Plut. quaest. conv. 1,2,1 (615E), ubi de homine aliquanto insolentiore disseritur convivium ingredi recusante, immo superbe negante locum semet ipso dignum in convivio vacuum relictum: *ἐκεῖνον μὲν οὖν πολλῷ γέλωτι χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων ἐκέλευον οἱ κατακείμενοι. καὶ γὰρ ἦσαν πολλοὶ μετρίως ὑποπεπωκότες.* cf. enim *Claudium / ἐκεῖνον, iubent / ἐκέλευον, omnes / οἱ κατακείμενοι,* epit. Xiphil. Cass. Dionis 60,35 *Ἀγριππίνα δὲ καὶ ὁ Νέρων πενθεῖν προσεποιοῦντο ὃν ἀπεκτόνεσαν, ἔς τε τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγον ὃν ἐκ τοῦ συμποσίου φοράδην ἐξενηνόχεσαν.* apud Senecam alibi Euripidis versus in lat. translati laudantur ep. 49,12; 115,14–15. v. supra 1,3 *tam bono nuntio.*

5,3 *vt qui etiam non omnia monstra timuerit.* haec verba ad monstra marina pertinere

videntur, cf. enim Pind. Nem. 3,23–24 *δάμασε δὲ θῆρας ἐν πελάγεϊ ὑπερόχους* et infra *vocem nullius terrestris animalis sed qualis esse marinis beluis solet.* hunc locum editores et viri docti varie emendaverunt: e.g. *utcumque etiam Iunonia monstra domuerit* Gronovius *ut qui etiam nova Iunonia* (vel *Iunonis*) *monstra timuerit* Orelli *ut qui tantum non omnia monstra domuerit* Fickert *ut qui victa non omnia monstra timuerit* E. Baehrens *ut qui etiam non enormia monstra timuerit* Gertz *ut quem iam non omnia monstra timuerint* Haase. *domuerit* malunt Faber Lipsius multi edd. ('quod forsitan probandum sit' Waltz). sed de vi verbi *timere* cf. Weinreich 63–65.

5, 4 *τίς πόθεν ... τοκῆες.* Hom. Od. 1, 170 (ubi Telemachus Minervam alloquitur), 15, 264 (ubi Theoclymenus Telemachum alloquitur); iisdem verbis Ulixem alloquuntur Circe (10, 325), Eumaeus (14, 187), Penelope (19, 105), Laertes (24, 298). *πόθι τοι* legitur in codd. Homeri, sed 'si litterarum ductus in S servatos presserimus, in Graeco versu *ποίη πόλις* scribendum erit, non *πόθι τοι πόλις*; et illud aeque bene ferri potest (v. Od. 1, 406 [*ὁππόθεν οὗτος ἀνήρ, ποίης δ' ἐξ εὔχεται εἶναι γαίης;*]) nec quod Homerum non satis accurate expressit scriptor offendere debet' (Gertz 845). adde etiam Od. 1, 171 et 14, 188 *ὁπποίης τ' ἐπὶ νηὸς ἀφίκεο.* de *πόθεν ἀνδρῶν* = *ἐκ ποίων ἀνθρώπων* v. Wackernagel, Vorlesungen über Syntax I 299–300. Homericus hic versus parodice saepe laudatur: Lucian. Icar. 23, Philop. 23, Diog. Laert. 4, 46. cf. etiam Xenophan. VS 21 [11] B 22, Batrach. 13, Epigr. gr. 101,1; 530,1 Kaibel, Inscr. Olympia 225 Dittenberger, Anth. gr. 5, 113, 5; 9, 368, 1, Eust. Macremb. 8, 11, Lipsii Somnium 3. de Homero apud Senecam cf. de ira 1, 20, 8, nat. 6, 23, 4.

Ἰλιόθεν ... πέλασσεν. versus Od. 9, 39 metri causa laudatur: Dionys. Hal. comp. verb. 6, 17, 11, schol. B Hephaest. p. 259, 6–260, 2 Consbruch, Ps. Hephaest. p. 353, 5 C., Arr. Epict. diss. 2, 19, 12. parodice Anth. gr. 11, 346, 7. ad versus Homeri *τίς πόθεν ... Ἰλιόθεν* respicit Heliod. Aethiop. 2, 21, 4–5.

πόλιν ἔπραθον. cf. Soph. Trach. 364–365 *κτείνει τ' ἄνακτα πατέρα τῆσδε καὶ πόλιν ἔπερσε* (de Hercule).

6, 1 *marci municipem vides* est glyconeus. *Munatii* (coll. ILS 886, Sen. epist. 91, 14) prob. Eden. *Marci,* i.e. *Marci Antoni* plerique edd., cf. A. De Boissieu, Inscr. ant. de Lyon 125–132; M.O.B. Caspari, Cl. Rev. 15, 1911, 11. Rhenanus: 'si *Marci* legas, *Ancum Marcium* intelligas.' *Marci* = *Marci Apri* H. Mac L. Currie et R. Sealey. *Planci* Bücheler$^{1-2}$, *Marci* Bücheler$^{3-6}$, qui in apparatu adnotat: '*marci* corruptum, ex nomine opinor gallico' (Bücheler^{3}); '... iam facete ita vocari sentio civem Romanum ex colonia municipiove quasi non natum civem R. sed factum' (Bücheler$^{4-6}$). de Gallico cognomine *Marcus* cf. K. Bringmann 907–908. Gertz: 'cogitavi de *Momori* nomine, auguris Celtici, qui Luguduno nomen dedisse fertur, vide Plutarchi lib. de fluviis cap. 6.' Birt: 'ego vero ex inferiore aetate de urbis origine hanc traditam esse fabulam invenio, duces duo fuisse Momorum et Atepomarum qui corvorum augurio obsequentes in unius urbis loco primum sibi domicilium constituerint.' *tomachi* legit Palmer coll. Iuv. 14, 271 *municipes Iovis lagonas, Mercri* (= *Mercuri*) Smilda. *marci* legendum mihi videtur, cf. *vitem quam Galliarum incolae marcum vocant, mediocris vini* (Colum. 3, 2, 25, Plin. nat. 14, 32). de lusu verborum v. etiam Varr. men. 60 B. (= Astbury): *ebrius es Marce.*

6, 2 *ille autem Febrim duci iubebat illo gestu...quo decollare homines solebat*: sic distinguere malim, cf. enim supra 4, 3 *cum maiorem sonitum emisisset illa parte qua facilius loquebatur.*

7,1 *mures ferrum rodunt.* ad Gyarum insulam immitem desolatamque pertinere videtur. cf. Plin. nat. 8,222, Aelian. nat. an. 5,14. de maximo portento et tristi omine: Cic. div. 1,99; 2,59, cf. ThLL 8,1690,7 et 33. v. D. Kuijper, Mn s. IV 18, 1965, 64–71.

7,3 *μωροῦ πληγήν. μωροῦ* pro *θεοῦ*, cf. infra 8,3. de formula cf. Hom. Il. 16,816, Aesch. Ag. 367, Soph. Ai. 137.
gallum ... posse. Anonym. Physiognom. 131 (II 142 Förster) *gallus ... animal est ineptum, in venerem calidum, speciei ac vocis suae gerens fiduciam magnam. qui ad huius animalis speciem referuntur homines, ita erunt: oculo rotundo nitenti, capite parvo mobili etc.*

7,5 ** 8,1 Rhenanus: 'aut mendosus locus, aut (quod potius credo) Graeca hic desunt.' Iunius: 'locus procul dubio mutilus, non modo depravatus: ut verisimile sit, multa istic desiderari, siquidem ab hoc versu novae pagellae initium est in manuscriptis [sc. cod. **V**]: suspicio tenet, bonam dialogismi partem abesse.' dialogismum desperate corruptum, mutilum et mancum sic restituit Neubur ex Gallica versione (Continuation des Mémoires de Littérature et d'Histoire de Mr. de Salengre, Parisiis 1726, t. I, p. II, 251): '*exhausi.* hic delinitus Hercules Claudium induxit in caelum: ad cuius adspectum ingens subito tumultus inter minorum gentium deos ortus est. omnis turba circumstat Claudium Herculemque, et num hoc monstrum dignum existimet, quod diis misceretur, hunc interrogant. non, quod dignus sit, respondet Alcides, *sed quoniam volo.* tunc Semonum princeps: *non mirum ... praeputio.* mox alius defixis oculis Claudium intuens *est* ait *in illo ... tulisset.* sed non, inquit princeps Semonum, spero admissum iri: *illum deum ... vocare.* tum Claudius: *quaeso, inquit, quaero etiam nunc, licetne sororem suam?* Semonum princeps: *stulte stude... totum.* Claudius: *atqui Romani, inquit, mores nos obligant.* Semonum princeps: *hic nobis curva corriget...*' – Sonntag ('deest enim narratio quomodo Hercules in deorum curiam paulo lentius irruerit') malit *deus aliquis ad Herculem* ante *non mirum, deus alius* ante *si mehercules*; verba *quare – inquit – quaero* Herculi vel Claudio tribuit. cf. cod. Paris. lat. 10413 (Praef. p. XXII).

8,1 *οὔτε αὐτὸς ... παρέχει.* verba Epicuri saepe laudata: rat. sent. 1, cf. Diog. Laert. 10,139, Gnom. Vat. 1, Galen. hist. philos. 16 (XIX 242 Kühn), Max. Tyr. philos. 4,9a, Salust. 9,3, Nemes. nat. hom. 43 p. 127,3 Morani, schol. T Hom. Il. 24,526. *πράγματα (-τ') ... ἄλλῳ* (vel *ἑτέρῳ*) plerique *πρᾶγμ' ... ἄλλοις* schol. T. *πρᾶγμα ἔχει* scribere malim ex lectione codd. **SL** (ЄΧΙЄΤ = ΕΧ(Ι)ΕΙ); lectio cod. **V** EXIETT dittographia videtur, cf. e. g. infra ΠΑΡЄЄΧЄΙ et supra 5,4 ΤΙΩΝ ΤΙΟΙΝ = ΠΟΙΗ. de *πρᾶγμα* sensu obsceno cf. A. Athanassakis, TAPhA 104, 1974, 18–19 et infra *sine capite, sine praeputio* (ThLL 3,410,66). de Epicuri sententia apud Latinos auctores saepe conversa cf. Cic. nat. deor. 1,24; 1,85 et comm. ad loc. A. S. Pease, Cambridge Mass. 1955.
rotundus ... sine praeputio. 'Varroni quae tribuuntur, proxime absunt a senario *rotundus est sine capite sine praeputio*' Bücheler, Varr. Menipp. Rel. 583. verbum *praeputium* primum legitur apud Senecam et Iuvenalem sat. 14,99 [sat. 6,238 'in quibusdam codd. non est, inquit Probus' Valla], inde saepe apud scriptores Christianos de Iudaeis. verbis *sine capite sine praeputio* convicium facit Claudio deus aliquis (Stoicus?); similia apud Rut. Nam. 1,383–390. Claudius enim Iudaeorum causam saepe defendit, cf. A. Momigliano, Claudius. The Emperor and his Achievement, with a New Bibliography, Cambridge [2]1961, 29–38 et 96–102. quid de Iudaeis Seneca senserit v. Aug. civ. dei 6,11 (Sen. fr. 41. 42 Haase).

8, 3 *caeli scrutatur plagas.* antiquam hanc sententiam, qua Ennius utitur (Scenica 244 V.[2] = 187 Jocelyn *quod est ante pedes nemo spectat, caeli scrutantur plagas*), haud raro apud scriptores Graecos invenimus: cf. Soph. fr. 671 N.[2] = 737 Radt (TrGF IV 520) *μισῶ μὲν ὅστις τἀφανῆ περισκοπῶν*, Aristoph. fr. 672 K. (CAF I 557) *ὅς τὰ μὲν ἀφανῆ μεριμνᾷ, τὰ δὲ χαμᾶθεν ἐσθίει* (ubi philosophum aliquem, Socratem vel Protagoram, irridet), Plat. Theaet. 174a de Thalete, Arr. Epict. diss. 2, 17, 29. v. etiam Varr. men. 233 B. (= Astbury), Tert. nat. 2, 4. ex Cic. rep. 1, 30 haec verba Enniana Seneca hausisse videtur (cf. infra 12, 3 v. 3 *egregie cordatus homo*). similia autem verba (*plagas caelestum*) alibi apud Ennium legimus ad eos homines relata qui, pluribus hominum milibus trucidatis, nihilo minus non modo in templum, sed etiam in caelum admissi sunt: cf. Lact. inst. 1, 18, 11–13: *aput Ennium sic loquitur Africanus: 'si fas endo plagas caelestum ascendere cuiquam est, mi soli caeli maxima porta patet', scilicet quia magnam partem generis humani extinxit ac perdidit ... cui vanitati etiam Cicero adsensit* (de rep. inc. fr. 9). *'est vero' inquit 'Africane: nam et Herculi eadem ista porta patuit'; tamquam ipse plane, cum id fieret, ianitor fuerit in caelo.* ex quo suspicari possumus plura alia ex Ennio Senecam hausisse (v. etiam epist. 108, 34): cf. enim 5, 2–8, 1 *nuntiatur Iovi venisse quendam...tum Iuppiter Herculem iubet ire et explorare ... πόλιν ἔπραθον, ὤλεσα δ' αὐτούς* (de Claudio) ... *in curiam impetum fecisti: nihil tibi clausi est* (de Hercule). haec tamen Enniana etiam in Tusculanis disputationibus Seneca invenire potuit: cf. enim Tusc. 1, 18 (*egregie cordatus*), 5, 114 (*cum alii saepe quod ante pedes esset non viderent, ille in infinitatem omnem peregrinabatur* [de Democrito]), nec non 1, 115 ubi aliquot versus ex Euripidis Cresphonte Latine versos legimus, quorum ultimus, ut supra diximus, in Apocol. 4, 2 Graece laudatur. Enniana ex Cicerone haud raro hausisse Senecam constat. cf. epist. 108, 33–34, benef. 4, 27, 2 et exc. epist. lib. XXII (Gell. 12, 2, 3).

μωροῦ εὐιλάτου τυχεῖν. εὐίλατος vel ad regem (Epist. priv. gr. 8, 2 Witkowski, Phil. de Iosepho 104) refertur vel ad deum (Plat. rep. 427b *ἔχειν*, leg. 10, 910b *ποιεῖν*, CIA III 73, Sept. Esdras 1, 8, 53, Psalm. 98, 8). Latine *deum propitium habere.* cf. H. Hanse, "Gott haben", Berlin 1939, 82–85. *μωροῦ* pro *θεοῦ* cf. 7, 3 *μωροῦ πληγήν.*

9, 2 *ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω* apud Homerum de viris prudentibus, qui non praesentis tantum temporis, sed et rerum praeteritarum et futurarum habent rationem: Il. 1, 343 de Agamemnone, 3, 109 de Priamo, 18, 250 de Polydamante (*ὅρα π. κ. ὀ.*); Od. 24, 452 de Halitherse (*ὅρα π. κ. ὀ.*). ad verba Homeri respicit Ov. fast. 1, 114 *ante quod est in me postque* et 138 *ianitor egressus introitusque videt* (de Iano); cf. Anth. lat. I 2 n. 665, 1–2.

9, 3 *Fabam mimum* optime coniecit Bücheler, cum Seneca alibi (ep. 97, 4) eandem Ciceronis epistulam (Att. 1, 16, 5) laudavisset. *fama minimum* Sonntag *fatuum mimum* O. E. Schmidt *fabae Midam* Inge *θαῦμα mimum* Ussani *Fabulam mimum* Rossbach *Faulam* vel *Fabulam mimum* Stangl *famam mimum* vel *famam imam* Ball *φαλαρισμόν* Herrmann *φάσμα mimum* Watt *in faba myrum* vel *fabam myrum* Pearson. inter verba *deum fieri* et *iam fama nimium* lacunam susp. Rousseau. cf. Proverbia sent. lat. medii aevi n. 4136 *cum faba florescit stultorum copia crescit.*

fecisti. Ianus enim Iovem alloquitur; acriter Iuppiter impugnatur 8, 2 *illum deum ab Iove...*, 10, 4 *videris, Iuppiter...*

inter novos auctoratos ferulis vapulare. ferulis de gladiatoribus, cf. Mart. 2 praef. 4. re-

spicit fortasse Seneca ad meridianos ludos in gladiatorum cavea (v. Heinze 66) in quibus servi deorum formam induunt, e.g. Herculis, Mercurii, Ditis Patris, cf. Sen. epist. 7,3, Tert. apol. 15,4–5, nat. 1,10,45–47, ubi mimi memorantur in quibus *famosum et deminutum caput imago cuiuslibet dei vestit.*

10,3 *muscam excitare ... canis adsidit. adsidit* ad canem qui saepe iacet et surgit pertinet. v. gloss. *adsideo* = *συγκαθέζομαι*; de animalibus, de fuco, de columba, de aquila, cf. ThLL 2, 878, 2 ss. (*adsideo*); 2, 879, 47 ss. (*adsido*); de cane Aesop. fab. 180 *ἐκάθευδεν. adsido* in prov. CIL IV 950 *ubi me iuvat asido.* de *musca* et *cane* apud Sen. cf. de ira 2,25,3.

De musca cf. Aristoph. Vesp. 596–597 de Cleone qui *τὰς μυίας ἀπαμύνει.* cf. etiam *Ἀπόμυιος* de Iove (Pausan. 5,14,1, Etym. M. 131,23). de cane et musca cf. *κυνάμυια· ἀναιδής, ἰταμὴ καὶ θρασεῖα· ὁ μὲν γὰρ κύων ἀναιδής, ἡ δὲ μυῖα θρασεῖα* (Hesych., Suda). *Romae in aedem Herculis in foro Boario nec muscae nec canes intrant* (Plin. nat. 10,79). verba opposita *excitare / adsidere* ad *ζῷα θρασεῖα* eleganter Seneca refert.

sura mea Graece nescit. e variis et mirabilibus coniecturis has memorare volo: *Phormio Graecus nescit* dub. Cortius *Phormio neces nescit* Sonntag *ὁ μωρὸς ea* [*Graece*] *nescit* Schenkl *simia mea* [*Graece*] *nescit* Gertz´(verbo *simia* Augustum tecte Claudium significasse putavit Gertz, cf. 10, 4 *sub meo nomine latens*) *psora mea nescit* Birt *σφυρὸν meum* [*Graece*] *nescit* Eden (*σφυρόν* = *ἀστράγαλος* Hesych.) *σύρμα nescit* Herrmann *formulam meam Graecam nescit* (sc. Claudius) Dirkzwager *formula Graece nescit* [*ego scio*] Zwierlein *famam Graecam nescit* Verdière.

11,1 *Ecce Iuppiter ... suspendit illam.* eleganter Augustus contra Herculem, Claudii patronum, memoriam irae Iovis renovat, qui in Iunonem, Herculis inimicam, vehementer exarserat ita ut illam ex Olympo suspenderet (Il. 15, 18 *ἦ οὐ μέμνῃ ὅτε τ' ἐκρέμω ὑψόθεν*) Vulcanumque se interponere conantem ex Olympo deiceret (Il. 1,591 *ῥῖψε ... θεσπεσίοιο*, cf. 15,22–23 *ὃν δὲ λάβοιμι ῥίπτασκον τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ*). Iuppiter enim Claudii rebus favit: cf. *videris, Iuppiter, an in causa mala; certe in tua si aequos futurus es* (10,4). de fabula Vulcani qui propter pedum vitium a Iunone praecipitatus est v. Il. 18,395–397 et Hymn. Apoll. 317–318. versus Homeri Il. 1,591 laudatur apud Lucian. Charon 1, Philop. 4.11, Cels. apud Origen. Contra Celsum 6,42. de diis deiectis apud Homerum cf. Plut. de aud. poet. 20 E. de Caligula deiecto cf. Suet. Cal. 57,3 *pridie quam periret somniavit consistere se in caelo iuxta solium Iovis impulsumque ab eo dextri pedis pollice et in terras praecipitatum.* de allegoria versuum Hom. Il. 15,18–20 cf. Georg. Choerob. Rhet. gr. III 244, 23–25 Spengel; de deformitate Vulcani allegorice apud Stoicos usurpata cf. Cic. nat. deor. 1,83 et comm. A. S. Pease ad loc.

11,2 †*tristionias assarionem*†. [*tristionias*] *assarios quidem* Dieterich duce Birtio apud Bücheler[5-6] [*tristionias*] *assarios omnes* Heraeus (*tris Isionas assarios* 'cogitabam coll. Sen. epist. 15,9' Heraeus suppl. adnot. ed. Bücheler[5-6]) *testimoniis assariorum* Ussani *tris γίτονας assarios omnes* Rostagni (*γίτονας* = *τὰ δύο αἰδοῖα* Hesych.) †*tristionias*† *assarios omnes* Ronconi *Christianam assirionem* Herrmann *Tristriones Assariorum* Herescu *tristiones, assariones* Verdière [*tristionias*], ⟨*non*⟩ *Assar*⟨*aci nat*⟩*ionem* Eden ('cruces indignatus') *tris unius assis ariolos* Tandoi *tris* †*tio*† *necessarios nobiles, tantum* Lund. *nobilis* et *tristis* describitur apud Tac. hist. 1,14,2 Piso Licinianus, M. Crassi et Scriboniae filius: *Piso M. Crasso et Scribonia genitus, nobilis utrimque, vultu habituque mo-*

ris antiqui et aestimatione recta severus, deterius interpretantibus tristior habebatur (cf. 1,15,2 *decora nobilitatis tuae adiecisse*, 1,29,4 *non quia meo nomine tristiorem casum paveam*).

11,6 Catullus non alibi citatur apud Senecam. Catulli versus quem Seneca hoc loco affert (3,12) nusquam apud Latinos auctores citatur, sed tantum in carmine epigraphico aetatis Antoninianae (CIL XIV 3565 A 11 = Anth. lat. II 2, 1504, 11) *Salve, sancte pater Priape rerum*, in quo versum immutatum legimus: *angar haud miserae pavore mortis / quae ad domus trahet invidas Averni, / fabulas manes ubi rex coercet, / unde fata negant redire quemquam.* initio neniae funebris (12,3 v.1 *fundite fletus*) finem Catulliani carminis in mortem passeris (3,18 *flendo*) imitatur Seneca, et ideo in fine neniae (12,3 v.29 *lugete*) initium carminis (3,1 *lugete*). ad idem carmen (3,9 *circumsiliens modo huc modo illuc*) ironice respicit Seneca ubi de Hercule dicit (9,6) *modo huc modo illuc cursabat.*

12,3 v.3 *pulchre cordatus homo.* Sex. Aelius Paetus Catus iuris civilis peritissimus omnium, qui commentarios scripsit et librum qui inscribitur Tripertita, cunabula iuris et legis duodecim tabularum interpretationem continentem (Cic. de orat. 1,240, Dig. 1,2,2,38), ab Ennio *egregie cordatus homo* appellatus est (Cic. de orat. 1,198, rep. 1,30, Tusc. 1,18). verbum *cordatus*, quo iam Plautus Poen. 131 parodice usus erat, optime hoc loco et ironice ad Claudium refertur, *quo non alius potuit citius discere causas* (vv. 19–20): adde quod paulo antea iurisconsultos legimus, Claudio demum mortuo, e tenebris processisse *vix animam habentes*, causidicos contra suas ipsorum fortunas Claudiumque mortuum plane ex animo plorasse. de Ennio apud Senecam v. quae supra disserui ad 8,3 *caeli scrutatur plagas.*

13,3 *belua centiceps.* cf. Pind. fr. 70b (249b) Snell, schol. Il. 8,368. et alibi Seneca manifeste ad carmen illud Horatii (2,13) respicit, ubi *regna Proserpinae* et *Aeacus iudicans* describuntur: 4,1 vv. 15–16 cf. Hor. vv. 26–27, 4,1 v. 17 cf. Hor. v. 38, 12,3 vv. 7–8 cf. Hor. vv. 17–18, 12,3 v. 25 cf. Hor. v. 29. Horatii sermones apud Senecam laudantur epist. 86,13; 119,13; 120,20.

13,4 *εὑρήκαμεν, συγχαίρωμεν.* suspicor *συγχαίρωμεν* etiam apud Firm. Maternum err. 2,9 esse legendum: in codice enim legitur CYNXEPOMEN (N < Γ, E < AI, O < Ω); cf. ed. R. Turcan ad loc.

13,4 *decoris causa minorem fecerat. minorem facere* fere idem est quod *capite deminuere*: translata significatione dicitur de servorum conditione (qui *decoris causa* a dominis aluntur), at proprie significat capitis amputationem (quam ludicre dicit Seneca decorem figurae augere). cf. ThLL 3,420,53; de mimis cf. Tert. nat. 1,10,45 *deminutum caput.* cf. etiam Schefferi adnotationem ad loc.: 'si recte video, hic iterum lusus est in ambiguitate vocis. *Decor* vel *decus* enim refertur ad corpus, quo potissimum histriones censebantur, et erat pulcher is Mnester. Refertur et ad facta, quae in se honestatem habent. Dicitur autem is Mnester interfectus a Claudio, non tam, quod meritus esset supplicium, quam ne solus veniam impetrasse ex tam multis accusatis videretur. Tac. XI An. c. 36.'

13, 4–5 *minorem fecerat. ad Messalinam.* *minorem fecerat Messalinam* Maehly *minorem fecerat* ⟨*cum ceteris adulteris, quamquam coactus ab ipso venerat*⟩ *ad Messalinam* Gertz *mimum fecerat* Inge *mitiorem fecerat, cum Messalina* Ussani *minorem fecerat* ⟨*capitis*⟩ Herrmann *minorem fecerat Messalina. cito* Ronconi (qui dub. *morigerum ad Messalinam* coniecit).

13,6 *πάντα φίλων πλήρη.* cf. Vergilianum illud *Iovis omnia plena* (ecl. 3,60, Cic. leg. 2, 26, cf. Sen. suas. 3,6–7, Aug. civ. 7,9); parodice *stultorum plena sunt omnia* (Cic. fam. 9,22,4).

14, 2 Aristot. Eth. Nicom. 5, 8 *τὸ Ῥαδαμάνθυος δίκαιον· εἴ κε πάθοι τά τ' ἔρεξε, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο.* versum laudant Anonym. comm. in Aristot. Eth. Nicom. 5, 8 (Comm. Aristot. gr. 20, 222, 22), Michael Ephes. ibid. (Comm. Aristot. gr. 22, 3, 31, 31), Heliod. ibid. (Comm. Aristot. gr. 19,2,94,32), schol. Aeschyl. Suppl. 436, Iulian. conv. 314 A, Suda *αἴ κε* (II 167,25 Adler), Isaac Porphyr. in Polem. decl. ed. Hinck p. 70,19, paroem. app. 2,12. [*αἴκε* schol. Aesch. Iulian. Suda, *πάθῃ* schol. Aesch. Iulian. Isaac, *τά κ'* Arist. Anonym. schol. Aesch. Iulian. Heliod. Suda, *ἅ κ'* Isaac, *τά γ'* paroem. app., *δ' ἰθεῖα* schol. Aesch. Anonym. Suda Iulian. (codd. aliquot), *τ' ἰθεῖα* Iulian. (codd. cett.) Isaac]. de mortuis iudicatis *κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν* cf. Apoc. Iohann. 20,12 (et 8 de gentibus congregatis in proelium *ὧν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης*, v. supra app. ad l. 307).

14, 3 *Si*⟨*syph*⟩*um diu laturam fecisse.* de Sisypho laturario cf. *Atlantem laturarium* (Aug. c. Faust. 15 p. 424,6). de Sisypho v. cod. Vat. lat. 4498 nec non ed. princ. et nonnullas veteres editiones: *Erant qui dicerent si minus* (al. *uni*) *dii laturam* (*-a* ed. pr.) *fecissent, Tantalum s. p. n. i. s., nonnumquam Sisiphum onere relevari*: quae tamen lectio interpolatori debetur. variis modis hunc locum temptaverunt viri docti: *si ullam dilaturam suscepissent* Alciatus *nisi unius diei iacturam fecissent* Curio *si minus immortalem dii naturam f.* Fromondus *si uni dii gratiam f.* Gronovius *si uni di laturam f.* Fickert *si unius diei dilaturam f.* Haase ⟨*Tit*⟩*yum diu ia*⟨*c*⟩*turam fecisse ἐντ*⟨*έρων*⟩ Eden[1]. de Tityo Tantalo Sisypho apud inferos damnatis primitus mentio fit apud Homerum (Od. 11,576–600) iidemque haud raro una laudantur: e. g. v. Octaviam (621–623) et Lucian. Men. 14, ubi Tantalus Sisyphus Tityos Ixion nominantur. ad nostrum locum intelligendum magni momenti mihi videntur aliquot loci ubi haec quinque exempla (Tit. Tant. Sis. Ix. Danaid.) afferuntur: Sen. Herc. O. 942–948, Herc. f. 750–757, Med. 744–749 (ubi *Tityi* pro *uni* fortasse cum Gronovio legendum), Ovid. met. 4,457–463 et 10,41–44. nostro igitur loco mentio Tityi, non Sisyphi desideratur: Sisyphus enim memoratur infra (15,1 v. 8 *irrita Sisyphio volvuntur pondera collo*) et paulo ante Danaidum poena (14,4 *pertuso fritillo*; 15,1 v. 2 *subducto ... fundo*).

14,4 *spem sine fine et effectu* Ball *spem sine fine effectus* Ronconi *spes sine fine, sine effectu* Rostagni *speciem sine fine,* ⟨*sine*⟩ *effectu* Rossbach *species* (*speciem* Haase Waltz) *sine fine et effectu* Curio Cortius Fickert Ruhkopf *irritum. et alicuius cupiditatis specimen est effectum:* [*tum*] *Aeacus* Kurfess[1]. *speciem* scripsi coll. Sen. de tranq. animi 12,1 et 5 *proximum ab his erit ne aut in supervacuis aut ex supervacuo laboremus, id est ne quae aut non possumus consequi concupiscamus aut adepti vanitatem cupiditatum nostrarum sero post multum sudorem intellegamus, id est ne aut labor inritus sit sine effectu aut effectus*

labore indignus ... non industria inquietos sed insanos falsae rerum imagines agitant; nam ne illi quidem sine aliqua spe moventur: proritat illos alicuius rei species, cuius vanitatem capta mens non coarguit.

INDEX VERBORVM

Asterisco ea vocabula notavi quae in ceteris Senecae scriptis non leguntur.

a, ab 1,2 *bis.* 3; 4,1 v.29; 7,2 v.7; 8,2 *bis*; 9,2; 11,6; 13,2; 15,2 *bis*

abnepos 10,4 unum abnepotem L. Silanum

abrumpo 4,1 v.2 abrupit stolidae regalia tempora vitae

ac v. atque

accedo 5,4 accessit...et...ait; 9,4 ad hunc belle accessit; 12,2 accedit et ait

accido 7,2 v.2 ad terram accidas

accuso 14,2 accusat ... magnis clamoribus

ad 1,2; 6,1. 2; 7,2 v.2. v.8; 9,4. 5; 10,2; 11,4. 6; 13,1. 2 *bis.* 3. 5; 14,1

adeo 2,3 ⟨adeo non⟩ adquiescunt...ut; 6,2 adeo illum nemo curabat; 11,1 adeo istuc turpius est

adfundo 4,1 v.32 adfuso ... capillo

adicio 3,3 pusillum tempus adicere illi; 9,5 rem ad Metamorphosis Ovidi adiciendam

adiudico 15,2 adiudicatur C. Caesari

adluo 7,2 v.13 adluit ripas

adquiesco 2,3 ⟨adeo non⟩ adquiescunt

adsido 10,3 tam facile homines occidebat quam canis adsidit

adsiduus v. ass-

adsuesco 13,3 in deliciis habere adsueverat

adsum 4,1 v.15 Phoebus adest; v.30 talis Caesar adest; 7,4 te ... speravi mihi adfuturum apud alios

adveho 7,2 v.8 Inachiam ad urbem nobile advexi pecus

advocatio 14,2 postulat advocationem

advocatus 14,2 advocatum non invenit

Aeacus 14,1 tribunal Aeaci; 2 Aeacus homo iustissimus; 4 Aeacus iubet illum alea ludere; 15,2 Caesar illum Aeaco donat

aenatores 12,1 omnis generis aenatorum ... turba

aequus 1,2 non passibus aequis (*Verg.*); 10,4 si aequos futurus es; 5,4 sequens versus verior, aeque Homericus; 11,1 aeque avunculus maior eram quam tuus

affero 1,3 certa clara affero

affirmo 1,3 verbis conceptis affirmavit

*Agatho 12,2 Agatho et pauci causidici

agmen 13,5 agmine facto

agnosco 13,1 capite obvoluto ne quis eum possit agnoscere

ago 1,1 quid actum sit in caelo; 2 quae in caelo aguntur; 3,1 animam agere; 5,1 quae in terris postea sint acta ... in caelo quae acta sint; 7,2 v.12 Arar ... dubitans quo suos cursus agat; 9,6 mea res agitur; 10,1 meum negotium ago

aio 4,1 v.1 haec ait; 8,1 ut ait Varro; 13,3 ut ait Horatius; *pro obiecto sunt verba,* ait *antecedit* 3,1; 5,4 *bis*; 7,1; 9,6 aiebat; 12,2; 13,2; 14,2; ait *orationi inseritur* 4,1 v.21

alea 14,4 alea ludere; 15,1 v.6 fallax ... dilabitur alea

Alexandria 8,3 Athenis dimidium licet, Alexandriae totum

aliquando 3,2 patere mathematicos aliquando verum dicere; 14,3 aliquando Ixionis miseri rotam sufflaminandam

aliquis 3,3 aliquos peregrinos; 5,4 aliquem ... locum; 8,1 est aliquid in illo Stoici dei; 9,5 e re p. esse aliquem qui; 14,4 alicuius cupiditatis spe⟨cie⟩m

alius 7,4 te ... mihi adfuturum apud

alios; 9,2 aliis verbis; 12,3 v.4 quo non alius fuit ... fortior; v. 19 quo non alius; 13,6 quis ... alius ... quam tu?
alo 9,3 quos alit
*alogia 7,1 ne tibi alogias excutiam
alter 3,4 unus ... alter ... tertius; 10,4 alteram ... alteram; 14,2 altera tantum parte audita
altrix 7,2 v.14 tellus spiritus altrix tui
ambulo 12,2 populus Romanus ambulabat tamquam liber
amicus 13,5 amici Saturninus Lusius et Pedo Pompeius; 6 omnium amicorum interfector
amnis 7, 2 v. 11 Rhodanus ... amne praerapido fluit
*Ampheus *Claudii libertus* 13,5
amplius 10,1 non possum amplius dissimulare
an 4,3; 10,4
*anapaestus 12,3 nenia cantabatur anapaestis
anima 3, 1 animam agere, cum anima luctatur; 4,2 animam ebulliit; 12,2 vix animam habentes
animadverto 11, 5 in eum severe animadverti
animal 5,3 vocem nullius terrestris animalis
animose 7,3 animose et fortiter
animus 12, 2 plorabant sed plane ex animo
annus 1,1 anno novo; 3,1 annus sexagesimus et quartus; 2 omnibus annis, omnibus mensibus; 4 uno anno; 4,1 v.14 vincunt et Nestoris annos; 2 multos annos de suo donat; 6,1 tot annis vixi ... multis annis regnavit; 8, 2 cuius mensem toto anno celebravit; 10,4 per tot annos sub meo nomine latens; 11,1 tot annos regnat; 12,3 v.23 toto lites audiet anno
ante 1,1; 7,4; 9,5
antecedo 13, 2 antecesserat iam compendiaria
*antecello 9,5 omnes mortales sapientia antecellat
antequam 10,4 *bis*
aperio 3,4 aperit ... capsulam
Apollo 4,2 haec Apollo
appareo 15,2 apparuit subito C. Caesar
Appius v. Silanus; *Appia *via* 1,2 Appiae viae curator
apud 7,4
*Arar 7,2 v.12 Arar ... tacitus
*Arpocras *Claudii libertus* 13,5
ascendo 1, 3 Drusillam ... caelum ascendentem
*Asinius *Ser. Asinius Celer (RE 2, 1584 nr. 10)* 13,5
aspectus 5,3 primo aspectu
aspicio 4,1 vv. 28. 31 Sol aspicit orbem ... Roma Neronem aspiciet
†assarionem 11,2
assiduus 5, 2 assidue caput movere; 15,1 v.6 assiduo ... furto
assumo 4,1 v.7 colorem assumpsere novum
astrum 4,1 vv. 25. 26 discutiens fugientia Lucifer astra ... surgit redeuntibus Hesperus astris
at 4,1 v.3; 4,2
Athenae 8, 3 Athenis dimidium licet, Alexandriae totum
atque 10,3; 11,5
attonitus 14,3 novitate rei attoniti
auctor 1,2 auctorem producere; 5,1 fides penes auctorem erit
*auctoratus 9,3 inter novos auctoratos ferulis vapulare
audeo 15,1 v.3 auderet mittere talos
audio 1,3 quae tum audivi; 4,2 comoedos audit; 3 vox ... audita est; 5,1 in caelo quae acta sint audite; 7,1 audi me; 7,5 causidicos audirem; 10,4 antequam audires, damnasti; 12, 1 ut etiam Claudius audire posset; 3 v. 21 una tantum parte audita; v.23 lites audiet; 14,2 altera tantum parte audita
*Augeas *Epeorum vel Elidensium rex (RE 2, 2306)* 7,5
augeo 2,1 v.3 suum ... augebat Cynthia regnum
*Augurinus 3,4 tres fusos profert: unus erat Augurini, alter Babae, tertius Claudii

Augustus *C. Iulius C. f. Caesar, imp. Caesar Divi f. Augustus (RE 10,275 nr. 132)* 1,2 divum Augustum ... ad deos isse; 9,5 divum Augustum sanguine contingat; 10,1 divus Augustus surrexit; *Livia (Iulia) Augusta (RE 13,900 nr. 37)* 9,5; *mensis Augustus* 7,4
aula 3,2 melior vacua sine regnet in aula (*Verg.*)
aureus 4,1 v. 9 aurea ... saecula
auricula 9,4 auriculam illi tetigit
Aurora 4,1 v. 27 Aurora ... induxit rubicunda diem
aut 1,1 *bis*; 4,1 v. 26; 9,3
autem 4,2 *bis*; 5,4; 6,1.2
Autumnus 2,1 v. 5 honores divitis Autumni
avia 9,5 divam Augustam, aviam suam
avunculus 11,1 cuius aeque avunculus maior eram quam tuus
axis 4,1 v. 29 Sol ... primos a carcere concitat axes

Baba 3,4 tres fusos profert: unus erat Augurini, alter Babae, tertius Claudii
Bacchus 2,1 v. 5 iussoque senescere Baccho
balineum 13,2 nitidus, ut erat a balineo
barbarus 8,3 hunc (deum) barbari colunt
belle 9,4 ad hunc belle accessit
bellum 10,2 civilia bella compescui
belua 5,3 marinis beluis; 13,3 belua centiceps (*Hor.*)
bene v. bonus
beneficium 8,2 si a Saturno petisset hoc beneficium
bonus 1,3 tam bono nuntio; 2,3 horam tam bonam; 5,2 bonae staturae; 5,2 bene canum; 3,2 melior vacua sine regnet in aula (*Verg.*); 5,1 scitis optime; 7,4 me optime nosti; 9,5 optimo iure
brevis 2,1 v. 1 breviore via
*Brigantes 12,3 v. 15 caeruleos scuta Brigantas
Britanni 3,3 Britannos togatos videre; 12,3 v. 13 Britannos ... dare Romuleis colla catenis
Britannia 8,3 templum in Britannia
bucca 1,2 quod mihi in buccam venerit

C. 11,2 C. Caesarem; 13,4 C. Silius; 15,2 C. Caesar; 15,2 C. Caesari; v. Gaius
cado 12,3 v. 3 cecidit pulchre cordatus homo
caedo 12,3 v. 27 caedite maestis pectora palmis
caelum 1,1 quid actum sit in caelo; 2 Drusillam euntem in caelum ... quae in caelo aguntur; 3 Drusillam ... caelum ascendentem; 5,1 in caelo quae acta sint; 8,3 caeli scrutatur plagas (*Enn.*); 10,4 in caelo non fit; 11,5 caelo ... excedere; 6 trahit ad inferos a caelo
caeruleus 12,3 v. 15 caeruleos scuta Brigantas
Caesar *Tiberius* 1,2; *Caligula* 11,2; 15,2 *ter*; *Claudius* 5,4; *Nero* 4,1 v. 30
calco 6,1 loca calcasti
campus 13,1 trahit ... per campum Martium
candidus 4,1 v. 5 candida ... subtemina
canis 10,3 tam facile homines occidebat quam canis adsidit; 13,3 subalbam canem in deliciis habere ... vidit canem nigrum
canto 12,3 nenia cantabatur anapaestis; 13,4 procedunt cantantes ... in hac cantantium turba
cantus 4,1 v. 15 cantu ... iuvat; v. 17 detinet intentas cantu; v. 23 nec cantu nec voce minor
canus 5,2 quendam ... bene canum
capillus 4,1 v. 3 ornata capillos; v. 32 adfuso cervix formosa capillo
capio 6,1 quod Gallum facere oportebat, Romam cepit
capsula 3,4 aperit ... capsulam
caput 5,2 caput movere; 7,2 v. 5 mobile eduxit caput; 8,1 sine capite sine praeputio (*Varro*) ... nec cor nec caput;

11,2 caput tulit; 12,2 capita conferentes; 13,1 capite obvoluto
carcer 4,1 v.29 Sol ... a carcere concitat axes
carmen 4, 1 v. 18 fraterna ... carmina laudant
carpo 2,1 v.4 carpebat honores; v.6 carpebat ... uvas
catena 12, 3 v. 16 dare Romuleis colla catenis
*Catonius *Catonius Iustus, praefectus praetorio* (*RE 3, 1794 nr. 1*) 13,5
causa 4,2 non sine causa; 10,4 in causa mala ... de causa cognosceres; 12, 3 v.20 discere causas; 13,4 decoris causa
causidicus 7, 5 causidicos audirem diem et noctem; 12,2 Agatho et pauci causidici plorabant ... fortunas suas deplorantes causidicos; 12,3 v.28 causidici, venale genus
cedo 12,3 v.24 tibi iam cedet
celebro 8,2 cuius mensem toto anno celebravit
Celer v. Asinius
Celeres 12, 3 v. 7 citato vincere cursu poterat Celeres (celeris **SV**)
celerius 13,2 celerius et venire nos nuntia
censeo 9, 3 censeo ne; 5 censet ... in haec verba ... censeo uti; 11, 4 hoc censeo
*centiceps 13,3 belua centiceps (*Hor.*)
centum 12, 3 v. 26 Cretaea ... oppida centum
Cerberus 13,3 iacebat Cerberus
certus 1,3 certa clara affero; 2,2 horam ... certam; 12, 3 v. 9 certa ... manu; 4,3 omnia certe concacavit; 10,4 certe in tua (causa)
cervix 4, 1 v. 32 adfuso cervix formosa capillo
cesso 3,1 tam diu cruciatus ⟨c⟩esset
ceteri 6,1 ceteros omnes deos; 11,5 occidit ... ceteros quorum numerus; 14,1 occisos ... ceteros
circumfundo 3, 4 tot (milia hominum) circumfusa
citatus 12,3 v.6 citato ... cursu
cithara 4,1 v.18 citharam ... laudant
cito 11,3 tria verba cito dicat; 13,5 cito rumor percrebuit; 7,1 citius mihi verum; 12,3 v.20 citius discere causas; 13,2 dicto citius
civilis 10,2 civilia bella
civitas 3,3 civitate donaret
civitatula 9,4 vendere civitatulas
clades 10,3 deflere publicas clades
clamor 12,3 v.2 resonet tristi clamore forum; 14,2 accusat ... magnis clamoribus
clarus 1,3 certa clara affero; 11,4 clarius respondi
Claudianus 14, 2 homo Claudiana lingua disertus
Claudius 1,2 Claudium ... iter facientem; 3,1 Claudius animam agere coepit; 4 tertius (fusus) Claudii; 4,2 Claudium ... *ἐκπέμπειν δόμων*; 5, 4 Claudius gaudet; 6, 2 excandescit ... Claudius; 7, 3 Claudius ... intellexit; 9, 5 divus Claudius ... divum Augustum sanguine contingat ... divus Claudius ... deus sit; 6 videbatur Claudius sententiam vincere; 10, 4 dic mihi, dive Claudi; 11,5 divus Claudius occidit socerum suum; 12, 1 Claudii funus ... etiam Claudius audire posset; 3 Claudius ... intellexit; 13,1 delectabatur laudibus suis Claudius; 3 Claudius ... veniet; 4 quem Claudius ... minorem fecerat; 5 rumor percrebuit Claudium venisse ... quos Claudius ... praemiserat ... Claudio occurrunt; 6 Claudius exclamat; 14, 3 Claudio magis iniquum videbatur quam novum; 4 nec vel Claudius ... simile speraret
claudo 8,1 nihil tibi clausi est
clava 7,2 v.3 haec clava reges ... mactavit feros
cloaca 7,5 cloacas Augeae purgare
Clotho 3,3 sed Clotho ... inquit
*cluo 7,2 v.1 sede qua genitus cluas
coepi 3, 1 animam agere coepit; 14, 4 coeperat ... tesseras quaerere; 15,2 petere ... coepit, producere

cognitio 15,2 ut a cognitionibus esset
cognosco 10,4 de causa cognosceres
cogo 1,1 quis coacturus est?
colaphus 15,2 colaphis vapulantem
collum 6,2 collum praecidi; 11,6 collo obtorto; 12,3 v. 16 dare ... colla catenis; 15,1 v. 8 Sisyphio volvuntur pondera collo
colo 8,3 hunc barbari colunt; 11,4 hunc deum quis colet?
color 4,1 v. 6 colorem assumpsere novum
coma 4,1 v. 3 redimita comas
*comoedus 4,2 comoedos audit
compendiarius 13,2 antecesserat ... compendiaria *(via)*
compesco 10,2 civilia bella compescui
*concaco 4,3 concacavi me ... omnia certe concacavit
concipio 1,3 verbis conceptis
concito 4,1 v.29 Sol ... a carcere concitat axes
concursus 12,1 concursus hominum
concutio 12,3 v.30 concusso ... fritillo
condemno 14,2 illum ... condemnat
confero 7,5 quantum illic miseriarum contulerim; 12,2 capita conferentes
confugio 10,2 confugiendum est itaque ad ... illam sententiam
confundo 5,2 voce confusa
*consanguineus 13,5 omnes plane consanguinei
conscribo p. c. *(patres conscripti)* 9,1; 10,1.2.3; 11,4
constituo 3,3 constituerat ... omnes ... togatos videre; 14,4 novam poenam constitui
consul 9,2 designatus ... postmeridianus consul; 4 Diespiter ... designatus consul; 13,4 C. Silius consul designatus
consularis 13,5 Lupus et Celer Asinius consulares
consultum 9,3 contra hoc senatus consultum
contentus 2,3 non contenti ortus et occasus describere; 3,4 contentus erit his interim convictoribus
contineo 10,1 dolorem ... continere
contingo 9,5 sanguine contingat
contorqueo 4,1 v. 13 contorto ... fuso
contra 9,3 contra hoc senatus consultum
contraho 2,1 v. 1 Phoebus ... contraxerat ortum lucis
convenio 2,2 facilius inter philosophos quam inter horologia conveniet
conventus 12,1 tanta turba, tantus conventus
convictor 3,4 contentus erit his interim convictoribus; 14,2 vetus convictor eius
*convolo 13,5 ad Messalinam ... convolant
convolvo 4,1 v. 1 convolvens stamina fuso
cor 8,1 nec cor nec caput habet
coram 1,3 coram pluribus
*cordatus 12,3 v. 3 pulchre cordatus homo *(Enn.)*
Cornelia *lex* 14,1 lege Cornelia quae de sicariis lata est quaerebat
*cornicen 12,1 cornicinum ... turba
corono 4,1 v. 4 crinem lauro frontemque coronans
corpus 11,3 corpus eius dis iratis natum
corrigo 8,3 hic nobis curva corrigit?
Corvinus v. Messala
*Cotta *eques Romanus* 13,4
Crassus *M. Licinius Crassus Frugi (RE 13,345 nr. 74)* 11,2 Crassi filium vetuit Magnum vocari ... Crassum, Magnum, Scriboniam (occidit) ... Crassum vero tam fatuum ut etiam regnare posset; 5 socerum ... Crassum Frugi (occidit)
credo 1,3 illi ... nemo credidit; 11,4 hunc deum ... quis credet? ... nemo vos deos esse credet
cresco 2,1 v. 2 crescebant tempora Somni
Cretaeus 12,3 v. 26 Cretaea tenens oppida centum
crinis 4,1 v.4 crinem lauro ... coronans
crucio 3,1 tam diu cruciatus ⟨c⟩esset

crudelis 3, 1 femina crudelissima; 13, 6 homo crudelissime
crus 11, 1 Volcano crus fregit
cubiculum 8, 3 quid in cubiculo suo faciat nescio
culmen 15, 1 v. 7 culmina montis
cum *praep.* 3, 1; 6, 1 *bis*; 9, 5; 13, 4; *coniunct.* 4, 1 v. 27; 4, 3; 7, 5; 9, 5; 12, 2; 13, 6; 15, 1 v. 3. v. 7
cupiditas 14, 4 alicuius cupiditatis spe⟨cie⟩m
cupio 13, 1 cupiebat diutius spectare
cura 12, 1 impensa cura
curator 1, 2 Appiae viae curator
curia 8, 1 in curiam impetum fecisti; 9, 1 privatis intra curiam morantibus ... servetis disciplinam curiae
curo 6, 2 illum nemo curabat
currus 2, 4 v. 1 medium curru Phoebus diviserat orbem
curso 9, 6 modo huc modo illuc cursabat
cursus 7, 2 v. 12 Arar ... dubitans quo suos cursus agat; 12, 3 v. 6 citato vincere cursu
curvus 8, 3 curva corrigit
Cyllenius 11, 6 Cyllenius ... trahit ad inferos
Cynthia 2, 1 v. 3 victrix augebat Cynthia regnum

damno 8, 2 damnavit incesti; 10, 4 quemquam ... damnasti
de 4, 1 v. 5; 4, 2; 9, 1. 3; 10, 3. 4; 14, 1. 3
dea 9, 5 deam esse iussit
debeo 6, 1 scire debes; 9, 3 non debere ... dari honorem; 14, 4 constitui debere
decimus 5, 3 tertium decimum laborem; 6, 1 ad sextum decimum lapidem
decipio 15, 1 v. 5 decepere fidem
decollo 6, 2 decollare homines solebat
decor 4, 1 v. 22 ille mihi similis vultu similisque decore; 13, 4 decoris causa minorem fecerat (decōris? *v. comm.*)
dedo 3, 2 dede neci (*Verg.*); 9, 3 eum dedi larvis
deduco 2, 4 v. 3 flexam deducens tramite lucem
defleo 10, 3 deflere publicas clades; 12, 3 v. 19 deflete virum
deformis 2, 1 v. 4 deformis Hiemps
deinde 9, 6; 13, 5 *bis*
delecto 3, 1 ingenio eius delectatus esset; 13, 1 delectabatur laudibus suis
deliciae 13, 3 in deliciis habere
demo 4, 1 v. 20 ne demite
deploro 12, 2 fortunas suas deplorantes
descendo 4, 1 v. 9 descendunt saecula filo; v. 13 descendunt stamina fuso; 12, 1 descendunt per viam Sacram; 13, 1 descendit ad inferos; 3 facile descenditur
describo 2, 3 ortus et occasus describere
designo 9, 2 designatus ... consul; 4 designatus consul; 13, 4 consul designatus
desino 4, 2 desiit vivere videri; 7, 1 desine fatuari; 11, 2 non desiit mortuum persequi
destituo 3, 4 solum destitui
detineo 4, 1 v. 17 detinet intentas cantu
deus 1, 2 ad deos isse; 6, 1 ceteros omnes deos Romae reliquerat; 7, 4 fortissime deorum Hercule; 8, 1 qualem deum istum fieri velis ... est aliquid in illo Stoici dei; 2 illum deum ab Iove; 3 deus fieri vult ... ut deum orant; 9, 3 de magnitudine deorum ... magna res erat deum fieri ... deus fiat ... deus factus dictus pictusve erit; 5 deus sit; 10, 1 deus factus sum; 11, 1 di tibi malefaciant; 3 deum facere vultis ... corpus eius dis iratis natum; 4 hunc deum quis colet ... dum tales deos facitis nemo vos deos esse credet; 12, 1 deum efferri; 13, 1 Talthybius deorum; 2 quid di ad homines?
dexter 5, 2 pedem dextrum
dico 1, 2 dicam quod ... vidisse se dicet; 2, 2 si dixero ... horam ... tibi dicere; 3, 2 verum dicere; 6, 1 ego tibi dico; 2 quid diceret; 7, 4 haec visus est dicere ... ius dicebam; 8, 1 dic nobis

qualem; 9, 1 sententiam dicere; 2 multa diserte ... dixit ... quae ab illo dicta sunt; 3 multa dixit ... dicere sententiam ... deus factus dictus pictusve erit; 10, 1 sententiae suae loco dicendae; 2 quid dicam; 3 de tot ac talibus viris dicam; 10, 4 dic mihi ... quare; 11, 4 tria verba cito dicat; 12, 2 dicebam vobis; 13, 2 dicto citius; 6 quid dicis?; 14, 3 erant qui dicerent
dies 1, 1 ante diem III idus Octobris ... suum diem obiit; 2, 2 dies III idus Octobris; 3 medium diem; 4, 1 v. 28 induxit ... diem; 7, 4 totis diebus; 5 diem et noctem; 9, 3 post hunc diem; 5 ex hac die; 11, 5 caelo intra triginta dies excedere, Olympo intra diem tertium
*Diespiter 9, 4 Diespiter Vicae Potae filius
digitus 15, 1 v. 5 refugit digitos ... per ipsos
dilabor 15, 1 v. 6 assiduo dilabitur alea furto
diligentius 5, 4 diligentius intuenti
dimidius 8, 3 Athenis dimidium licet, Alexandriae totum
dimitto 3, 4 nec illum incomitatum dimittam; 9, 2 illo dimisso
Dis 13, 3 pervenit ad ianuam Ditis
disciplina 9, 1 volo ut servetis disciplinam curiae
disco 12, 3 v. 20 discere causas
discutio 4, 1 v. 25 discutiens fugientia Lucifer astra
disertus 10, 2 disertissimi viri; 14, 2 Claudiana lingua disertus; 9, 2 multa diserte ... dixit
disputo 9, 1 sententiam dicere nec disputare; 14, 3 de genere poenae diu disputatum est
dissero 10, 1 summa facundia disseruit
dissimulo 10, 1 non possum amplius dissimulare
diu 3, 1 tam diu cruciatus; 14, 3 diu disputatum est ... diu laturam fecisse[nt]; 13, 1 cupiebat diutius spectare
dives 2, 1 v. 5 divitis Autumni
divido 2, 4 v. 1 medium Phoebus diviserat orbem; 3, 4 exiguis intervallis temporum divisos
divus Augustus 1, 2; 9, 5; 10, 1; Augusta 9, 5; Claudius 9, 5 *bis*; 10, 4; 11, 5
do 1, 1 nihil nec offensae nec gratiae dabitur; 9, 3 vulgo dari honorem; 11, 5 rerum iudicandarum vacationem dari; 12, 3 v. 16 dare Romuleis colla catenis; v. 25 dat populo iura silenti; 14, 2 non datur (advocatio); 4 missionem dari
dolor 10, 1 dolorem ... continere
domesticus 10, 3 domestica mala
domus 11, 2 in una domo
dono 3, 3 hos pauculos ... civitate donaret; 4, 2 Neroni multos annos de suo donat; 15, 2 Caesar illum Aeaco donat
Drusilla *Iulia Drusilla (RE 10, 935 nr. 567)* 1, 2 Drusillam euntem in caelum; 3 Drusillam ... caelum ascendentem
dubito 7, 2 v. 12 dubitans quo suos cursus agat
duco 4, 1 v. 6 ducta (subtemina); v. 10 vellera ducunt; 6, 2 Febrim duci iubebat; 11, 4 servum me ducat; 13, 4 quos Narcissus duci iusserat; 14, 1 ducit illum ad tribunal Aeaci
dulcis 4, 1 v. 11 dulcia pensa
dum 3, 3; 4, 1 v. 13; 4, 2; 11, 4; 12, 1
duo 7, 2 v. 9 duobus ... fluviis; 10, 4 duas Iulias; 11, 5 generos duos; 13, 5 praefecti duo

e, ex 1, 1. 3; 3, 1 *bis*. 2; 4, 2; 9, 3 *bis*. 5 *bis*; 10, 1. 4; 11, 4; 12, 2 *ter*; 14, 4
*ebullio 4, 2 animam ebulliit
ecce 11, 1 ecce Iuppiter
edissero 7, 2 v. 6 edissere
edo 12, 3 v. 1 edite planctus; 14, 1 edit subscriptionem
educo 7, 2 v. 5 quae gens mobile eduxit caput?
effectus 14, 4 alicuius cupiditatis spe⟨cie⟩m sine effectu
effero 3, 2 illum ... omnibus annis, omnibus mensibus efferunt; 12, 1 deum efferri
ego 1, 1 *bis*. 2. 3; 3, 3; 4, 1 v. 22; 4, 2. 3; 6, 1

bis; 7, 1.4 *quater*. 5; 9, 1.6; 10, 1 *bis*. 3 *bis*. 4 *bis*; 11, 3.4.5; 13, 6; nos 8, 1.3; 9, 1; 13, 2.6
emitto 4, 3 maiorem sonitum emisisset
enim 3, 2.3.4; 5, 1.2; 8, 2.3; 9, 6; 12, 3; 13, 6
eo 1, 2 euntem in caelum ... ad deos isse; 5, 3 ire et explorare; 11, 6 pedibus in ... sententiam itum est; 13, 6 in ius eamus
eques 13, 4 equ⟨it⟩es R. quos Narcissus duci iusserat; 14, 1 occisos ... equites R. cc⟨c⟩xxi
equidem 7, 2 v. 6
erro 3, 2 non est mirum si errant
et *passim*
etiam ut etiam 2, 3; 5, 3; 11, 2; 12, 1; etiam si 1, 3; 10, 3
evolo 13, 2 dicto citius ... evolat
excandesco 6, 2 excandescit ... Claudius
excedo 11, 5 caelo ... excedere
excido 5, 1 ne excidant quae memoriae gaudium publicum impresserit
excipio 13, 2 ad patronum excipiendum
excito 10, 3 muscam excitare
exclamo 13, 6 Claudius exclamat
excogito 14, 4 excogitandum illi laborem irritum
excutio 7, 1 alogias excutiam
exhaurio 7, 5 plus ego stercoris exhausi
exigo 1, 2 iuratores exegit
exiguus 3, 4 exiguis intervallis temporum
existimo 9, 1 quid de nobis existimavit?
exitus 3, 1 invenire exitum
expiro 4, 2 expiravit
exploro 5, 3 explorare quorum hominum esset
exporto 11, 5 quam primum exportari
expromo 7, 2 v. 1 exprome propere sede qua genitus cluas

Faba 9, 3 Fabam (famam **S**, fama **VL**) mimum fecisti
*Fabius *eques Romanus* 13, 4
facies 5, 3 novi generis faciem
facilis 5, 4 quod facillimum fuit Graeculo; 10, 3 tam facile homines occidebat; 13, 3 facile descenditur; 2, 2 facilius inter philosophos quam inter horologia conveniet; 4, 3 facilius loquebatur
facio 1, 1 me liberum factum ... verum proverbium fecerat; 2 iter facientem; 3 numquam verbum faciet; 3, 2 princeps factus est ... fac quod faciendum est; 3 et tu ita iubes fieri, fiat; 4, 2 fecit illud plena manu; 3 quod an fecerit nescio; 6, 1 quod facere oportebat; 7, 1 tragicus fit; 8, 1 impetum fecisti; 3 quid ... faciat nescio; 9, 1 mera mapalia fecistis; 3 Fabam mimum fecisti; 6 in vicem faciam; 10, 1 nullum me verbum fecisse ... dolorem quem graviorem pudor facit; 4 hoc ubi fieri solet? in caelo non fit; 13, 4 minorem fecerat; 5 agmine facto; 14, 3 silentium factum est ... negabant hoc umquam factum ... laturam fecisse[nt]; deum facere (*vel* fieri) 8, 1.3; 9, 3 *ter*. 5; 10, 1; 11, 3.4
facundia 10, 1 summa facundia disseruit
fallax 15, 1 v. 6 fallax ... alea
fallo 4, 1 v. 17 fallitque laborem
fames 10, 4 occideret ... fame
fanum 6, 1 Febris ... fano suo relicto
fatum 4, 1 v. 19 humana ... fata
*fatuor 7, 1 desine fatuari
fatuus 1, 1 aut regem aut fatuum nasci oportere; 11, 2 tam fatuum ut etiam regnare posset
faveo 4, 2 homini formosissimo faveret
*Febris 6, 1 Febris ... fano suo relicto sola cum illo venerat; 2 Febrim duci iubebat
felicitas 5, 1 nemo felicitatis suae obliviscitur
felix 1, 1 saeculi felicissimi; 3 salvum et felicem habeam; 4, 1 v. 6 felici ... manu; v. 10 felicia vellera; v. 23 felicia saecula
femina 3, 1 femina crudelissima
fero 8, 2 non tulisset (beneficium); 9, 2 quantum via sua fert; 11, 2 nomen illi

reddidit, caput tulit; 14, 1 lege Cornelia, quae de sicariis lata est
ferrum 7, 1 mures ferrum rodunt; 9, 6 ferrum suum in igne esse; 10,4 occideret alteram ferro, alteram fame
ferula 9, 3 ferulis vapulare; 15, 2 ferulis ... vapulantem
ferus 7, 2 v. 3 reges ... feros
ferveo 9, 5 ferventia rapa vorare (*Lucil.*)
fessus 2, 4 v. 2 fessas ... habenas
festino 4, 1 v. 12 festinat opus
*festivus 8, 2 sororem suam, festivissimam omnium puellarum
fides 5, 1 fides penes auctorem erit; 15, 1 v. 5 decepere fidem
figo 12, 3 v. 11 vulnere parvo figeret hostes
filia 11, 5 socerum filiae suae ... socrum filiae suae; 13, 5 fratris filia ... sororis filia
filius 9, 4 Diespiter Vicae Potae filius; 11, 2 Crassi filium vetuit Magnum vocari
filum 4, 1 v. 9 descendunt saecula filo
firmus 6, 2 solutae manus ... ad hoc unum satis firmae
flagro 4, 1 v. 31 flagrat nitidus ... vultus
flagrum 15, 2 flagris ... vapulantem
fletus 12, 3 v. 1 fundite fletus
flexus 2, 4 v. 3 flexam ... lucem
fluo 7, 2 v. 11 Rhodanus ... fluit
fluvius 7, 2 v. 9 duobus imminens fluviis iugum
formosus 4, 1 v. 9 formoso ... filo; v. 32 cervix formosa; 4, 2 homini *formosissimo; 12, 1 omnium *formosissimum (funus)
fortis 7, 4 fortissime deorum Hercule; 5 valde fortis licet tibi videaris; 12, 3 v. 5 quo non alius fuit ... fortior; 7, 3 animose et fortiter
forum 1, 3 in medio foro; 9, 2 in foro vivat; 12, 3 v. 2 resonet tristi clamore forum
fortuna 12, 2 fortunas suas deplorantes
frango 11, 1 crus fregit
frater 13, 5 fratris filia
fraternus 4, 1 v. 18 fraterna ... carmina
*fritillus 12, 3 v. 31 concusso magna parastis lucra fritillo; 14, 4 alea ludere pertuso fritillo; 15, 1 v. 1 missurus erat resonante fritillo
frons 4, 1 v. 4 crinem ... frontemque coronans
Frugi v. Crassus
fugax 12, 3 v. 12 Medi terga fugacis
fugio 4, 1 v. 25 fugientia ... astra; 14, 4 fugientes semper tesseras quaerere; 15, 1 v. 2 subducto fugiebat tessera fundo
fulgor 4, 1 v. 31 flagrat nitidus fulgore remisso vultus
fundo 10, 2 legibus urbem fundavi
fundo 12, 3 v. 1 fundite fletus; v. 8 rebelles fundere Parthos
fundus 15, 1 v. 2 subducto fugiebat tessera fundo
funus 12, 1 Claudii funus; 3 ut vidit funus suum
furtum 15, 1 v. 6 assiduo dilabitur alea furto
fusus 3, 4 tres fusos profert; 4, 1 v. 1 turpi convolvens stamina fuso; v. 13 contorto descendunt stamina fuso

Gaius *C. Caesar Augustus Germanicus, Caligula (RE 10, 381 nr. 133)* 11, 2; v. C. Caesar
gallus 7, 3 gallum in suo sterquilino plurimum posse
Gallus 3,3 Gallos ... togatos videre; 6,1 Gallus germanus ... quod Gallum facere oportebat, Romam cepit
gaudeo 4, 1 v. 11 gaudent implere manus; v. 15 gaudet ... futuris; 5,4 gaudet esse illic philologos homines
gaudium 5, 1 quae memoriae gaudium publicum impresserit
gener 8, 2 generum suum occidit; 11, 2 hic et generum (occidit); 5 occidit ... generos duos; 13,5 generi
gens 5,2 esse ... ullius gentis notae; 7,2 v. 5 quae gens mobile eduxit caput?
genus 5,3 novi generis faciem; 12,1 om-

nis generis aenatorum; 3 v. 28 causidici, venale genus; 14,3 de genere poenae
germanus 6, 1 Gallus germanus
gero 11, 4 honeste inter vos gessi
gestus 6, 2 illo gestu solutae manus
gigno 7, 2 v. 1 sede qua genitus cluas
gracilis 12, 2 iurisconsulti ... pallidi, graciles
*Graeculus 5, 4 quod facillimum fuit Graeculo
Graecus 3, 3 Graecos ... togatos videre; 5, 2 nec Graecum esse nec Romanum; 10, 3 Graece nescit
gratia 1, 1 nihil nec offensae nec gratiae dabitur; 7, 3 illic non habere se idem gratiae; 10, 4 gratiam rettulit
gratus 2, 1 v. 4 gratos ... honores
gravis 10, 1 graviorem (dolorem) pudor facit

habena 2, 4 v. 2 fessas quatiebat habenas
habeo 1, 3 illum salvum et felicem habeam; 7, 3 non habere se idem gratiae; 8, 1 nec cor nec caput habet; 3 templum in Britannia habet; 10, 1 vos testes habeo; 12, 2 vix animam habentes; 13, 3 subalbam canem in deliciis habere
*Helvius *eques Romanus* 13, 4
Hercules 5, 3 Iuppiter Herculem ... iubet ire et explorare ... Hercules ... perturbatus est; 6, 1 imposuerat Herculi minime vafro; 7, 1 Hercules ... inquit; 4 fortissime deorum Hercule; 9, 4 ad hunc belle accessit Hercules; 6 Hercules ... cursabat et aiebat
Hesperius 7, 2 v. 7 ab Hesperio mari
Hesperus 4, 1 v. 26 surgit redeuntibus Hesperus astris
hic *pron.* 1, 1. 3; 3, 2. 3. 4; 4, 1 v. 1; 4, 2; 6, 1. 2; 7, 3. 4; 8, 3 *bis*; 9, 1. 3 *bis.* 4; 10, 2. 3 *bis.* 4 *bis*; 11, 2 *bis.* 3. 4; 12, 2; 14, 3; *adiect.* 3, 4; 4, 3; 6, 2; 7, 2 v. 2. v. 3; 8, 2; 9, 1. 3 *ter.* 4. 5 *bis*; 10, 4; 11, 4. 6; 13, 4; *adv.* 7, 1; 9, 6; 13, 4. 6 *ter*
Hiemps 2, 1 v. 4 deformis Hiemps
hilaris 12, 2 omnes laeti, hilares
Hispani 3, 3 Hispanos ... togatos videre
Historiae 5, 4 sperat ... aliquem Historiis suis locum
historicus 1, 2 ab historico iuratores exegit
Homericus 5, 4 Homerico versu ... sequens versus verior, aeque Homericus
homo 1, 3 in medio foro hominem occisum; 3, 1 hominem miserum torqueri pateris; 4 tot milia hominum sequentia; 4, 2 homini formosissimo faveret; 3 ultima vox ... inter homines audita est; 5, 3 explorare quorum hominum esset; 4 visus est quasi homo ... philologos homines; 6, 2 decollare homines; 9, 2 Ianus pater ... homo; 10, 3 homines occidebat; 11, 5 hominem tam similem sibi quam ovo ovum; 12, 1 concursus hominum; 3 v. 3 pulchre cordatus homo (*Enn.*); 13, 2 quid di ad homines?; 6 homo crudelissime; 14, 2 homo ... disertus ... homo iustissimus
honeste 11, 4 honeste inter vos gessi
honor 2, 1 v. 4 gratos carpebat honores divitis Autumni; 9, 3 non debere hunc vulgo dari honorem
hora 2, 2 horam non possum certam tibi dicere; 3 tu sic transibis horam tam bonam?; 3, 2 horam eius nemo novit
Horatius 13, 3 ut ait Horatius
*horologium 2, 2 facilius inter philosophos quam inter horologia conveniet
hostis 12, 3 v. 11 praecipites ... figeret hostes
humanus 4, 1 v. 19 humana ... fata

iaceo 13, 3 iacebat Cerberus
iam 2, 1 v. 1. v. 3; 2, 4 v. 1; 4, 1 v. 30; 8, 1. 3; 9, 3; 12, 3 v. 24; 13, 1; 14, 4; 15, 1 v. 7
ianua 13, 3 pervenit ad ianuam Ditis
*Ianus 9, 2 interrogatur sententiam Ianus pater
idem 1, 2; 7, 3
ideo 9, 2; 10, 2 *bis*
*idus 1, 1; 2, 2 idus Octobris
ignis 9, 6 ferrum suum in igne esse
ille *pron.* 1, 1. 2. 3 *bis*; 3, 2 *bis.* 3. 4; 4, 1

v. 10. v. 22; 4, 2 *ter.* 3; 5, 2; 6, 1 *bis.* 2 *quinquies*; 8, 1. 2 *bis*; 9, 2 *bis.* 4; 10,3; 11, 1. 2 *bis.* 5. 6; 12, 3 vv. 6–7 *bis.* v. 13; 13, 1; 14, 1. 2. 3 *bis.* 4 *bis*; 15, 2 *quater*; *adiect.* 4, 3; 6, 2; 7, 2 v. 14; 10, 2; 12, 1; 13, 3; *adv.* 5, 4; 6, 1; 7, 3. 5; 9, 6

immineo 7, 2 v. 9 imminens fluviis iugum

imparatus 13, 5 necubi imparatus esset

impensus 12, 1 impensa cura

imperium 10, 2 pudet imperii *(Mess. Corv.)*

impetus 8, 1 in curiam impetum fecisti

impleo 4, 1 v. 11 gaudent implere manus

implico 5, 3 vocem ... raucam et implicatam

impono 6, 1 imposuerat Herculi

imprimo 5, 1 memoriae gaudium publicum impresserit

in 1, 1. 2 *ter.* 3 *bis*; 3, 2. 3; 5, 1 *bis*; 7, 3. 5; 8, 1 *bis.* 2. 3 *bis*; 9, 1. 2 *bis.* 3 *bis.* 5 *bis.* 6 *bis*; 10, 2. 4 *bis*; 11, 5. 6; 12, 3 v. 4. v. 30; 13, 3 *bis.* 4. 6; 15, 2

Inachius 7, 2 v. 8 Inachiam ad urbem

incertus 7, 2 v. 4 profatu vocis incerto

incessus 5, 3 insolitum incessum

incestum 8, 2 damnavit incesti

incido 7, 5 in quod si incidisses

incipio 14, 2 incipit ... velle respondere

incomitatus 3, 4 nec ilum incomitatum dimittam

indico 1, 3 affirmavit se non indicaturum

indignatio 10, 2 omnia infra indignationem verba

induco 4, 1 v. 28 Aurora ... induxit rubicunda diem

ineo 11, 5 numerus iniri non potuit

inferi 11, 6 trahit ad inferos a caelo; 13, 1 descendit ad inferos

infra 10, 2 infra indignationem verba

ingenium 3, 1 ingenio eius delectatus esset

ingens 7, 2 v. 11 Rhodanus ingens; 12, 3 ingenti enim μεγάλῳ χορικῷ; 14, 3 ingens silentium

inicio 13, 1 inicit illi manum

iniquus 14, 3 magis iniquum videbatur quam novum

initium 1, 1 initio saeculi felicissimi

iniuria 11, 4 vindicate iniurias meas

inquam inquit 3, 3. 4; 6, 1; 7, 1; 8, 3; 9, 1. 3; 10, 1; 13, 2. 3; inquis 8, 3; 11, 1

inquieto 2, 3 poetae ... medium diem inquietent

insolitus 5, 3 insolitum incessum

intellego 2, 2 puto magis intellegi; 5, 2 non intellegere se linguam eius; 6, 2 quid diceret, nemo intellegebat; 7, 3 intellexit neminem Romae sibi parem fuisse; 4 quantum intellegi potuit; 12, 3 intellexit se mortuum esse

intentus 4, 1 v. 17 detinet intentas cantu

inter 2, 2 *ter*; 4, 3; 6, 1; 9, 3; 11, 4; 13, 1

interfector 13, 3 amicorum interfector

interim 3, 4

interrogo 1, 3 hunc si interrogaveris; 9, 1 interrogare vobis permiseram; 2 interrogatur sententiam; 4 interrogatur sententiam; 12, 1 interrogat ... quid sibi velit

intersum 6, 1 multa milia inter Xanthum et Rhodanum interesse

intervallum 3, 4 exiguis intervallis temporum

intra 9, 1; 11, 5 *bis*

intueor 5, 4 diligentius intuenti; 10, 3 intuenti domestica mala

invenio 3, 1 invenire exitum; 10, 2 quid dicam ... non invenio; 14, 2 advocatum non invenit

invideo 3, 2 quid huic et rei publicae invides?; 9, 6 noli mihi invidere

ipse *pron.* 4, 2; 5, 4; 9, 4. 5; *adiect.* 12, 3 v. 17; 15, 1 v. 5

irascor 6, 2 murmure irascitur; 11, 1 iratus fuit uxori; 3 dis iratis

irritus 14, 4 laborem irritum; 15, 1 v. 8 irrita ... pondera

is *pron.* 1, 2; 3, 1. 2. 4; 4, 2. 3; 5, 2; 9, 2 *bis.* 3. 5; 11, 3. 5 *bis*; 13, 1; 14, 1 *bis.* 2; 15, 2; *adiect.* 9, 5

iste 6, 1; 8, 1; 10, 4; istic 11, 1

ita 1, 1. 3; 3, 4; 9, 5; 11, 4

itaque 5,4 *bis*; 6,1; 7,4; 9,3. 4; 10,2. 3; 13,3

iter 1,2 iter facientem

iubeo 2,1 v. 5 iusso ... senescere Baccho; 3,4 ita iubes fieri ... divisos mori iubebo; 4, 2 Claudium iubent omnes ... ἐκπέμπειν δόμων; 5, 3 Herculem ... iubet ire et explorare; 6,2 Febrim duci iubebat ... iusserat illi collum praecidi; 9,5 deam esse iussit; 12,3 v. 17 dare ... colla catenis iussit; 13, 4 quos Narcissus duci iusserat; 14,4 iubet illum alea ludere

iudex 12,3 v. 22 quis nunc iudex ... lites audiet

iudico 11,5 rerum iudicandarum vacationem dari

iugum 7,2 v. 9 imminens fluviis iugum

Iulius 7,4 mense Iulio et Augusto; 9,2 designatus erat in kal. Iulias; 10, 4 duas Iulias pronepotes meas occideret

*Iuncus *Iuncus Vergilianus senator (RE 10, 955)* 13,4

Iuno 8,2 sororem ... maluit Iunonem vocare

Iuppiter 5,2 nuntiatur Iovi; 3 Iuppiter Herculem ... iubet ire et explorare; 8,2 illum deum ab Iove (fieri); 9,1 Iovi venit in mentem; 10,4 videris, Iuppiter, an in causa mala; 11,1 Iuppiter ... uni Volcano crus fregit

*iurator 1,2 quis umquam ab historico iuratores exegit?

iurisconsultus 12,2 iurisconsulti e tenebris procedebant

iuro 1,3 in senatu iuravit se Drusillam vidisse

ius 7,4 ius dicebam; 9,5 optimo iure; 12,3 v. 18 nova Romanae iura securis; v. 25 dat populo iura silenti; 13,6 in ius eamus

iustus 14,2 Aeacus homo iustissimus

Iustus v. Catonius

iuvo 4,1 v. 15 Phoebus adest cantuque iuvat

Ixion 14,3 Ixionis miseri rotam sufflaminandam

kal. *(kalendae)* 9,2 in kal. Iulias

L. L(ucius) Silanus 10,4; 11,5

labor 4,1 v. 12 nulloque labore ... descendunt stamina fuso; v. 17 fallit ... laborem; 5,3 tertium decimum laborem venisse; 14,4 excogitandum illi laborem irritum

Lachesis 4,1 v. 3 Lachesis redimita comas ... de niveo subtemina vellere sumit; 4,2 Lachesis ... fecit illud plena manu

laetus 4,1 v. 16 laetus ... plectra movet; 12,2 omnes laeti, hilares

lana 4,1 v. 8 mutatur vilis pretioso lana metallo

lapis 6,1 ad sextum decimum lapidem

*larvae 9,3 eum dedi larvis

lassus 4,1 v. 23 felicia lassis saecula praestabit

lateo 10,4 sub meo nomine latens

*latura 14,3 Si⟨syph⟩um diu laturam fecisse[nt]

laudo 4,1 v. 18 citharam fraternaque carmina laudant; v. 20 laudatum opus

laurus 4,1 v. 4 crinem ... lauro ... coronans

laus 13,1 delectabatur laudibus suis

lavo 9,6 manus manum lavat

levis 12,3 v. 8 levibus ... telis

lex 4,1 v. 24 legum ... silentia rumpet; 10,2 legibus urbem fundavi; 14,1 lege Cornelia ... quaerebat

liber 1,1 scio me liberum factum; 12,2 populus R. ambulabat tamquam liber

libertus 6,2 putares omnes illius esse libertos; 13,2 Narcissus libertus; 5 convolant primi omnium liberti; 15, 2 Menandro liberto suo tradidit

libet 1,2 si libuerit respondere

licet 7,5 valde fortis licet tibi videaris; 8,3 Athenis dimidium licet; 9,1 ⟨non licere⟩ sententiam dicere

Licinus *(RE 13, 503 nr. 5)* 6,1 Licinus multis annis regnavit

*lingo 8,3 mures molas lingunt

lingua 5,2 non intellegere se linguam

eius; 14,2 homo Claudiana lingua disertus
lis 12,3 v. 23 lites audiet
litus 12,3 v. 14 ultra noti litora ponti
locus 5,4 Historiis suis locum; 6,1 loca calcasti; 2 excandescit hoc loco; 10,1 sententiae suae loco dicendae
longe 9,5 longe ... sapientia antecellat
longinquus 7,2 v. 7 regna ... longinqua
loquor 4,3 facilius loquebatur
lucidus 4,1 v. 29 Sol ... lucidus
Lucifer 4, 1 v. 25 discutiens fugientia Lucifer astra
lucrum 12,3 v. 31 magna parastis lucra
luctor 3,1 cum anima luctatur
ludo 14,4 alea ludere; 15,1 v. 4 lusuro similis
lugeo 12,3 v. 29 poetae lugete novi
Lugudunum 6,1 Luguduni natus est ... Luguduni natum
[Lugudunenses] 6,1
*Lupus *Cornelius Lupus (RE 4, 1402 nr. 244)* 13,5
*Lusius *Q. Lutetius Lusius Saturninus (RE 13, 2097)* 13,5
lux 2,1 v. 2 contraxerat ortum lucis; 4 v. 3 flexam deducens ... lucem

M. M(arcus) Helvius 13,4
macto 7,2 v. 3 haec clava reges ... mactavit feros
maestus 12,3 v. 27 maestis ... palmis
magis 2,2 magis intellegi; 14,3 magis iniquum ... quam novum; 12,2 tum maxime
magnitudo 9,3 multa dixit de magnitudine deorum
magnus 9,3 magna res; 11,3 v. 31 magna ... lucra; 13,3 magna voce; 14,2 magnis clamoribus; 4,3 maiorem sonitum; 11,1 avunculus maior
Magnus *Cn. Pompeius M. Licini Crassi Frugi f. (RE 13, 340. 344 nr. 73)* 11,2 Crassi filium vetuit Magnum vocari ... occidit in una domo Crassum Magnum Scriboniam; 11, 5 Magnum Pompeium et L. Silanum (occidit)
maior v. magnus
malefacio 11,1 di tibi malefaciant
malo 7,5 maluisses cloacas Augeae purgare; 8,2 maluit Iunonem vocare
malus 10,3 domestica mala; 4 in causa mala
manus 4, 1 v. 6 subtemina ... moderanda manu; v. 11 gaudent implere manus; v. 19 plus solito nevere manus; 4,2 fecit illud plena manu; 6,2 illo gestu solutae manus; 9,6 manus manum lavat; 12,3 v. 9 certa ... manu tendere nervum; 13,1 inicit illi manum
*mapalia 9,1 mera mapalia fecistis
*marcus 6,1 marci municipem vides
mare 10,2 terra marique pacem peperi
marinus 5,3 marinis beluis
Martius 13, 1 trahit ... per campum Martium
mathematicus 3,2 patere mathematicos aliquando verum dicere
maxime v. magis
medius 1,3 in medio foro; 2,3 medium diem; 4 v. 1 medium ... orbem; 13,4 medius ... in hac cantantium turba
Medus 12,3 v. 12 picta ... Medi terga fugacis
mehercules 3,3; 8,2
melior v. bonus
memoria 1, 1 memoriae tradere; 5, 1 memoriae ... impresserit; 7,4 memoria repetis
*Menander *libertus Aeaci* 15,2
mendacium 6,1 mera mendacia narrat
mens 7,3 mentis suae non est; 9,1 venit in mentem
mensis 2, 2 mensis erat October; 3, 2 omnibus mensibus; 7,4 mense Iulio et Augusto; 8,2 cuius mensem toto anno celebravit
Mercurius 3,1 Mercurius ... unam e tribus Parcis seducit; 12, 1 interrogat Mercurius; 13,2 inquit Mercurius
merus 6, 1 mera mendacia; 9, 1 mera mapalia
Messala *M. Valerius Messala Corvinus (RE 8A, 261 nr. 131)* 10, 2 Messalae Corvini disertissimi viri
Messalina 11,1 Messalinam ... occidi-

sti; 5 uxorem suam Messalinam (occidit); 13,4 ad Messalinam ... convolant
metallum 4,1 v.8 mutatur vilis pretioso lana metallo
*Metamorphosis 9,5 rem ad Metamorphosis Ovidi adiciendam
meus 9,6; 10,1. 3. 4; 11,4 *bis*
milia 3,4 tot milia hominum; 6,1 multa milia inter Xanthum et Rhodanum
mimus 9,3 Fabam mimum fecisti
minime minor minus v. parvus
ministro 4,1 v.16 pensa ministrat
minor 5,2 nescio quid illum minari
miror 4,1 v.7 mirantur pensa sorores
mirus 3,2 non est mirum si; 8,1 non mirum quod
miser 3,1 hominem miserum; 14,3 Ixionis miseri
miseria 7,5 quantum illic miseriarum contulerim
missio 14,4 missionem dari
mitto 13,6 nos ... huc misit; 15,1 v.1 missurus erat; v.3 mittere talos
*Mnester *pantomimus (RE 15, 2284 nr. 1)* 13,4 Mnester pantomimus quem Claudius decoris causa minorem fecerat
mobilis 7,2 v.5 mobile eduxit caput
moderor 4,1 v.6 subtemina felici moderanda manu
modo 3,4; 8,1; 9,6 *bis*
modus 4,1 v.10 nec modus est illis
mola 8,3 mures molas lingunt
mollis 4,1 v.13 mollia ... stamina
momentum 13,3 momento temporis
mons 15,1 v.7 summi tanguntur culmina montis
monstrum 5,3 ut qui etiam non omnia monstra timuerit
mora 11,6 nec mora
morior 3,4 hos tres ... exiguis intervallis temporum divisos mori iubebo; 11,2 C. Caesarem non desiit mortuum persequi; 12,3 intellexit se mortuum esse
moror 9,1 privatis intra curiam morantibus
mortalis 4,1 v.21 mortalis tempora vitae; 9,5 omnes mortales sapientia antecellat
moveo 4,1 v.16 plectra movet; 5,2 assidue ... caput movere
mulio 6,1 plura loca calcasti quam ullus mulio perpetuarius
multus 4,2 multos annos; 6,1 multis annis ... multa milia; 7,5 multo plus ... stercoris; 9,2 multa diserte ... dixit ... multa dixit; 4,1 v.19 plus solito nevere manus; 1,3 coram pluribus; 6,1 plura loca calcasti quam ...; 7,3 gallum in suo sterquilino plurimum posse
*municeps 6,1 marci municipem vides
munus 9,3 proximo munere inter novos auctoratos
murmur 6,2 quanto potest murmure irascitur
mus 7,1 mures ferrum rodunt; 8,3 Romae ... mures molas lingunt
musca 10,3 muscam excitare
muto 4,1 v.8 mutatur vilis pretioso lana metallo
*Myron *Claudii libertus* 13,5

nam 1,3; 7,4; 10,3; 15,1 v.1
Narcissus *Claudii libertus (RE 16, 1701 nr. 1)* 13,2 *bis*. 4
narro 1,3 soli narrabit; 6,1 mera mendacia narrat ... quod tibi narro
nascor 1,1 aut regem aut fatuum nasci oportere; 3,2 umquam illum natum putavit; 6,1 Luguduni natus est ... ad sextum decimum lapidem natus est a Vienna ... Luguduni natum; 11,3 corpus eius dis iratis natum
natio 5,2 cuius nationis esset; 3 nosse videbatur omnes nationes
ne 4,1 v.20; 5,1; 7,1. 2 v.2. v.14; 9,2. 3 *bis*; 13,1; 14,4
nec 1,1 *bis*; 3,1 *bis*. 4; 4,1 v.10. v.23 *bis*; 5,1. 2 *ter*; 8,1 *bis*; 9,1. 5; 11,5. 6
necesse 1,2 necesse fuerit ... necesse est
*necubi 13,5
nego 11,6 unde negant redire quem-

quam *(Catull.)*; 14,3 negabant hoc umquam factum
negotium 10,1 meum negotium ago
nemo 1,3; 3,2 *bis*; 5,1; 6,2 *bis*; 7,3; 11,4
*nenia 12,3 nenia cantabatur anapaestis
neo 4,1 v.19 plus solito nevere manus
Nero *L. Domitius Ahenobarbus, Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus (RE suppl. III 349 nr. 29)* 4,1 v.30 iam Roma Neronem aspiciet; 2 Neroni multos annos de suo donat
nervus 12,3 v.10 tendere nervum
nescio 4,3 quod an fecerit nescio; 5,2 nescio quid ... respondisse nescio quid; 8,3 quid faciat nescio; 10,3 Graece nescit; 11,1 nescio – inquis ... turpius est quod nescisti quam quod occidisti
Nestor 4,1 v.14 Nestoris annos
neuter 12,3 v.22
nex 3,2 dede neci *(Verg.)*
niger 13,3 canem nigrum
nihil, nihilum 1,1; 7,3; 8,1; 14,4
nimis 2,3 nimis rustice; 4,1 v.18 nimis ... laudant
nisi 6,1; 14,3
nitidus 4,1 v.31 nitidus fulgore remisso vultus; 13,2 nitidus ut erat a balineo
niveus 4,1 v.5 niveo vellere
nobilis 7,2 v.8 nobile ... pecus; 11,2 Crassum, Magnum, Scriboniam ... nobiles
nolo 1,1 si noluero; 2 velit nolit; 9,6 noli mihi invidere
nomen 10,4 sub meo nomine latens; 11,2 nomen ... reddidit; 14,1 nomen eius recipiat
nomino 7,4 fui nominaturus
non *passim*
nos v. ego
*notarius 9,2 quae notarius persequi non potuit
notor 7,4 notorem petisset
notus 5,2 gentis notae; 12,3 v.13 noti ... ponti
novi 3,2 horam eius nemo novit; 5,3 nosse ... omnes nationes; 7,4 me optime nosti
novitas 14,3 novitate rei attoniti
novus 1,1 anno novo; 4,1 v.7 colorem ... novum; 5,3 novi generis faciem; 9,3 novos auctoratos; 12,3 v.17 nova ... iura; v.29 poetae ... novi; 14,3 magis iniquum ... quam novum; 4 novam poenam; novissime 13,5
nox 2,4 v.2 Phoebus ... propior nocti; 7,5 diem et noctem
nugae 7,3 oblitus nugarum
nullus 4,1 v.12; 5,3; 10,1; 11,4
num 12,1
numerus 11,5 numerus iniri non potuit
*nummulariolus 9,4 Diespiter ... nummulariolus
numquam 1,3
numquid 11,1
nunc 4,1 v.16 *bis*; 7,2 v.4; 11,3; 12,3 v.22
nuntio 5,2 nuntiatur Iovi venisse quendam; 13,2 venire nos nuntia
nuntius 1,3 pro tam bono nuntio; 13,1 Talthybius deorum [nuntius]

o 12,3 v.28 o causidici
obeo 1,1 suum diem obiit
obliquus 2,4 v.3 obliquo ... deducens tramite lucem
obliviscor 5,1 nemo felicitatis suae obliviscitur; 7,3 oblitus nugarum
obscurus 2,1 v.2 obscuri tempora Somni
*obtorqueo 11,6 collo obtorto
obverto 7,2 v.10 ortu semper obverso
*obvolvo 13,1 capite obvoluto
occasus 2,3 ortus et occasus describere
occido 1,3 in medio foro hominem occisum; 8,2 Silanum occidit; 10,3 homines occidebat; 4 duas Iulias ... occideret ... quos quasque occidisti; 11,1 numquid occidit ... Messalinam ... occidisti ... turpius est quod nescisti quam quod occidisti; 2 occiderat ille socerum ... occidit Crassum Magnum

Scriboniam; 11, 5 occidit socerum; 14,1 occisos senatores *etc.*
occurro 13,2 venienti ... occurrit; 13,3 tibi in tenebris occurrere; 5 Claudio occurrunt
Oceanus 12,3 v.18 tremere Oceanum
*October mensis 2,2; idus 1,1; 2,2
offensa 1,1 nihil nec offensae nec gratiae dabitur
olim 9,3
Olympus 11,5 caelo intra triginta dies excedere, Olympo intra diem tertium
omitto 10,3 illa omittam, haec referam
omnis 1,2; 2,3; 3,2 *bis.* 3; 4,2. 3; 5,3 *bis*; 6,1. 2; 8,2 *bis*; 9,5; 10,2; 12,1 *bis.* 2; 13,3. 5 *ter.* 6; 14,3
oportet 1, 2 nasci oportere; 3, 4 non oportet enim eum ... solum destitui; 6, 1 quod Gallum facere oportebat; 14,3 quid illum pati oporteret
oppidum 12,3 v.26 Cretaea oppida centum
optimus v. bonus
opus 4,1 v.12 festinat opus; v.20 laudatum transcendit opus; 10, 2 operibus ornavi
orbis 2,4 v.1 medium curru Phoebus diviserat orbem; 4,1 v.28 Sol aspicit orbem; 5,3 totum orbem terrarum pererraverat; 12,3 v.5 in toto ... orbe
orno 4,1 v.3 Lachesis ... ornata capillos; 10,2 urbem ... operibus ornavi
oro 8,2 oro per ...; 3 ut deum orant
ortus 2,1 v.1 Phoebus ... contraxerat ortum lucis; 2,3 ortus et occasus describere; 7,2 v.10 ortu semper obverso
ostendo 13,6 tibi hic s[t]ellas ostendam
Ovidius 9, 5 rem ad Metamorphosis Ovidi adiciendam
ovum 11,5 hominem tam similem sibi quam ovo ovum

P. P(ublius) Petronius 14,2
pallidus 12,2 iurisconsulti ... pallidi
palma 12, 3 v. 27 caedite maestis pectora palmis
pantomimus 13,4 Mnester pantomimus
par 7,3 neminem Romae sibi parem
Parcae 3,1 unam e tribus Parcis; 4,1 v.20 ne demite Parcae
pario 10,2 pacem peperi
paro 12,3 v.31 magna parastis lucra
pars 4,3 illa parte qua facilius loquebatur; 12,3 v.21 una tantum parte audita; 14,2 altera tantum parte audita
Parthi 12,3 v.8 rebelles fundere Parthos
parum 8,3 parum est quod
parvus 12,3 v.11 vulnere parvo; 4,1 v.23 nec cantu nec voce minor; 13,4 quem Claudius decoris causa minorem fecerat; 6,1 minime vafro; 7,3 nihilo minus; 9,5 nec minus
passus 1,2 non passibus aequis *(Verg.)*
pater 9,2 Ianus pater; p.c. *(patres conscripti)* 9,1; 10,1. 2. 3; 11,4
patior 3,1 hominem miserum torqueri pateris; 2 patere mathematicos ... verum dicere; 14, 3 quid illum pati oporteret
patria 7,2 v.5 quae patria ... mobile eduxit caput?
patronus 13, 2 antecesserat ad patronum excipiendum; 14,2 incipit patronus velle respondere
pauculus 3,3 hos pauculos ... civitate donaret
paucus 12,2 pauci causidici
pax 10,2 pacem peperi
pectus 12,3 v.27 caedite maestis pectora palmis
pecus 7,2 v.8 nobile advexi pecus
*Pedo *Pedo Pompeius (RE 21, 2281 nr. 101)* 13,5. 6; 14,2
penes 5,1 fides penes auctorem
pensum 4,1 v.7 mirantur pensa sorores; v.11 sunt dulcia pensa; v.16 pensa ministrat
per 8,2; 10,4; 12,1; 13,1; 15,1 v.5
*percrebesco 13,5 rumor percrebuit
peregrinus 3,3 aliquos peregrinos in semen relinqui
pereo 14,3 Tantalum siti periturum
pererro 5,3 totum orbem terrarum pererraverat
periculum 5,1 nec periculum est ne ...
perimo 7,2 v.2 hoc ... peremptus stipite

permitto 9, 1 interrogare vobis permiseram
*perpetuarius 6, 1 mulio perpetuarius
persequor 9, 2 quae notarius persequi non potuit; 11, 2 C. Caesarem non desiit mortuum persequi
Persis 12, 3 v. 9 sequi Persida telis
persona 9, 3 ne videar in personam non in rem dicere sententiam
pertundo 14, 4 pertuso fritillo
perturbo 5, 2 perturbato sono; 3 Hercules sane perturbatus est; 13, 3 pusillum perturbatur
pervenio 13, 3 pervenit ad ianuam Ditis
pes 5, 2 pedem dextrum trahere; 11, 6 pedibus in hanc sententiam itum est
peto 7, 2 v. 6 regna ... petens longinqua; 4 a me notorem petisset; 8, 2 a Saturno petisset hoc beneficium; 15, 1 v. 4 semper semperque petenti; 2 petere in servitutem
*Petronius *P. Petronius (RE 19, 1199 nr. 24)* 14, 2 P. Petronius ... homo Claudiana lingua disertus
†pherona otus 13, 5
philologus 5, 4 philologos homines
philosophus 2, 2 facilius inter philosophos quam inter horologia conveniet
Phoebus 2, 1 v. 1 Phoebus ... contraxerat ortum lucis; 4 v. 1 medium ... Phoebus diviserat orbem; 4, 1 v. 15 Phoebus adest; v. 21 Phoebus ait; 7, 2 v. 10 Phoebus ortu semper obverso videt
Pierius 4, 1 v. 4 Pieria ... lauro
pingo 9, 3 deus factus dictus pictusve erit; 12, 3 v. 12 picta ... Medi terga
placeo 3, 3 placet aliquos relinqui; 9, 3 ferulis vapulare placet; 11, 5 placet mihi in eum severe animadverti; 14, 4 non placuit missionem dari ... placuit novam poenam constitui debere
plaga 8, 3 caeli scrutatur plagas *(Enn.)*
planctus 12, 3 v. 1 edite planctus
plane 12, 1 plane ut scires; 2 plane ex animo; 13, 5 omnes plane consanguinei
plausus 13, 4 cum plausu procedunt cantantes
plectrum 4, 1 v. 16 plectra movet
plenus 4, 2 plena manu
ploro 12, 2 plorabant, sed plane ex animo
plures, plurimus, plus v. multus
podagricus 13, 3 quamvis podagricus esset ... pervenit ad ianuam Ditis
poena 14, 3 de genere poenae diu disputatum est; 4 novam poenam constitui debere
poeta 2, 3 ⟨adeo non⟩ adquiescunt omnes poetae; 12, 3 v. 29 vos ... poetae lugete novi
Pollio v. Rufrius
Polybius *Claudii libertus (RE 21, 1579 nr. 5)* 13, 5
Pompeius v. Magnus, v. Pedo
pondus 15, 1 v. 8 Sisyphio volvuntur pondera collo
pono 9, 2 ne aliis verbis ponam quae ab illo dicta sunt
pontus 12, 3 v. 14 ultra noti litora ponti
populus 12, 2 populus R. ambulabat tamquam liber; 3 v. 25 qui dat populo iura silenti
possum 2, 2 horam non possum certam tibi dicere; 3, 1 nec invenire exitum poterat; 6, 2 quanto potest murmure irascitur; 7, 3 gallum in suo sterquilino plurimum posse; 4 quantum intellegi potuit; 8, 1 *Ἐπικούρειος θεὸς* non potest esse ... quomodo potest rotundus esse; 9, 2 quae notarius persequi non potuit; 5 possit ferventia rapa vorare; 10, 1 non possum amplius dissimulare; 3 non posse ... muscam excitare; 11, 2 etiam regnare posset; 5 numerus iniri non potuit; 12, 1 etiam Claudius audire posset; 3 v. 7 vincere cursu poterat Celeres; v. 20 non alius potuit citius discere causas; 13, 1 ne quis eum possit agnoscere
post 9, 3
postea 5, 1 quae in terris postea sint acta

postmeridianus 9,2 Ianus pater ... postmeridianus consul
postulo 14,1 postulat, nomen eius recipiat; 2 postulat advocationem
Pota v. Vica
praecedo 3,4 tot (milia hominum) praecedentia
praeceps 12,3 v.10 praecipites ... hostes
praecido 6,2 collum praecidi
praefectus 13,5 praefecti duo Iustus Catonius et Rufrius Pollio
praemitto 13,5 quos omnes ... praemiserat
*praeputium 8,1 sine capite sine praeputio *(Varro)*
praerapidus 7,2 v.11 amne praerapido
praesto 4,1 v. 24 felicia lassis saecula praestabit
praetorius 13,4 Iuncus praetorius
pretiosus 4,1 v.8 pretioso ... metallo
primus 4,1 v.29 primos a carcere concitat axes; 5,3 primo aspectu; 9,2 primus interrogatur; 12,3 v.30 vos ... in primis; 13,5 convolant primi omnium liberti; 1,1 primum, si noluero, non respondebo; 4,1 v. 27 cum primum; 11,5 quam primum
princeps 3,2 princeps factus est; 8,2 Saturnalicius princeps
privatus 9,1 privatis intra curiam morantibus
pro 1,3; 11,4
procedo 12,2 iurisconsulti e tenebris procedebant; 13,4 procedunt cantantes; 14,2 procedit P. Petronius
proclivis 13,3 omnia proclivia sunt
produco 1,2 auctorem producere; 15,2 producere testes
*profatus 7,2 v.4 profatu vocis incerto
profero 3,4 tres fusos profert
proficio 14,4 nihil proficere
pronepos 10,4 duas Iulias pronepotes meas occideret
propere 7,2 v.1 exprome propere
propior 2,4 v.2 Phoebus ... propior nocti; 9,3 proximo munere; 4 proximus interrogatur sententiam
proverbium 1,1 verum proverbium fecerat
proximus v. propior
publicus 5,1 gaudium publicum; 10,3 publicas clades; res publica 3,2; 9,5
pudeo 10,2 pudet imperii *(Mess. Corv.)*
pudor 10,1 dolorem, quem graviorem pudor facit, continere
puella 8,2 sororem ... festivissimam omnium puellarum
pulchre 12,3 v. 3 pulchre cordatus homo
purgo 7,5 cloacas Augeae purgare
pusillus 3,3 pusillum temporis; 13,3 pusillum perturbatur
puto 2,2 puto magis intellegi; 3,2 nemo ... illum natum putavit; 4,3 vae me, puto, concacavi me; 5,3 putavit sibi tertium decimum laborem venisse; 6,2 putares omnes illius esse libertos

quaero 1,1 si quis quaesiverit unde sciam; 2 quaerito ab eo; 5,2 quaesisse se cuius nationis esset; 8,3 quare, inquit, quaero; 13,6 quaeris quomodo?; 14,1 lege Cornelia ... quaerebat; 4 fugientes ... tesseras quaerere
quaestus 9,4 hoc quaestu se sustinebat
qualis 4,1 vv.25–27 *ter*; 5,3; 8,1
qualiscumque 9,1
quam 2,2; 6,1; 10,3; 11,1 *bis.* 5 *bis*; 13,6; 14,3
quamvis 13,3
*quandoquidem 11,5
quantus 6,2 quanto potest murmure; 7,4 quantum intellegi potuit; 5 quantum illic miseriarum contulerim; 8,2 quantum ... in illo fuit; 9,2 quantum via sua fert
quare 8,3; 10,4
quartus 3,1 sexagesimus et quartus
quasi 5,4 visus est quasi homo
quatio 2,4 v.2 fessas quatiebat habenas
que *passim*
qui 1,1 *bis.* 2 *quater.* 3 *ter*; 3,1 *bis.* 2 *ter.* 3.4; 4,1 v.6; 4,2. 3 *bis*; 5,1. 3 *bis.* 4; 6,1

quinquies. 2; 7,2 v.10; 7,4 *ter.* 5; 8,2 *ter*; 9,2 *ter.* 3 *bis.* 5 *ter.* 6; 10,1 *bis.* 3. 4 *ter*; 11,1 *ter.* 5; 12,2. 3 v.4. v.10. v.19. v.25. v. 30; 13, 3. 4 *bis.* 5. 6; 14, 1. 3; 15, 2; quod 8, 1. 2. 3 *bis*; 9,2; 11,1 *bis*
quia 8,3
quidam 5,2 quendam bonae staturae
quidem 4,2; 8,2
quietus 7,2 v.13 quietis ... vadis
quis *interr.* 1,1 *bis.* 2; 3, 1. 2; 5,1 *bis.* 2 *bis.* 3; 6,2; 7,2 v.1. v.4. v.5 *bis.* v.12; 8,3; 9,1; 10,2.3; 11,4 *bis*; 12,1.2 v.22; 13, 2. 6 *bis*; 14,3; *indef.* 1,1; 9, 3. 6; 13,1
quisquam 10,4; 11,6 (*Catull.*)
quo 7,1 quo terribilior esset
quomodo 8,1; 13,6 *bis*
quoniam 3,3; 7,5
quotiens 15, 1 v. 1 quotiens missurus erat

rapum 9,5 ferventia rapa vorare (*Lucil.*)
rarus 2,1 v.6 raras ... uvas
raucus 5, 3 vocem ... raucam et implicatam
*rebellis 12,3 v.7 rebelles ... Parthos
recipio 6, 1 hunc ego tibi recipio Luguduni natum; 14,1 nomen eius recipiat
recito 11,4 ex tabella recitavit
recolligo 15,1 v.3 recollectos ... mittere talos
reddo 11, 2 nomen illi reddidit, caput tulit
redeo 4, 1 v. 26 redeuntibus ... astris; 11, 6 unde negant redire quemquam (*Catull.*)
redimio 4,1 v.3 redimita comas
refero 5, 1 quae ... acta sint, supervacuum est referre; 9, 2 quae notarius persequi non potuit et ideo non refero; 10, 3 illa omittam, haec referam; 4 hanc mihi gratiam rettulit
refugio 15,1 v.5 refugit ... alea
regalis 4,1 v.2 regalia tempora vitae
regno 3, 2 melior ... regnet in aula (*Verg.*); 6,1 Licinus multis annis regnavit; 11,1 Iuppiter qui tot annos regnat; 2 tam fatuum ut etiam regnare posset
regnum 2,1 v.3 suum ... augebat Cynthia regnum; 7, 2 v.6 regna tergemini ... regis
relinquo 3,3 in semen relinqui; 6,1 Febris ... fano suo relicto ... ceteros omnes deos Romae reliquerat; 12,3 v.24 sede relicta
remissus 4,1 v.31 fulgore remisso
repeto 7,4 si memoria repetis
res 9,3 magna res erat deum fieri ... in personam non in rem dicere sententiam; 5 eamque rem ad Metamorphosis Ovidi adiciendam; 6 mea res agitur; 11, 4 summa rei; 5 rerum iudicandarum vacationem dari; 14, 3 novitate rei attoniti; res publica 3,2; 9,5
resono 12, 3 v. 2 resonet tristi clamore forum; 15,1 v.1 resonante fritillo
respondeo 1, 1 si noluero, non respondebo; 2 si libuerit respondere; 5,2 respondisse nescio quid; 11,4 nulli clarius respondi; 14, 2 incipit ... velle respondere
revivesco 12, 2 tamquam qui tum maxime revivescerent
rex 1, 1 aut regem aut fatuum nasci oportere; 7, 2 v. 3 haec clava reges saepe mactavit feros; v.7 regna tergemini ... regis
Rhodanus 6, 1 multa milia inter Xanthum et Rhodanum interesse; 7,2 v.11 Rhodanus ingens amne praerapido fluit
ripa 7,2 v.13 quietis adluit ripas vadis
rodo 7,1 mures ferrum rodunt
Roma 4, 1 v. 30 iam Roma Neronem aspiciet; 6, 1 ceteros omnes deos Romae reliquerat ... Romam cepit; 7, 3 neminem Romae sibi parem fuisse; 8,3 Romae ... mures molas lingunt
Romanus 5, 2 nec Graecum esse nec Romanum nec ullius gentis notae; 12,3 v.17 nova Romanae iura securis; 12, 2 populus R.; 13, 4 equ⟨it⟩es R.; 14,1 equites R.
*Romuleus 12,3 v.16 Romuleis ... catenis

Romulus 9,5 aliquem qui cum Romulo possit ferventia rapa vorare
rota 14,3 Ixionis miseri rotam sufflaminandam
rotundus 8,1 rotundus esse, ut ait Varro *(Varro)*
rubicundus 4,1 v. 28 Aurora ... rubicunda
*Rufrius *Rufrius Pollio (RE 1 A, 1202 nr. 3)* 13,5
rumor 13,5 rumor percrebuit Claudium venisse
rumpo 4,1 v. 24 legum silentia rumpet
rustice 2,3 nimis rustice

sacer 12,1 descendunt per viam Sacram
saeculum 1,1 initio saeculi felicissimi; 4,1 v. 9 aurea ... descendunt saecula filo; v. 24 felicia lassis saecula praestabit
saepe 7,2 v. 3 haec clava reges saepe mactavit feros; 12,3 v. 22 una tantum parte audita, saepe neutra
salvus 1,3 salvum et felicem habeam
sane 5,3; 13,3
sanguis 9,5 divum Augustum sanguine contingat
sapientia 9,5 omnes mortales sapientia antecellat
satis 6,2 manus ... satis firmae; 7,3 satis animose et fortiter
Saturnalia 12,2 non semper Saturnalia erunt
*Saturnalicius 8,2 Saturnalicius (saturnaliaeius *codd.*) princeps
Saturninus v. Lusius
Saturnus 8,2 si a Saturno petisset hoc beneficium
scio 1,1 si quis quaesiverit unde sciam ... scio me liberum factum; 2 scis et divum Augustum et Tiberium Caesarem ad deos isse; 4,2 ut scias me non sine causa illos timere; 5,1 scitis ... optime; 6,1 scire debes multa milia ... interesse; 7,5 scis quantum illic miseriarum contulerim; 10,3 si sura mea Graece nescit, ego scio; 12,1 plane ut scires deum efferri
Scribonia *(RE 2 A, 892)* 11,2 occidit in una domo Crassum, Magnum, Scriboniam; 5 Scriboniam socrum filiae suae (occidit)
scrutor 8,3 caeli scrutatur plagas (*Enn.*)
scutum 12,3 v. 15 caeruleos scuta Brigantas
securis 12,3 v. 18 nova Romanae iura securis
sed 3,3 *bis*; 5,3; 7,5; 10,3; 12,2
sedes 7,2 v. 1 sede qua genitus cluas; 12,3 v. 24 sede relicta
seduco 3,1 unam e tribus Parcis seducit
sella 13,6 ego tibi hic s[t]ellas ostendam
semen 3,3 aliquos peregrinos in semen relinqui
semper 3,1; 7,2 v. 10; 9,2; 10,1; 12,2; 14,4; 15,1 v. 4 *bis*
senator 14,1 occisos senatores xxxv
senatus 1,3 in senatu iuravit; 9,3 senatus consultum
senesco 2,1 v. 5 iusso ... senescere Baccho
sententia 9,1 sententiam dicere; 2 interrogatur sententiam; 3 dicere sententiam; 4 interrogatur sententiam; 6 variae erant sententiae et videbatur Claudius sententiam vincere; 10,1 sententiae suae loco dicendae; 2 Messalae Corvini ... illam sententiam; 11,4 pro sententia mea; 6 pedibus in hanc sententiam itum est
septimus 2,2 inter sextam et septimam (horam) erat
sequor 3,4 tot milia hominum sequentia videbat; 5,4 sequens versus; 12,3 v. 8 sequi Persida telis
serus 2,1 v. 6 serus vindemitor
servitus 15,2 petere ... in servitutem
servo 9,1 volo ut servetis disciplinam curiae
servus 11,4 servum me ducat
severe 11,5 placet mihi in eum severe animadverti
sexagesimus 3,1 annus sexagesimus et quartus
Sex. Sex(tus) Traulus 13,4
sextus 2,2 inter sextam et septimam

(horam) erat; 6, 1 ad sextum decimum lapidem
si 1, 1 *bis.* 2 *bis.* 3; 2, 2; 3, 2; 7, 4 *bis.* 5; 8, 2; 9, 6; 10, 3; 11, 4 *bis*
sic 2, 3; 15, 1 v. 7
*sicarius 14, 1 lege Cornelia quae de sicariis lata est
significo 5, 4 Homerico versu Caesarem se esse significans
*Silanus *C. Appius Iunius Silanus (RE 10, 1085 nr. 155)* 11, 5 occidit socerum suum Appium Silanum; *L. Iunius Silanus Torquatus (RE 10, 1101 nr. 180)* 8, 2 Silanum ... generum suum occidit; 10, 4 unum abnepotem L. Silanum (occideret); 11, 5 generos duos Magnum Pompeium et L. Silanum (occidit)
silentium 4, 1 v. 24 legumque silentia rumpet; 14, 3 ingens silentium factum est
sileo 12, 3 v. 25 populo ... silenti
*Silius *C. Silius (RE 3 A, 69 nr. 4)* 13, 4
similis 4, 1 v. 22 mihi similis vultu similisque decore; 11, 5 tam similem sibi quam ovo ovum; 14, 4 umquam simile speraret; 15, 1 v. 4 lusuro similis
sine 4, 2; 8, 1 *bis*; 14, 4
sino 3, 2 melior vacua sine regnet in aula (*Verg.*)
Sisyphius 15, 1 v. 8 Sisyphio ... collo
Sisyphus 14, 3 Si⟨syph⟩um diu laturam fecisse
sitis 14, 3 Tantalum siti periturum
socer 11, 2 occiderat ... socerum; 5 occidit socerum suum Appium Silanum ... L. Silanum, socerum filiae suae; 13, 5 generi, soceri, socrus, omnes plane consanguinei
socrus 11, 5 occidit ... socrum filiae suae; 13, 5 generi, soceri, socrus, omnes plane consanguinei
Sol 4, 1 v. 28 Sol aspicit orbem lucidus
soleo 4, 1 v. 19 plus solito; 5, 3 qualis esse ... solet; 6, 2 decollare homines solebat; 9, 4 vendere civitatulas solebat; 10, 4 hoc ubi fieri solet?
solus 1, 3 soli narrabit; 3, 4 solum destitui; 6, 1 sola cum illo venerat
solvo 4, 1 v. 27 tenebris ... solutis; 6, 2 solutae manus
Somnus 2, 1 v. 2 obscuri crescebant tempora Somni
sonitus 4, 3 maiorem sonitum emisisset
sono 7, 2 v. 4 quid nunc profatu vocis incerto sonas?
sonus 5, 2 perturbato sono
soror 4, 1 v. 7 mirantur pensa sorores; 8, 2 sororem suam ... maluit Iunonem vocare; 3 quare ... sororem suam?; 13, 5 sororis filia
species 14, 4 alicuius cupiditatis spe⟨cie⟩m sine effectu
specto 13, 1 cupiebat diutius spectare
spero 5, 4 sperat futurum aliquem Historiis suis locum; 7, 4 te ... speravi mihi adfuturum; 14, 4 ne vel Claudius umquam simile speraret
spiritus 7, 2 v. 14 tellus spiritus altrix tui
sponte 4, 1 v. 12 sponte sua festinat opus
stamen 4, 1 v. 1 convolvens stamina fuso; v. 13 mollia contorto descendunt stamina fuso
statura 5, 2 quendam bonae staturae
stercus 7, 5 multo plus ego stercoris exhausi
*sterquilinum 7, 3 gallum in suo sterquilino plurimum posse
stipes 7, 2 v. 2 hoc ne peremptus stipite ad terram accidas
Stoicus 8, 1 Stoicus? quomodo potest rotundus esse ... est aliquid in illo Stoici dei
stolidus 4, 1 v. 2 stolidae regalia tempora vitae
studeo 8, 3 stulte, stude
stultus 8, 3 stulte, stude
stupeo 14, 3 stupebant omnes novitate rei attoniti
sub 10, 4
*subalbus 13, 3 subalbam canem in deliciis habere
subduco 15, 1 v. 2 subducto fugiebat tessera fundo

subito 3, 4 subito solum destitui; 15, 2 apparuit subito C. Caesar
subscriptio 14, 1 edit subscriptionem
subtemen 4,1 v.5 candida de niveo subtemina vellere sumit
succurro 14, 3 periturum nisi illi succurreretur
*sufflamino 14, 3 Ixionis miseri rotam sufflaminandam
sui 1,2. 3 *bis*; 3,4; 5,2 *bis*. 3.4; 7,3 *bis*; 9,4; 11,5; 12,1.3
sum 1,2 *ter*; 2,2 *bis*; 3,1.2. 4 *bis*; 4,1 v. 10. v. 11. v. 15 (gaudet futuris); 5,1 *quater*. 2 *bis*. 3 *bis*. 4 *quinquies*; 6,1.2; 7,1. 2 v.14; 7,3 *bis*. 4; 8,1 *quater*. 2.3; 9,1.3. 5 *quater*. 6 *bis*; 10,2.4; 11,1 *ter*. 4; 12,1 *bis*. 2.3 v.4; 13,2. 3 *bis*. 4 *bis*.5; 14,3; 15,2
summa 11,4 ad summam ... summa rei
summus 10, 1 summa facundia; 15, 1 v.7 summi ... culmina montis
sumo 4, 1 v. 5 de niveo subtemina vellere sumit
supersum 3, 3 pauculos qui supersunt
supervacuus 5, 1 supervacuum est referre
*sura 10, 3 si sura mea Graece nescit, ego scio (sor **S**, for **V**, phor **L**)
surgo 4,1 v.26 surgit ... Hesperus; 10,1 surrexit sententiae suae loco dicendae
suspendo 11, 1 iratus fuit uxori et suspendit illam
sustineo 9,4 hoc quaestu se sustinebat
suus 1,1; 2,1 v.3; 4,1 v.12; 4,2; 5,1.4; 6,1; 7,2 v.12; 7,3 *bis*; 8,2 *bis*. 3 *bis*; 9,2. 5. 6; 10, 1; 11, 5 *quater*; 12, 2. 3; 13,1; 15,2

tabella 11,4 ex tabella recitavit
tacitus 7,2 v.13 Arar ... tacitus
talis 4,1 v.30 *bis*; 10,3; 11,4
*Talthybius 13,1 inicit illi manum Talthybius deorum
talus 15,1 v.3 mittere talos
tam 1,3; 2,3; 3,1; 10,3; 11,2.5
tamen 1,2; 2,2; 3,2; 11,2
tamquam 12,2 *bis*
tandem 9,1; 14,2
tango 9,4 auriculam illi tetigit; 15,1 v.7 tanguntur culmina montis
Tantalus 14,3 Tantalum siti periturum nisi illi succurreretur
tantus 12,1 tanta turba, tantus conventus; 12,3 v.21 una tantum parte audita; 14,2 altera tantum parte audita
*Tecta 13,1 inter Tiberim et viam Tectam descendit ad inferos
tellus 7,2 v.14 illa tellus
telum 12,3 v.9 levibus ... sequi Persida telis
templum 7, 4 Tib⟨ur⟩i ante templum tuum; 8,3 templum in Britannia habet
tempus 2, 1 v. 2 crescebant tempora Somni; 3,3 pusillum temporis adicere; 4 exiguis intervallis temporum; 4,1 v.2 abrupit ... regalia tempora vitae; v.21 vincat mortalis tempora vitae; 13, 3 momento temporis
tendo 12,3 v.10 certa ... manu tendere nervum
tenebra 4,1 v.27 tenebris Aurora solutis induxit ... diem; 12,2 iurisconsulti e tenebris procedebant; 13,3 in tenebris occurrere
teneo 12,3 v.26 Cretaea tenens oppida centum
tergeminus 7,2 v.6 tergemini ... regis
tergum 12,3 v.12 picta ... Medi terga fugacis
terra 5,1 quae in terris ... sint acta; 3 totum orbem terrarum pererraverat; 7,2 v.2 ad terram accidas; 10,2 terra marique pacem peperi
terrestris 5,3 terrestris animalis
terribilis 7,1 quo terribilior esset
tertius 1,1 ante diem III idus Octobris; 2,2 dies III idus Octobris; 3,4 tertius (fusus) Claudii; 5,3 tertium decimum laborem; 11,5 intra diem tertium
tessera 14,4 fugientes semper tesseras quaerere; 15,1 v.2 subducto fugiebat tessera fundo
testis 10,1 vos testes habeo; 15,2 producere testes

Tiberis 13,1 inter Tiberim et viam Tectam descendit ad inferos
Tiberius *Ti. Iulius Caesar Augustus (RE 10, 478 nr. 154)* 1,2 et divum Augustum et Tiberium Caesarem ad deos isse
Tibur 7,4 Tib⟨ur⟩i ante templum tuum ius dicebam
timeo 4,3 me non sine causa illos timere; 5,3 ut qui ... non omnia monstra timuerit; 7,3 timet μωροῦ πληγήν
*Tithonus 4,1 v. 14 vincunt Tithoni ... annos
togatus 3,3 constituerat omnes ... togatos videre
torqueo 3, 1 hominem miserum torqueri pateris
tot 3,4 tot milia hominum sequentia ... tot praecedentia, tot circumfusa; 6, 1 tot annis; 10,3 de tot ac talibus viris; 4 per tot annos; 11,1 tot annos
totus 5,3 totum orbem terrarum; 7,4 totis diebus; 8,2 toto anno; 3 Athenis dimidium licet, Alexandriae totum; 12,3 v.4 in toto ... orbe; v.23 toto ... anno
trado 1,1 memoriae tradere; 15,2 Menandro liberto suo tradidit
tragicus 7,1 tragicus fit
traho 5,2 pedem dextrum trahere; 11,6 illum ... trahit ad inferos; 13,1 trahit ... per campum Martium
trames 2, 4 v. 3 obliquo flexam deducens tramite lucem
transcendo 4,1 v.20 humanaque fata ... transcendit opus
transeo 2,3 sic transibis horam tam bonam?
*Traulus *Sex. Traulus Montanus (RE 6 A, 2232)* 13,4
trecenti viginti unus 14, 1 equites R. cc⟨c⟩xxi
tremo 12,3 v.18 nova Romanae iura securis tremere Oceanum
tres 3,1 unam e tribus Parcis; 4 tres fusos profert ... hos tres ... divisos mori iubebo; 11,4 tria verba cito dicat
tribunal 14, 1 ducit illum ad tribunal Aeaci
triginta 11,5 caelo intra triginta dies excedere; 14,1 occisos senatores xxxv
†tristionias 11,2
tristis 12,3 v.2 tristi clamore
*Trogus *Saufeius Trogus (RE 2 A, 257 nr. 8)* 13,4
tu 2,2.3; 3,4; 6,1 *quater*; 7,1 *bis*. 4 *bis*. 5 *bis*; 8,1; 9,6; 11,1 *bis*; 12,2. 3 v.24; 13,3. 6 *bis*; vos 9,1; 10,1.3; 11,4 *bis*; 12,3 vv. 29–30; 13,6
tubicen 12,1 tubicinum ... tanta turba
tum 1,3; 3,1.4; 5,3 *bis*; 7,1; 12,2; 13,6; 14,4
tunc 10,1
turba 12,1 omnis generis aenatorum ... turba; 13,4 in hac cantantium turba
turpis 4,1 v. 1 turpi ... fuso; 11,1 turpius est quod nescisti quam quod occidisti
tuus 7,2 v. 14; 7,4; 10,4; 11,1

ubi 6,1; 7,1.2 v.11; 10,4; 13,3
ullus 5,2; 6,1; 14,4
ultimus 4,3 ultima vox
ultra 12,3 v. 13 ultra noti litora ponti
umquam 1,2; 3,1.2; 14,3.4
unde 1,1; 7,2 v.7; 11,6 (*Catull.*)
unus 3,1 unam e tribus Parcis; 4 unus erat Augurini, alter ... tertius ... uno anno; 6,2 ad hoc unum; 10,4 unum abnepotem; 11,1 uni Volcano crus fregit; 2 occidit in una domo; 12,2 ex his unus; 3 v.21 una tantum parte audita
urbs 7,2 v.8 Inachiam ad urbem; 10,2 legibus urbem fundavi
ut 2,3; 4,2; 5,3 *bis*; 7,3; 8,1.3; 9,1. 5 *bis* (uti); 10,2.4; 11,2; 12,1 *bis*. 3; 13,2. 3 *bis*; 15,2
uterque 15,1 v. 2 utraque fugiebat tessera fundo
uva 2,1 v.6 carpebat raras serus vindemitor uvas
uxor 11, 1 iratus fuit uxori; 5 uxorem suam Messalinam (occidit)

vacatio 11,5 rerum iudicandarum vacationem dari

vaco 10, 3 non vacat deflere publicas clades
vacuus 3, 2 vacua ... in aula (*Verg.*)
vadum 7, 2 v. 13 quietis adluit ripas vadis
vae 4, 3 vae me
vafer 6, 1 Herculi minime vafro
valde 7, 5 valde fortis
valens 7, 3 virum valentem
Valens v. Vettius
vapulo 9, 3 ferulis vapulare; 15, 2 ab illo flagris, ferulis, colaphis vapulantem
varius 9, 6 variae erant sententiae
Varro 8, 1 ut ait Varro
ve 9, 3 deus factus dictus pictusve erit
vel 13, 3; 14, 4
vellus 4, 1 v. 5 de niveo subtemina vellere sumit; v. 10 felicia vellera ducunt
venalis 12, 3 v. 28 causidici, venale genus
vendo 9, 4 vendere civitatulas
venio 1, 2 quod mihi in buccam venerit; 5, 2 nuntiatur ... venisse quendam; 3 sibi tertium decimum laborem venisse; 6, 1 sola cum illo venerat; 7, 1 venisti huc ubi ...; 9, 1 Iovi venit in mentem; 13, 2 venienti ... occurrit ... venire nos nuntia; 3 Claudius ... veniet; 5 rumor percrebuit Claudium venisse; 6 quomodo huc venistis vos?
Venus 8, 2 sororem ... quam omnes Venerem vocarent
verbum 1, 3 coram pluribus numquam verbum faciet ... verbis conceptis; 9, 2 ne aliis verbis ponam; 5 censet in haec verba; 10, 1 nullum me verbum fecisse; 2 omnia infra indignationem verba sunt; 11, 4 tria verba cito dicat
vero 11, 2
versus 5, 4 Homerico versu ... sequens versus verior aeque Homericus
verus 1, 1 haec ita vera ... verum proverbium; 3, 2 verum dicere; 5, 4 versus verior aeque Homericus; 7, 1 citius mihi verum
veto 11, 2 Crassi filium vetuit Magnum vocari; 14, 2 Aeacus ... vetat
*Vettius Valens *(RE 8A, 1869 nr. 51)* 13, 4
vetus 14, 2 vetus convictor eius; 4 ulli ex veteribus missionem dari
via 1, 2 Appiae viae curator; 2, 1 v. 1 Phoebus breviore via contraxerat ortum lucis; 9, 2 quantum via sua fert; 12, 1 descendunt per viam Sacram; 13, 1 inter Tiberim et viam Tectam descendit ad inferos
*Vica Pota 9, 4 Diespiter Vicae Potae filius
vicis 9, 6 in vicem faciam
victrix 2, 1 v. 3 victrix augebat Cynthia regnum
video 1, 2 Drusillam euntem in caelum vidit ... Claudium ... vidisse se dicet iter facientem ... omnia videre quae in caelo aguntur; 3 Drusillam vidisse caelum ascendentem ... quod viderit ... se non indicaturum ... in medio foro hominem occisum vidisset; 3, 3 omnes ... togatos videre; 4 tot milia hominum sequentia videbat; 5, 3 ut vidit novi generis faciem; 6, 1 marci municipem vides; 7, 2 v. 9 vidi duobus imminens fluviis iugum; v. 10 quod Phoebus ortu semper obverso videt; 7, 3 ut vidit virum valentem; 8, 1 est aliquid in illo Stoici dei, iam video; 9, 2 Ianus ... semper videt; 6 Hercules qui videret ferrum suum in igne esse; 10, 4 iste quem videtis ... videris, Iuppiter, an in causa mala; 11, 3 videte corpus eius dis iratis natum; 12, 2 cum vidisset capita conferentes ... causidicos; 3 ut vidit funus suum; 13, 3 ut illum vidit canem nigrum; 6 quos cum vidisset; 15, 2 illum viderant ab illo vapulantem; 4, 2 desiit vivere videri; 5, 3 nosse videbatur omnes nationes; 4 intuenti visus est quasi homo; 7, 4 haec visus est dicere; 5 valde fortis licet tibi videaris; 9, 3 ne videar in personam ... dicere sententiam; 6 videbatur Claudius sententiam vincere; 10, 3 qui non posse videtur muscam exci-

tare; 14, 4 Claudio magis iniquum videbatur quam novum
*Vienna 6, 1 ad sextum decimum lapidem natus est a Vienna
vilis 4, 1 v. 8 mutatur vilis pretioso lana metallo
villosus 13, 3 canem ... villosum
vinco 4, 1 v. 14 vincunt Tithoni, vincunt et Nestoris annos; v. 21 vincat mortalis tempora vitae; 9, 6 videbatur Claudius sententiam vincere; 12, 3 v. 6 citato vincere cursu ... Celeres
*vindemitor 3, 1 v. 6 carpebat raras serus vindemitor uvas
vindico 11, 4 vindicate iniurias meas
vir 7, 3 ut vidit virum valentem; 10, 2 Messalae Corvini, disertissimi viri; 3 quid de tot ac talibus viris dicam?; 12, 3 v. 19 deflete virum
vita 4, 1 v. 2 stolidae regalia tempora vitae; v. 21 mortalis tempora vitae
vivo 4, 2 desiit vivere videri; 6, 1 cum illo tot annis vixi; 9, 2 quod in foro vivat
vix 12, 2 vix animam habentes
voco 8, 2 sororem ..., quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare; 11, 2 Crassi filium vetuit Magnum vocari
Volcanus 11, 1 Iuppiter ... uni Volcano crus fregit
volo 1, 1 volo memoriae tradere; 2 velit nolit; 3, 3 pusillum temporis adicere illi volebam; 7, 5 sed quoniam volo **; 8, 1 qualem deum istum fieri velis; 3 deus fieri vult; 9, 1 volo ut servetis disciplinam curiae; 6 si quid volueris; 11, 3 hunc nunc deum facere vultis; 12, 1 quid sibi velit ille concursus hominum; 13, 3 non quem velis tibi ... occurrere; 14, 2 velle respondere
volvo 15, 1 v. 8 Sisyphio volvuntur pondera collo
voro 9, 5 ferventia rapa vorare (*Lucil.*)
vos v. tu
vox 4, 1 v. 23 nec cantu nec voce minor; 3 ultima vox; 5, 2 voce confusa; 3 vocem nullius terrestris animalis; 7, 2 v. 4 profatu vocis incerto; 13, 3 magna voce
vulgo 9, 3 non debere hunc vulgo dari honorem
vulnus 12, 3 v. 11 vulnere parvo figeret hostes
vultus 4, 1 v. 22 mihi similis vultu; v. 32 flagrat nitidus ... vultus

Xanthus 6, 1 multa milia inter Xanthum et Rhodanum interesse

αἶκε 14, 2 (*Hes.*)
ἄλλος 8, 1 *οὔτε αὐτὸς πρᾶγμα ἔχει οὔτε ἄλλοις παρέχει* (*Epic.*)
ἅμα 9, 2 (*Hom.*)
ἄνεμος 5, 4 *ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν* (*Hom.*)
ἀνήρ 5, 4 *τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν* (*Hom.*)
ἀπό 11, 1 (*Hom.*)
ἄρουρα 9, 3 qui *ἀρούρης καρπὸν ἔδουσιν* ... quos alit *ζείδωρος ἄρουρα* (*Hom.*)
αὐτός 5, 4 (*Hom.*); 8, 1 (*Epic.*)

βηλός 11, 1 *ῥῖψε ... ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο* (*Hom.*)

γίγνομαι 14, 2 *δίκη εὐθεῖα γένοιτο* (*Hes.*)
γόνυ 10, 3 *ἔγγιον γόνυ κνήμης*

δέ *δ'* 5, 4 *bis* (*Hom.*)
δίκη 14, 2 *δίκη εὐθεῖα* (*Hes.*)
δόμος 4, 2 *ἐκπέμπειν δόμων* (*Eur.*)

ἔγγιον 10, 3 *ἔγγιον γόνυ κνήμης*
ἐγώ 5, 4 *bis* (*Hom.*)
ἔδω 9, 3 *ἀρούρης καρπὸν ἔδουσιν* (*Hom.*)
εἰμί 5, 4 *τίς πόθεν εἰς* (*Hom.*)
ἐκπέμπω 4, 2 Claudium autem iubent omnes ... *ἐκπέμπειν δόμων* (*Eur.*)
ἔνθα 5, 4 (*Hom.*)
Ἐπικούρειος 8, 1 *Ἐπικούρειος θεὸς* non potest esse
εὐθύς 14, 2 *δίκη εὐθεῖα* (*Hes.*)
εὐίλατος 8, 3 *μωροῦ εὐιλάτου τυχεῖν*

εὑρίσκω 13, 4 cum plausu procedunt cantantes εὑρήκαμεν συγχαίρωμεν
εὐφημέω 4, 2 Claudium autem iubent omnes χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων (*Eur.*)
ἔχω 8, 1 οὔτε αὐτὸς πρᾶγμα ἔχει οὔτε ἄλλοις παρέχει (*Epic.*)

ζείδωρος 9, 3 ζείδωρος ἄρουρα (*Hom.*)

ἠδέ 5, 4 (*Hom.*)

θεός 8, 1 Ἐπικούρειος θεός
θεσπέσιος 11, 1 ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο (*Hom.*)

Ἰλιόθεν 5, 4 Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν (*Hom.*)

καί 9, 2 (*Hom.*)
καρπός 9, 3 qui ἀρούρης καρπὸν ἔδουσιν (*Hom.*)
Κίκονες 5, 4 Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν (*Hom.*)
κνήμη 10, 3 ἔγγιον γόνυ κνήμης
κόνις 14, 1 occisos ... ceteros ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε (*Hom.*)

μέγας 12, 3 ingenti enim μεγάλῳ χορικῷ nenia cantabatur anapaestis
μωρός 7, 3 timet μωροῦ πληγήν; 8, 3 ut deum orant μωροῦ εὐιλάτου τυχεῖν

ὁ 14, 2 τά (*Hes.*)
ὄλλυμι 5, 4 ὤλεσα δ' αὐτούς (*Hom.*)
ὀπίσσω 9, 2 Ianus ... qui semper videt ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω (*Hom.*)
ὅσος 14, 1 occisos ... ceteros ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε (*Hom.*)
οὔτε 8, 1 *bis* (*Epic.*)

παρέχω 8, 1 οὔτε αὐτὸς πρᾶγμα ἔχει οὔτε ἄλλοις παρέχει (*Epic.*)
πᾶς 13, 6 πάντα φίλων πλήρη
πάσχω 14, 2 αἴκε πάθοις τά ἔρεξας, δίκη εὐθεῖα γένοιτο (*Hes.*)
πελάζω 5, 4 με ... ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν (*Hom.*)
πέρθω 5, 4 πόλιν ἔπραθον (*Hom.*)
πληγή 7, 3 timet μωροῦ πληγήν
πλήρης 13, 6 πάντα φίλων πλήρη
πόθεν 5, 4 τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν (*Hom.*)
ποῖος 5, 4 τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, ποίη πόλις (*Hom.*)
πόλις 5, 4 τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, ποίη πόλις ... πόλιν ἔπραθον (*Hom.*)
πούς 11, 1 ῥῖψε ποδὸς τεταγών (*Hom.*)
πρᾶγμα 8, 1 πρᾶγμα ἔχει (*Epic.*)
πρόσσω 9, 2 Ianus ... qui semper videt ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω (*Hom.*)

ῥέζω 14, 2 αἴκε πάθοις τά ἔρεξας, δίκη εὐθεῖα γένοιτο (*Hes.*)
ῥίπτω 11, 1 ῥῖψε ... ἀπὸ βηλοῦ (*Hom.*)

συγχαίρω 13, 4 cum plausu procedunt cantantes εὑρήκαμεν συγχαίρωμεν

τε 14, 1 *bis* (*Hom.*)
τεταγών 11, 1 ποδὸς τεταγών (*Hom.*)
τίς 5, 4 τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν (*Hom.*)
τοκεύς 5, 4 τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, ποίη πόλις ἠδὲ τοκῆες (*Hom.*)
τυγχάνω 8, 3 ut deum orant μωροῦ εὐιλάτου τυχεῖν

φέρω 5, 4 Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος (*Hom.*)
φίλος 13, 6 πάντα φίλων πλήρη

χαίρω 4, 5 Claudium autem iubent omnes χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων (*Eur.*)
χορικός (τὸ χορικόν) 12, 3 ingenti enim μεγάλῳ χορικῷ nenia cantabatur anapaestis

ψάμαθος 14, 1 occisos ... ceteros ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε (*Hom.*)

Euripides. Supplices

Herausgegeben von C. Collard, Swansea
XVII, 66 Seiten. Leinen DDR 26,– M; Ausland 26,– DM
ISBN 3-322-00149-0
Bestell-Nr. 6661728 – Collard, Eur. Supplices gr.

Euripides. Troades

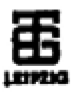
Herausgegeben von W. Biehl, Göttingen
XXVII, 92 Seiten. Leinen DDR 12,– M; Ausland 12,– DM
ISBN 3-322-00136-9
Bestell-Nr. 6655344 – Biehl, Eurip. Troades gr.

Hephaestio Thebanus. Apotelesmaticorum libri tres

Herausgegeben von D. Pingree, Providence

Vol. I. XXX, 463 Seiten. Leinen DDR 80,– M;
Ausland 80,– DM
ISBN 3-322-00210-1
Bestell-Nr. 6656187 – Pingree, Hephaest. I gr.

Vol. II. XXX, 491 Seiten. Leinen DDR 83,– M;
Ausland 83,– DM
ISBN 3-322-00212-8
Bestell-Nr. 6656937 – Pingree, Hephaest. II gr.

BSB B.G.TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT